

ΑΔΙΑΒΑΘΜΗΤΟ

**ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ
8^η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ**

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**«Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία
σε Πολυεθνικές Στρατιωτικές Επιχειρήσεις:
Η περίπτωση της Operation Unified Protector /
OUP, 2012»**

**ΑΠΟ ΤΟΝ
ΣΧΗ (ΠΖ) ΧΑΡΑΛΑΜΠΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ**

ΙΟΥΝΙΟΣ 2018

ΑΔΙΑΒΑΘΜΗΤΟ

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	ΣΕΛΙΔΑ
1. Εισαγωγή	1
2. Σκοπός	2
3. Προϋποθέσεις	3
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α»: Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία	3
α. Δημόσια Διπλωματία	3
β. Στρατηγική Επικοινωνία	7
γ. Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία	9
5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Β»: Η Δημόσια Διπλωματία και η Στρατηγική Επικοινωνία στη Διαχείριση Διεθνών Κρίσεων	11
α. Η Δημόσια Διπλωματία στη Διαχείριση Διεθνών Κρίσεων	11
β. Η Στρατηγική Επικοινωνία στη Διαχείριση Διεθνών Κρίσεων	12
γ. Στρατηγική Επικοινωνία σε Περιβάλλον Διενέργειας Στρατιωτικών Επιχειρήσεων	14
6. ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ»: Επιχείρηση ΟΥΡ 2012	19
α. Εισαγωγή	19
β. Συμμετοχή Στρατιωτικών Δυνάμεων στην επιχείρηση ΟΥΡ.....	21
γ. Ιστορικό - Λιβυκός Εμφύλιος Πόλεμος	21
δ. Διεθνείς Αντιδράσεις	31
ε. Διεθνή ΜΜΕ	32
στ. Νομικό Πλαίσιο – Διεθνείς Κανόνες	33
ζ. Η Στάση των Κρατών-Μελών του ΝΑΤΟ (και ΕΕ)	34
η. Η Στάση των ΗΠΑ	36
θ. Η Εμπλοκή της ΕΕ	37
ι. Η Εμπλοκή του ΝΑΤΟ	39
7. ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Δ»: Συμπεράσματα – Προτάσεις – Επίλογος	40
α. Συμπεράσματα	40
β. Προτάσεις.....	44
γ. Επίλογος	45

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

«Α» Στρατιωτικές Δυνάμεις στην πολυεθνική Επιχείρηση ΟΥΡ	A-1
«Β» Βιβλιογραφία	B-1

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αναλύει τη Δημόσια Διπλωματία και τη Στρατηγική Επικοινωνία, περιγράφοντας τους όρους αυτούς και τον τρόπο που λειτουργούν στο σύγχρονο, πολύπλοκο και αλληλεξαρτώμενο διεθνές περιβάλλον. Επίσης, εξετάζει την περίπτωση της «Operation Unified Protector / OUP, 2012», ιδιαίτερα σε σχέση με τη Δημόσια Διπλωματία και τη Στρατηγική Επικοινωνία.

Αρχικά, γίνεται ένας προσδιορισμός του τι είναι Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία, πού έχουν εφαρμογή τα στοιχεία αυτά και πώς έχουν εξελιχθεί σε συνάρτηση με τα νέα παγκόσμια δεδομένα. Στη συνέχεια ακολουθεί μία σύντομη περιγραφή της σχέσης και της αλληλεπίδρασης μεταξύ τους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, περιγράφεται ο τρόπος χρήσης της Δημόσιας Διπλωματίας και της Στρατηγικής Επικοινωνίας και η συμβολή τους στη διαχείριση διεθνών κρίσεων, καθώς και η λειτουργία της Στρατηγικής Επικοινωνίας σε περιβάλλον διενέργειας στρατιωτικών επιχειρήσεων.

Το τρίτο κεφάλαιο εξετάζει την περίπτωση της Operation Unified Protector / OUP. Αρχικά, περιγράφεται σε γενικές γραμμές η εξέλιξη των γεγονότων που σχετίζονται με την επιχείρηση και στη συνέχεια εξετάζονται οι παράγοντες που διαδραμάτισαν ιδιαίτερο ρόλο σε αυτή, κυρίως υπό το πρίσμα της Δημόσιας Διπλωματίας και της Στρατηγικής Επικοινωνίας. Ιδιαίτερα, αναλύεται η στάση του NATO, της ΕΕ και των κρατών μελών τους, καθώς και ο επικοινωνιακός ρόλος που διαδραμάτισαν η Συμμαχία, οι διεθνείς αντιδράσεις και τα διεθνή ΜΜΕ.

Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα γενικά συμπεράσματα σχετικά με τη Δημόσια Διπλωματία και τη Στρατηγική Επικοινωνία, τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τη μελέτη της επιχείρησης Unified Protector και οι προτάσεις που βασίζονται στα εξαγόμενα συμπεράσματα.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Σχης (ΠΖ)
Χαράλαμπος Γεωργίου
του Νικολάου (ΑΜ: 49673)
Σπουδαστής 8^{ης} ΕΣ ΔΙΜΑ
Αθήνα, 18 Ιουν 18

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**ΘΕΜΑ: «Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική
Επικοινωνία σε Πολυεθνικές Στρατιωτικές
Επιχειρήσεις: Η περίπτωση της Operation
Unified Protector / OUP, 2012»**

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τη μελέτη των συγκρούσεων και πολέμων, στην αρχή ακόμα της ιστορίας του ανθρώπου, έγινε αντιληπτός ο σημαντικός ρόλος που διαδραμάτιζαν οι «επιχειρήσεις ψυχολογικού πολέμου». Ανέκαθεν, η επιδίωξη ανθρώπων και κρατών να επιβάλλουν την θέλησή τους και να επικρατήσουν, είχε ως αποτέλεσμα όχι μόνο το ξέσπασμα συγκρούσεων και πολέμων, αλλά και την επινόηση και χρησιμοποίηση τρόπων και μεθόδων που κάμπτουν ή εξουδετερώνουν την αντίσταση ή τη θέληση για αντίσταση των αντιπάλων. Πολύ όμως περισσότερο στα σύγχρονα κράτη, η πειθώ αποτέλεσε κύρια τακτική των κυβερνήσεων για τον επηρεασμό τόσο της «εσωτερικής» κοινής γνώμης όσο και της διεθνούς αντιλήψεως για το κράτος. Η προπαγάνδα, η διπλωματία και οι δημόσιες σχέσεις είναι μεταξύ των από καιρό αναγνωρισμένων εργαλείων που έχουν στη διάθεσή τους τα έθνη – κράτη και καθένα τους έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονων κριτικών¹.

Η τεχνολογική επανάσταση στην πληροφορική και τις τηλεπικοινωνίες επαύξησε τις δυνατότητες των ΜΜΕ και διεύρυνε δραστικά τους τομείς της προπαγάνδας, των ψυχολογικών επιχειρήσεων και του πληροφοριακού πολέμου στο πλαίσιο της Στρατηγικής Επικοινωνίας. Σήμερα, στην εποχή της άμεσης πληροφόρησης, οι αποφάσεις των κυβερνήσεων επί θεμάτων εξωτερικής πολιτικής, και όχι μόνο, είναι σε μεγάλο βαθμό εξαρτώμενες από την εθνική και διεθνή κοινή γνώμη επί των θεμάτων αυτών. Το αναμφισβήτητο αυτό γεγονός καθιστά επιτακτική την ανάγκη προσέγγισης και επηρεασμού της εθνικής και διεθνούς κοινής γνώμης από μέρους των κυβερνήσεων. Δηλαδή, έχει γίνει πλέον

---

¹ Σαμαράς, Α. (2014). Εικόνες κρατών. Στρατηγική Επικοινωνία, ήπια ισχύς και μέσα ενημέρωσης. Αθήνα : Εκδόσεις Καστανιώτη (σελ 61)

αντιληπτό ότι στη σύγχρονη διπλωματική πρακτική, πλέον της παραδοσιακής διπλωματίας που αφορούσε στην επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ κρατών, υφίσταται η ανάγκη ανάπτυξης μεθόδων, δράσεων και προγραμμάτων επικοινωνίας με τους λαούς. Έτσι, έχουμε οδηγηθεί σε μια εκτεταμένη χρήση της πληροφορικής, των επικοινωνιών και των ΜΜΕ για την επιρροή της κοινής γνώμης και έχουν αναδειχθεί η Δημόσια Διπλωματία [ΔΔ](public diplomacy) και η Στρατηγική Επικοινωνία.

Η Δημόσια Διπλωματία και η ανάγκη επικοινωνίας με τους λαούς και επηρεασμού της διεθνούς κοινής γνώμης βρίσκει εφαρμογή και στις περιπτώσεις των διεθνών οργανισμών για την αντιμετώπιση διεθνών κρίσεων. Σε καταστάσεις διεθνών κρίσεων η Δημόσια Διπλωματία μπορεί να αποτελέσει ένα πολύτιμο επικοινωνιακό εργαλείο, το οποίο αν χρησιμοποιηθεί κατάλληλα από τους διαχειριστές της κρίσης, δύναται να μεγιστοποιήσει την ικανότητά τους να ασκήσουν επιρροή επί της κοινής γνώμης, να αντιμετωπίσουν επικοινωνιακά την κρίση και να επιτύχουν τους στρατηγικούς τους στόχους. Ιδιαίτερα σε πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση κρίσεων, οι στρατιωτικές δυνάμεις επενδύουν εμφιασμένα στον τομέα των πληροφοριών. Οι σύγχρονες ανάγκες – προκλήσεις στη διεθνή πολιτική απαιτούν ολιστική προσέγγιση στον τομέα της επικοινωνίας, με έμφαση στη Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία, τη στρατιωτική διπλωματία και τις ψυχολογικές επιχειρήσεις.

Στο σύγχρονο στρατηγικό και επιχειρησιακό περιβάλλον, η Διεθνής Διπλωματία και η Στρατηγική Επικοινωνία βρίσκουν ιδιαίτερη εφαρμογή κατά τη διεξαγωγή πολυεθνικών Στρατιωτικών επιχειρήσεων, όπως στην περίπτωση της Operation Unified Protector / OUP, 2012, ανάλυση της οποίας θα αποτελέσει μέρος της παρούσας εργασίας. Κατά την εν λόγω επιχείρηση του ΝΑΤΟ έγινε χρήση και εφαρμογή των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τον εμφύλιο πόλεμο της Λιβύης. Το ΝΑΤΟ έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην εξασφάλιση της κοινής γνώμης και σε αυτή την προσπάθεια τόσο η Δημόσια Διπλωματία όσο και η Στρατηγική Επικοινωνία συνέβαλαν καθοριστικά.

2. ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η συνοπτική ανάλυση των εννοιών της Δημόσιας Διπλωματίας και της Στρατηγικής Επικοινωνίας, ο εντοπισμός των σχέσεων μεταξύ τους και η εξέταση της εφαρμογής και σπουδαιότητάς τους στη σύγχρονη διεθνή πολιτική και επικοινωνιακή πρακτική. Επιπλέον επιχειρείται η εξέταση της πολυεθνικής στρατιωτικής επιχείρησης «Operation Unified Protector/OUP, 2012» υπό το πρίσμα της Δημόσιας Διπλωματίας και της Στρατηγικής Επικοινωνίας.

3. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Για τη σύνταξη της διατριβής τέθηκαν οι παρακάτω προϋποθέσεις:

α. Το διεθνές σύστημα ασφαλείας θα στηρίζεται σε θεσμούς συλλογικής ασφάλειας και συνεργασίας, που θα λειτουργούν μέσα στα πλαίσια των αρχών και των αποφάσεων του ΟΗΕ.

β. Η δράση της Δημόσιας Διπλωματίας θα εκπορεύεται και θα αποσκοπεί στη στήριξη διπλωματικών πρωτοβουλιών πολιτικού επιπέδου για την υλοποίηση αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής.

γ. Θα συνεχίσει να υφίσταται η πολιτική βούληση για συνέχιση υποστήριξης και ενδυνάμωσης των στρατιωτικών διπλωματικών ενεργειών μεταξύ κρατών και διεθνών οργανισμών.

δ. Οι πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις θα συνεχίσουν να αποτελούν, για τους διεθνείς οργανισμούς και συνασπισμούς, έναν από τους κύριους τρόπους διαχείρισης κρίσεων.

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α»: ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

α. Δημόσια Διπλωματία

Όλο και περισσότερο κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, συναντάμε την έννοια της «ήπιας ισχύος» ως όρο για την άσκηση εξωτερικής πολιτικής. Κυρίως, αλλά όχι μόνο, μικρά, αλλά οικονομικά αναπτυσσόμενα κράτη, κάνουν χρήση της «ήπιας ισχύος» στην άσκηση από μέρους τους κρατικής διπλωματίας. Με τον όρο αυτόν εννοούμε γενικά την ικανότητα ενός κράτους να πετυχαίνει τους σκοπούς του ελκύνοντας ή πείθοντας άλλα κράτη, συνάπτοντας συμμαχίες (διπλωματία), επηρεάζοντας ιδεολογικά (ιδεολογία) και εμπνέοντας (πολιτισμός)².

Χρησιμοποιώντας τον όρο «διπλωματία» περιγράφεται συνήθως η δράση και οι ενέργειες κυβερνητικών εκπροσώπων για τη διαμόρφωση και υλοποίηση των εξωτερικών σχέσεων ενός κράτους. Σε συνδυασμό με τις ανωτέρω δράσεις που αποτελούν τη γνωστή και ως «σκληρή διπλωματία», οι σύγχρονες και έξυπνες στρατηγικές ανάδειξης και προβολής ισχύος απαιτούν παράλληλα τη χρήση της «Δημόσιας Διπλωματίας» ως ήπια δύναμη.

---

² Ο Joseph Nye, Ήπια Ισχύς: Το μέσο επιτυχίας στην παγκόσμια Πολιτική (Αθήνα: Παπαζήσης, 2005)

Ως Δημόσια Διπλωματία ορίζεται «η διαδικασία επικοινωνίας μιας κυβερνήσεως με την κοινή γνώμη άλλων κρατών, προκειμένου να κατανοηθούν οι ιδέες και τα ιδανικά, οι θεσμοί και ο πολιτισμός, οι εθνικές επιδιώξεις και οι τρέχουσες πολιτικές του εκπροσωπούμενου από αυτήν κράτους»³.

Η Δημόσια Διπλωματία, σε αντίθεση με τη σκληρή – παραδοσιακή διπλωματία, στηρίζεται στη συζήτηση και την αμοιβαία κατανόηση και υλοποιείται με τη διαμόρφωση των μηνυμάτων που το κράτος θέλει να διοχετεύσει στο κοινό και ακολούθως με τη χρήση των κατάλληλων μεθόδων διοχέτευσης των μηνυμάτων αυτών και ανάλυσης της αντίδρασης της κοινής γνώμης στα μηνύματα αυτά. Η Δημόσια Διπλωματία μπορεί να επιτύχει άμεσα αποτελέσματα, εφόσον εντάσσεται στο γενικό πλαίσιο και σχεδιασμό της εξωτερικής πολιτικής και ο βαθμός επιτυχίας της εξαρτάται από τον συντονισμό της παραδοσιακής εξωτερικής πολιτικής με τομείς όπως η Στρατηγική Επικοινωνία, η διεθνής κοινή γνώμη και άλλοι κοινωνικοί φορείς. Έτσι, ισχυρά εργαλεία στο οπλοστάσιο της Δημόσιας Διπλωματίας αναδεικνύονται ο πολιτισμός, η γλώσσα, η ιστορία, η εθνική κουλτούρα και η δημοκρατία, ενώ ιδιαίτερη αξία αποκτούν η προώθηση της διπλωματίας των πολιτών, η ακαδημαϊκή διπλωματία και η εθνική διασπορά⁴.

Η τάση αυτή για ανάδειξη της συμμετοχής των κοινωνικών φορέων στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής πρωτοεμφανίζεται τη δεκαετία του 1950, στο θεωρητικό μοντέλο των Snyder, Bruck και Sapin ως προς τις διαδικασίες λήψεως των αποφάσεων⁵. Στο υπόψη μοντέλο καταδεικνύεται ότι οι κρατικές αποφάσεις σε θέματα εξωτερικής πολιτικής βασίζονται σε μια πολύπλοκη διαδραστική διαδικασία, στην οποία εμπλέκονται αφενός ο επίσημος κρατικός μηχανισμός, αλλά αφετέρου και οι ευρύτεροι εσωτερικοί κοινωνικοί και πολιτισμικοί καθώς και οι αντίστοιχοι εξωτερικοί κοινωνικοπολιτικοί παράγοντες. Έτσι, η εσωτερική και η διεθνής κοινή γνώμη αναγνωρίζονται ως συντελεστές επιρροής στον καθορισμό και στην εφαρμογή της εξωτερικής πολιτικής. Επιπλέον μελέτες απέδειξαν ότι η κοινή γνώμη, η οποία μπορεί να εκφράζεται είτε με δημοσκοπήσεις και στατιστικές έρευνες είτε με δράσεις εκ μέρους κοινωνικών φορέων υψηλού κύρους, δύναται να επηρεάσει την εφαρμογή της εξωτερικής πολιτικής. Αυτό δε, έχει άμεση σχέση με τις εσωτερικές κοινωνικές και πολιτικές δομές του κράτους καθώς και με την ψυχοκοινωνική συγκρότηση των πολιτικών ηγετών του⁶.

Ο όρος «Δημόσια Διπλωματία» (Public Diplomacy) χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στην Αμερική το 1965 από τον Dean Edmund Gullion της σχολής Fletcher στο πανεπιστήμιο Tufts. Ο ορισμός που δόθηκε τότε, προσδιόρισε τη

³ H. Tuch, *Communicating with the World: US Public Diplomacy Overseas*, 1993, St. Martin's Press, New York, σελ.3

⁴ Ραγιές Ιωάννης/Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία/Εκδόσεις Σταμούλη /2014,σελ.40.

⁵ R. Snyder/H. Bruck/B. Sapin, *Foreign Policy Decision Making (Revisited)*, 2002, Palgrave Macmillan, New York, σελ. 64.

⁶ T. Risse-Kappen, "Public Opinion, Domestic Structure and Foreign Policy in Liberal Democracies", *World Politics*, 1991, Volume 43, Issue 4, σελ. 479 επ.

Δημόσια Διπλωματία ως ένα σύνολο συντελεστών επιρροής της εξωτερικής πολιτικής μίας χώρας, που περιλαμβάνει τον επηρεασμό της κοινής γνώμης, την αλληλοσύνδεση ιδιωτικών ομάδων διαφορετικών κρατών, την καταγραφή της επίδρασης των διεθνών σχέσεων στο σχεδιασμό της εθνικής πολιτικής και την ανάπτυξη διόδων επικοινωνίας μεταξύ διπλωματών, ανταποκριτών ΜΜΕ και φορέων διεθνών σχέσεων και επικοινωνίας⁷.

Αρκετοί είναι εκείνοι που ταυτίζουν τη Δημόσια Διπλωματία με την προπαγάνδα και τις δημόσιες σχέσεις. Έτσι, ο J. Melissen υποστηρίζει ότι αμφότερες Δημόσια Διπλωματία και Προπαγάνδα αποβλέπουν στην επικοινωνία και στη διάδοση ιδεών προς την εξωτερική κοινή γνώμη, αποσκοπώντας στην αλλαγή στάσης απέναντι στην συγκεκριμένη χώρα μέσω της ενδυνάμωσης ή της μεταβολής παγιωμένων αντιλήψεων, θετικών και αρνητικών αντίστοιχα. Επιπλέον οι G.R. Berridge και Alan James θεωρούν ότι η Δημόσια Διπλωματία αποτελεί «τη νέα μορφή της προπαγάνδας που χαρακτηρίζει τον 21ο αιώνα ασκούμενη από διπλωμάτες». Οι εν λόγω θεωρίες που αναφέρονται σε ομοιότητες μεταξύ των εννοιών Δημόσιας Διπλωματίας και Προπαγάνδας θα μπορούσαν να αποπροσανατολίσουν την ακαδημαϊκή σκέψη, καθόσον υφίστανται μεγάλες και ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των, με σημαντικότερη το ότι η προπαγάνδα έχει ως σκοπό τη δραστική μεταβολή των απόψεων και τον εξαναγκασμό του κοινού σε έναν τρόπο σκέψης που περιορίζει και αποδυναμώνει την κριτική τους ικανότητα. Αντιθέτως, η Δημόσια Διπλωματία βασίζεται στη "γνωστική εμπειρία", γιατί η κάθε χώρα πρέπει να κατανοήσει τις δεκτικότητες και αναστολές των άλλων λαών, έτσι ώστε να καταφέρει να τους προσεγγίσει και να τους πείσει να την καταλάβουν. Επιπλέον, στην περίπτωση της Δημόσιας Διπλωματίας η σύμπραξη των κρατικών οργάνων με την κοινωνία των πολιτών για την προώθηση των στόχων της εξωτερικής πολιτικής δεν στηρίζεται σε δεσμούς καταναγκαστικού χαρακτήρα, αλλά οικοδομείται σε μια ελεύθερη σχέση και βασίζεται σε κοινά αποδεκτές αρχές και αξίες. Αυτό αποτελεί κύριο στοιχείο της ηθικής δύναμης της Δημόσιας Διπλωματίας σε αντιδιαστολή προς την ηθική απαξία της ωμής προπαγάνδας.

Περισσότερα κοινά σημεία υφίστανται μεταξύ Δημόσιας Διπλωματίας και Δημοσίων Σχέσεων, καθόσον με τις δημόσιες σχέσεις τα κράτη επιδιώκουν να διαμορφώσουν θετικό κλίμα υπέρ τους σε σχέση με το διεθνές σύστημα. Έτσι σύμφωνα με τους Benno H. Signitzer και Timothy Coombs «και οι δύο έννοιες παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες, καθώς, όπως η Δημόσια Διπλωματία, έτσι κι οι δημόσιες σχέσεις έχουν ως στόχο την ανταλλαγή πληροφοριών, τη μείωση των παρανοήσεων και προκαταλήψεων, τη δημιουργία αμοιβαίων σχέσεων εμπιστοσύνης και την κατασκευή μιας θετικής εικόνας προς τα έξω». Εξάλλου και στις δύο περιπτώσεις, απαραίτητα συστατικά αποτελούν η αμφίδρομη επικοινωνία και η διαρκής διάδραση, στοιχεία που δεν υφίστανται καν στην περίπτωση της προπαγάνδας.

---

⁷ Ραγιές Ιωάννης/Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία/Εκδόσεις Σταμούλη /2014,σελ.42.

Σύμφωνα με τη συντριπτική πλειοψηφία των σύγχρονων αντιλήψεων, η σύμπραξη των κρατικών οργάνων με τους πολίτες και τους κοινωνικούς φορείς αποτελεί κύρια προϋπόθεση για την αποτελεσματική άσκηση της Δημόσιας Διπλωματίας⁸. Έτσι, η κοινωνία των πολιτών και η κοινή γνώμη διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, όχι μόνο στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής αλλά και στην εφαρμογή της. Αυτό συνεπάγεται ότι η ενεργός συμμετοχή και ανάμειξη των πολιτών, των μη κυβερνητικών οργανώσεων, των πολιτικών κομμάτων, των πολιτιστικών φορέων, των διανοουμένων, των θρησκευτικών οργανώσεων και των εκκλησιών, των εκπαιδευτικών φορέων, των επιχειρήσεων κ.λπ. στην εξωτερική πολιτική πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Βέβαια, δεν αμφισβητείται το γεγονός ότι η τελική ευθύνη για τη λήψη των τελικών αποφάσεων και τον τρόπο εφαρμογή τους ανήκει πάντα στα αρμόδια κρατικά όργανα. Η δημόσια διπλωματία ως κρατική αρμοδιότητα αφορά κυρίως στην κατά το δυνατόν άσκηση ελέγχου από τα κρατικά όργανα στις διαδικασίες και στο βαθμό εμπλοκής της εσωτερικής και διεθνούς κοινής γνώμης στη διαμόρφωση και εφαρμογή της εξωτερικής πολιτικής. Ο έλεγχος όμως αυτός δε μπορεί να επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό αν οι εσωτερικοί κοινωνικοί φορείς δε συναινέσουν. Δηλαδή, η Δημόσια Διπλωματία, για να είναι αποτελεσματική έναντι των ξένων κυβερνήσεων και της διεθνούς κοινής γνώμης, πρέπει να στηρίζεται στην εσωτερική νομιμοποίηση και πολύ περισσότερο στη συνεργασία με τους εμπλεκόμενους κοινωνικούς φορείς. Υπάρχει πληθώρα παραδειγμάτων που η εικόνα ενός κράτους κατέστη περισσότερο ελκυστική μέσω της διεθνούς δράσεως ανεξαρτήτων φορέων, με την έμμεση υποστήριξη του κράτους, παρά από την επίσημη κρατική δραστηριότητα. Αποτελεί δε, συνήθη πρακτική η δημιουργία και διατήρηση δίαυλων επικοινωνίας μεταξύ ΜΚΟ και λοιπών κοινωνικών φορέων, προερχομένων από διαφορετικά κράτη, με σκοπό την ανάπτυξη αμοιβαίας εμπιστοσύνης και κατανόησης και τη διαμόρφωση κατάλληλου περιβάλλοντος για την προώθηση πολιτικών στόχων εκ μέρους των κυβερνήσεων στο πεδίο των διακρατικών σχέσεων.

Στη σημερινή εποχή η Δημόσια Διπλωματία βασίζεται στη συνειδητοποίηση των θετικών και αντίστοιχα αρνητικών στοιχείων μιας χώρας και στη διαχείριση και συντονισμό όλων των παραγόντων για την εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων και τη βελτίωση των μειονεκτημάτων της⁹. Επίσης, η σύγχρονη Δημόσια Διπλωματία διεξάγεται εκμεταλλευόμενη νέες μεθόδους που έχουν σχέση κυρίως με τις δυνατότητες που παρέχονται από την τεχνολογία. Είναι γεγονός ότι η αλματώδη ανάπτυξη της τεχνολογίας και του διαδικτύου, έχουν μεταβάλει τον τρόπο που το κοινό εργάζεται, διασκεδάζει και αναζητεί πληροφορία. Έτσι, η τεχνολογία και το διαδίκτυο αποδεικνύοντας αποτελεσματικά εργαλεία στην άσκηση Δημόσιας Διπλωματίας αφού αποτελούν για κάθε πολίτη τις κύριες πηγές αναζήτησης πληροφοριών για μια χώρα. Αποτελεί δε, στρατηγική πρόκληση η

⁸ M. Leonard, Public Diplomacy, 2002, The Foreign Policy Centre, London, σελ. 8.

⁹ Ραγιές Ιωάννης/Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία/Εκδόσεις Σταμούλη /2014

διαχείριση της παρεχόμενης πληροφορίας αλλά και η οικονομική και γρήγορη πρόσβαση σε αυτή.

Η Δημόσια Διπλωματία είναι πιο σημαντική από ποτέ. Η βαθμός της αξίας της όμως είναι διαφορετικός από χώρα σε χώρα και εξαρτάται από τους παράγοντες για τους οποίους επιλέγει να την ασκήσει και τους στόχους που προσπαθεί να επιτύχει μέσω αυτής. Έτσι οι ΗΠΑ, μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη Δημόσια Διπλωματία επιχειρώντας να βελτιώσουν την εικόνα τους – ιδιαίτερα στο Μουσουλμανικό και Αραβικό κόσμο – και να πείσουν για την πολιτική τους¹⁰. Αντιστοίχως, το Ηνωμένο Βασίλειο «χτίζει» την εικόνα μίας σύγχρονης, ανοιχτής και δημιουργικής κοινωνίας, αποσκοπώντας στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς της και της πολιτισμικής της επιρροής¹¹, ενώ ο Καναδάς επιχειρεί να διαφημίσει το υπάρχον αλλά ανύπαρκτο από τη συνείδηση του υπόλοιπου κόσμου σύγχρονο πρόσωπό του που χαρακτηρίζεται από δυναμισμό, καινοτομία, τεχνολογία, ανεκτικότητα και πολυπολιτισμικότητα¹².

β. Στρατηγική Επικοινωνία

Όσοι καλούνται να διαχειριστούν μια διαμορφωθείσα διεθνή ή επιχειρηματική κρίση οφείλουν να αξιοποιήσουν την επικοινωνία στρατηγικά, ώστε να κατανοήσουν την επικρατούσα κατάσταση, να παρακολουθήσουν τις υφιστάμενες τάσεις και να ερμηνεύσουν τα μηνύματα και την ανταπόκριση όλων εκείνων των φορέων που εμπλέκονται στην κρίση με οποιονδήποτε τρόπο. Θα πρέπει όμως επίσης, να αναλύσουν τη στάση και τις αντιδράσεις της κοινής γνώμης, να ανταποκριθούν στις επικοινωνιακές ανάγκες που θα προκύψουν και να αντιμετωπίσουν επικοινωνιακά τα πιθανά προβλήματα (λόγω της δημόσιας κριτικής και της αρνητικής δημοσιότητας) σε επίπεδο νομιμοποίησης και αποτελεσματικότητας του μηνύματός τους.

Όσον αφορά στην έννοια της Στρατηγικής Επικοινωνίας, είναι αξιοσημείωτο ότι, ενώ ο όρος χρησιμοποιείται σε μεγάλο βαθμό στους τομείς των διεθνών σχέσεων και της διοίκησης επιχειρήσεων, το περιεχόμενο και ο τρόπος εκμετάλλευσης της Στρατηγικής Επικοινωνίας δες έχει σαφώς αποτυπωθεί ούτε από τους θεωρητικούς αλλά ούτε και από τους επαγγελματίες εφαρμοστές της.

Προσεγγίζοντας τη Στρατηγική Επικοινωνία υπό το πρίσμα των διεθνών σχέσεων, αυτή αποτελεί διαδικασία που αποσκοπεί στην κατανόηση του κοινού, ώστε να εξασφαλίσει τη θετική συμμετοχή και υποστήριξη του, διεξάγοντας επιχειρήσεις πληροφόρησης (information operations) και εκτελώντας δράσεις

¹⁰ Bruce Gregory, "Public Diplomacy and Strategic Communication: Cultures, Firewalls, and Imported Norms", Prepared for presentation at the American Political Science Association Conference on International Communication and Conflict, August 31, 2005, σελ. 3. <http://www8.georgetown.edu/cct/apsa/papers/gregory.pdf>

¹¹ <http://fletcher.tufts.edu/research/2004/DeVicente-Jorge.pdf>

¹² http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/18/5/1132.pdf

σχετικές με τα δημόσια ζητήματα (public affairs) και τη Δημόσια Διπλωματία (public diplomacy)¹³.

Άλλοι μελετητές προσεγγίζουν τη Στρατηγική Επικοινωνία ως ικανότητα /δυνατότητα ή ως μια δραστηριότητα που υποστηρίζεται από κάποιες δυνατότητες. Ειδικότερα, υποστηρίζουν ότι απαραίτητες προϋποθέσεις για την επίτευξή της Στρατηγικής Επικοινωνίας αποτελούν οι ικανότητες ανάπτυξης επικοινωνιακού σχεδίου, συγχρονισμού όλων των φορέων-οργάνων που απαιτούνται για την εκτέλεση του προγράμματος της και αξιοποίησης των αναγκαίων διαύλων επικοινωνίας για τη μετάδοση των επιλεγέντων μηνυμάτων.

Επιπλέον, η Στρατηγική Επικοινωνία προσεγγίζεται ως μέσο για την επίτευξη αποτελεσμάτων. Κατά την προσέγγιση αυτή, η Στρατηγική Επικοινωνία δεν είναι παρά το μέσο ενημέρωσης του επιλεγέντος κοινού και της κοινής γνώμης και η άσκηση επιρροής επί συγκεκριμένων θεμάτων. Τέλος, κάποιοι θεωρούν ότι η Στρατηγική Επικοινωνία αποτελεί τέχνη μέσω της οποίας επιχειρείται η διαχείριση του επικοινωνιακού περιβάλλοντος ενός φορέα, με στόχο τη διαμόρφωση των στάσεων και της συμπεριφοράς των επιλεγέντων κοινών και της κοινής γνώμης. Από όποια οπτική γωνία όμως και αν προσεγγίσουμε τη Στρατηγική Επικοινωνία, για τη σχεδιάσή της απαιτείται, σε γενικές γραμμές, ο καθορισμός των βασικών σχεδίων και επιμέρους στόχων και η ανάλυση της κοινής γνώμης αποκωδικοποιώντας και εκτιμώντας τις αντιλήψεις της ώστε να επιτευχθεί ο σκοπός της επικοινωνίας και να θεμελιωθούν σχέσης αμοιβαίας κατανόησης και τέλος ο προγραμματισμός μέσων και ενεργειών¹⁴.

Στη σύγχρονη εποχή πολλά είναι τα κράτη εκείνα, με πρώτο και κύριο τις ΗΠΑ, που έχουν αντιληφθεί τη σπουδαιότητα και αναγκαιότητα της επικοινωνιακής πολιτικής και επιχειρούν πλέον να διαχειριστούν την κοινή γνώμη, επικεντρώνοντας τις δράσεις τους στον ανθρώπινο παράγοντα. Έτσι, η στρατηγική που ακολουθείται βασίζεται στην προβολή της πολιτικής και των σχεδίων τους με τρόπο πιο «εύπεπτο», αφού προηγουμένως έχουν «αφουγκραστεί», κατανοήσει και προσεγγίσει τον επιλεγέν κοινό. Χρησιμοποιούνται δηλαδή τεχνικές και πρακτικές που χρησιμοποιούνται ευρύτερα στον επιχειρηματικό κόσμο και βασίζονται στις θεωρίες του marketing. Επομένως, η Στρατηγική Επικοινωνία αποτελεί το μέσο με το οποίο μία κρατική οντότητα, ή διεθνής ή πολυεθνικός συνασπισμός μπορεί να εκπονήσει και να υλοποιήσει τα σχέδιά του, σε συνάρτηση με την επίδραση και αποδοχή τους από την κοινή γνώμη. Έτσι, επιχειρείται η περιβολή των σχεδίων, πολιτικών και ενεργειών με τον μανδύα της κοινωνικής «νομιμότητας». Επιπλέον, οι σύγχρονες μορφές επικοινωνίας, η ραγδαία ανάπτυξη και η εξάπλωση των μέσων δικτύωσης που έχουν άμεσο επακόλουθο την άμεση και ευχερή προσέγγιση του κοινού με την τάχιστα διάδοση

---

¹³ Farwell, James P., *Persuasion and Power: The art of Strategic Communication*, Washington, DC, Georgetown University Press, 2012

¹⁴ Σταμάτης Γιώργος/Ολοκληρωμένη Στρατηγική Επικοινωνία/Εκδόσεις Σταμούλης /2007,σελ.38

μηνυμάτων και πληροφοριών, αποτελούν σήμερα κύριο και πολύτιμο εργαλείο στα χέρια των επιστημόνων της Στρατηγικής Επικοινωνίας.

Κατά την αποστολή της Διεθνούς Δύναμης Βοηθείας για την Ασφάλεια στην ISAF στο Αφγανιστάν¹⁵, όταν το NATO επιδίωκε να αποκτήσει την υποστήριξη του Αφγανικού λαού για τους στόχους της αποστολής που εκτελούσε, αυτό αποδείχθηκε στην πράξη πολύ πιο δύσκολο από ότι αναμενόταν και διαπιστώθηκε η σπουδαιότητα αλλά και η αναγκαιότητα της Στρατηγικής Επικοινωνίας σε τέτοιου είδους επιχειρήσεις.

γ. **Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία**

Προσπαθώντας να εντοπίσουμε τη σχέση μεταξύ Δημόσιας Διπλωματίας και Στρατηγικής Επικοινωνίας και εξετάζοντας τον τρόπο που χρησιμοποιούν τους όρους αυτούς διάφοροι ακαδημαϊκοί και ερευνητές, παρατηρούμε ότι κάποιοι θεωρούν τους όρους αυτούς ταυτόσημους, άλλοι εντάσσουν τη Στρατηγική Επικοινωνία στη Δημόσια Διπλωματία, ενώ κάποιοι άλλοι υιοθετούν το αντίστροφο.

Ο Gregory Bruce θεωρεί τους όρους αυτούς συνώνυμους περιγράφοντας όλες εκείνες τις δράσεις με τις οποίες οι κυβερνήσεις, οι ομάδες και τα μεμονωμένα άτομα έχουν τη δυνατότητα να κατανοήσουν τις συμπεριφορές, τις νοοτροπίες, τις κουλτούρες και τις ιδιαιτερότητες που συναντώνται σε σύνθετα κοινωνικά πλαίσια όπου διεξάγεται ο διάλογος μεταξύ των ανθρώπων και των θεσμών. Επίσης, εφαρμόζουν τακτικές για την ενίσχυση αφηγημάτων και την προβολή ιδεών και αξιών με σκοπό τη διαμόρφωση κοινών αντιλήψεων με την κοινή γνώμη και αμοιβαίας κατανόησης, ενώ παράλληλα παρέχουν πολύτιμα στοιχεία σχετικά με τις επιπτώσεις της πολιτικής στα επιλεγέντα κοινά και τη κοινή γνώμη, καθώς και για την αντίδραση των εν λόγω κοινών στις εκάστοτε πολιτικές. Επιπλέον, αξιοποιώντας στρατηγικές πειθούς, επηρεάζουν τη συμπεριφορά των ανωτέρω κοινών και διαμορφώνουν τη στάση τους. Υπό το πρίσμα αυτό, οι δύο όροι συγκλίνουν, αφού αμφότεροι χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση αντιδράσεων και την αξιοποίηση ευκαιριών που σχετίζονται με στρατηγικής σημασίας συμφέροντα και επιδιώξεις.

Σύμφωνα με τον John Kelly η Στρατηγική Επικοινωνία αποτελεί κομμάτι της Δημόσιας Διπλωματίας και υποστηρίζει ότι η Δημόσια Διπλωματία είναι μια πράξη διεθνούς επικοινωνίας που εξελίσσεται ανάμεσα σε μια ομάδα πολιτών μιας χώρας και την κυβέρνηση ενός ξένου κράτους ή έναν ξένο οργανισμό. Επίσης τονίζει ότι, παρά τις διαφωνίες ανάμεσα στους θεωρητικούς και τους επαγγελματίες της Δημόσιας Διπλωματίας, κανείς δεν μπορεί να

---

¹⁵ Anaïs Reding / NATO's Strategic Communications Concept and its Relevance for France, Santa Monica, CA: Rand Corporation: 2013,σελ12

αμφισβητήσει ότι κατά την εφαρμογή της Δημόσιας Διπλωματίας στο πυρήνα της βρίσκεται η επικοινωνία.

Στην ίδια περίπτωση κατεύθυνση με τον John Kelly κινείται και η θεώρηση του Joseph Nye, ο οποίος χρησιμοποιεί τον όρο της Στρατηγικής Επικοινωνίας για να περιγράψει μία από τρεις όψεις της Δημόσιας Διπλωματίας . Σύμφωνα λοιπόν με τον τελευταίο, η πρώτη όψη της Δημόσιας Διπλωματίας είναι η καθημερινή επικοινωνία, η δεύτερη είναι η Στρατηγική Επικοινωνία και η τρίτη αφορά στην ανάπτυξη μακροχρόνιων σχέσεων με σημαντικούς διαμορφωτές της κοινής γνώμης. Και οι τρεις αυτές όψεις της Δημόσιας Διπλωματίας διαδραματίζουν εξίσου σημαντικό ρόλο στη δημιουργία μιας προσφιούς και θετικής εικόνας για μια χώρα, ομάδα ή μεμονωμένο άτομο και δύνανται από κοινού να συμβάλλουν στην προώθηση των συμφερόντων, την επίτευξη των στόχων και την εκπλήρωση των σκοπών.

Αντιθέτως, σύμφωνα με τον Philip Taylor, η Δημόσια Διπλωματία αποτελεί κομμάτι της Στρατηγικής Επικοινωνίας. Στον αντίποδα λοιπόν της θεώρησης του John Kelly, σύμφωνα με τον Philip Taylor, η Δημόσια Διπλωματία είναι μία από τις τέσσερις όψεις της Στρατηγικής Επικοινωνίας, ενώ οι άλλες τρεις είναι οι επιχειρήσεις, οι ψυχολογικές επιχειρήσεις και οι δημόσιες υποθέσεις. Αναφέρει επίσης ότι, σήμερα με τη ραγδαία εξέλιξη και ανάπτυξη της τεχνολογίας και των μέσων δικτύωσης για είναι επιτυχής η Στρατηγική Επικοινωνία και για επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα, απαιτείται ο συντονισμός και η συνέργεια και των τεσσάρων προαναφερθέντων όψεων.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η θεώρηση του James Farwell, που αναφέρει ότι η Στρατηγική Επικοινωνία καλύπτει πολλές δραστηριότητες της επικοινωνίας, έχει ευρεία έννοια, περιλαμβάνει πολλά πεδία και ενσωματώνει τις ψυχολογικές επιχειρήσεις, τη προπαγάνδα, τις επιχειρήσεις πληροφόρησης και δημοσίων υποθέσεων και τη Δημόσια Διπλωματία . Τέλος, με την ανωτέρω άποψη συμφωνεί επίσης και η επιστημονική επιτροπή άμυνας του Υπουργείου Άμυνας των ΗΠΑ, που υποστηρίζει ότι η Στρατηγική Επικοινωνία θα πρέπει να ενσωματώνει τις τέσσερις βασικές λειτουργίες της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής: τη Δημόσια Διπλωματία, τις δημόσιες υποθέσεις, τις υπηρεσίες διεθνούς αναμετάδοσης των αμερικανικών θέσεων μέσω των ΜΜΕ και τις επιχειρήσεις πληροφόρησης ή προπαγάνδας.

5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Β»: Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΚΑΙ Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ

α. Η Δημόσια Διπλωματία στη διαχείριση διεθνών κρίσεων

Λαμβάνοντας υπόψη τη σπουδαιότητα της ήπιας ισχύος και τις δυνατότητές της για την επίτευξη συγκεκριμένων αποτελεσμάτων, είναι πλέον αποδεκτό ότι για την επικοινωνιακή αντιμετώπιση μιας διεθνούς κρίσης είναι σκόπιμη η αξιοποίηση των συντελεστών της ήπιας ισχύος τους παράλληλα με τη σκληρή ισχύ. Συγκεκριμένα, σε καταστάσεις διεθνών κρίσεων η Δημόσια Διπλωματία δύναται να αποτελέσει ένα πολύτιμο επικοινωνιακό εργαλείο, όπου αν χρησιμοποιηθεί κατάλληλα από τους διαχειριστές της κρίσης, δύναται να μεγιστοποιήσει την ικανότητά τους να αντιμετωπίσουν επικοινωνιακά την κρίση αυτή. Επίσης, με τη Δημόσια Διπλωματία δίδεται η δυνατότητα επίτευξης αποτελεσματικής επικοινωνίας με τα επιλεγέντα κοινά και αύξησης της επιρροής της κοινής γνώμης μέσω της κατανόησης και της αποδοχής θέσεων και επιχειρημάτων. Επιπλέον, μέσω της Δημόσιας Διπλωματίας οι διαχειριστές διεθνών κρίσεων μπορούν να επιλέξουν τα θέματα της ημερήσιας διάταξης με άξονα τη κρίση και να επιτύχουν τους στρατηγικούς τους στόχους.

Στη εποχή της τεχνολογικής επανάστασης και της πληροφορίας, όπου η θετική ή αρνητική γνώμη και στάση της εθνικής και διεθνούς κοινής γνώμης επηρεάζει όλο και περισσότερο τους λήπτες αποφάσεων της εξωτερικής πολιτικής και σε μεγάλο βαθμό καθορίζει τις αποφάσεις τους, είναι σκόπιμη η διαχείριση της κοινής γνώμης επί θεμάτων εξωτερικής πολιτικής αλλά και διεθνών κρίσεων. Έτσι απαιτείται η σχεδίαση, ανάπτυξη και υλοποίηση προγραμμάτων επικοινωνίας με τους λαούς άλλων κρατών. Κατά την ανάπτυξη και υλοποίηση ενός προγράμματος Δημόσιας Διπλωματίας από μια κρατική, πολυεθνική ή διεθνή οντότητα συνήθως λαμβάνεται υπόψη το κοινωνικό και πολιτιστικό υπόβαθρο, η κουλτούρα, οι αρχές, οι αξίες καθώς και οι θέσεις του επιλεγέντος κοινού που επιδιώκεται να προσεγγιστεί, ώστε να του ασκηθεί επιρροή επί των απόψεων και της στάσης του. Επίσης, αναλύεται η αντίδραση των ΜΜΕ, ώστε σε περίπτωση αρνητικών αντιδράσεων να αναζητηθούν, αναπτυχθούν και υλοποιηθούν προγράμματα για τη αντιστροφή του αρνητικού κλίματος, τη δημιουργία καλών σχέσεων με τα μέσα ενημέρωσης και τελικά την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος. Κατά την υλοποίηση ενός προγράμματος Δημόσιας Διπλωματίας, η προσέγγιση του επιλεγέντος κοινού επιχειρείται μέσω καλά σχεδιασμένων προγραμμάτων Στρατηγικής Επικοινωνίας. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την υλοποίηση αυτών των προγραμμάτων είναι το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ο τύπος, οι εκδόσεις βιβλίων των οποίων η θεματολογία

ταυτίζεται με τους στόχους του προγράμματος Δημόσιας Διπλωματίας, η προβολή ταινιών, η δημιουργία εκθέσεων, η ανταλλαγή ακαδημαϊκών και φοιτητών, η διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων και διαλέξεων κ.λπ¹⁶.

Επιπλέον, οι πρόσφατες και συνεχείς ιδεολογικές, οικονομικές, και δομικές αλλαγές παγκοσμίως, έχουν καταστήσει αναγκαία μια πιο «ευρεία» θεώρηση της Διεθνούς Διπλωματίας. Στελέχη της ακαδημαϊκής κοινότητας αλλά και διπλωματικά στελέχη υποστηρίζουν ότι στο σύγχρονο και συνεχώς μεταβαλλόμενο παγκόσμιο περιβάλλον, η επιτυχής άσκηση της Δημόσιας Διπλωματίας, προϋποθέτει όχι μόνο επικοινωνία με τα επιλεγέντα κοινά, αλλά και ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεργασίας μαζί τους. Η Δημόσια Διπλωματία πρέπει δηλαδή να βασίζεται όχι μόνο στη διαμόρφωση επικοινωνιακών μηνυμάτων, τις εκστρατείες προώθησης ή τις απευθείας επαφές με ξένους κυβερνητικούς παράγοντες που εξυπηρετούν τους σκοπούς της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας, αλλά και στην οικοδόμηση σχέσεων συνεργασίας και αμοιβαίου οφέλους με τους κοινωνικούς φορείς άλλων κρατών καθώς και στην ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας με μη κυβερνητικούς φορείς¹⁷.

Επομένως, από τα ανωτέρω και όπως σήμερα είναι γενικότερα παραδεκτό, προκύπτει ότι η Δημόσια Διπλωματία μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για τη διαχείριση διεθνών κρίσεων στον επικοινωνιακό τομέα. Χρησιμοποιώντας τις δυνατότητες της Δημόσιας Διπλωματίας, οι διαχειριστές διεθνών κρίσεων μπορούν ευκολότερα να διερευνήσουν, ερμηνεύσουν και αξιολογήσουν τη διαμορφωθείσα κατάσταση που καλούνται να αντιμετωπίσουν, να εγκαταστήσουν διαύλους επικοινωνίας με τα επιλεγέντα κοινά και την κοινή γνώμη γενικότερα και να αναπτύξουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μηνύματα σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες των επιλεγέντων κοινών. Επιπλέον, με τη χρήση της Δημόσιας Διπλωματίας είναι δυνατή η συμμετοχή των επιλεγέντων κοινών στην ευρύτερη μετάδοση των μηνυμάτων και στη συμβολή τους στην αντιμετώπιση τυχόν αντιδράσεων από διάφορους φορείς, κατά τη διαδικασία μετάδοσης των επικοινωνιακών μηνυμάτων.

β. Η Στρατηγική Επικοινωνία στη διαχείριση διεθνών κρίσεων

Η Στρατηγική Επικοινωνία αφορά στον τρόπο επικοινωνίας επικεντρώνοντας στη στρατηγική εφαρμογή της επικοινωνίας με κάθε διαθέσιμο μέσο και στο τρόπο ενεργείας όσον αφορά τον επικοινωνιακό τομέα, για την επίτευξη των στόχων και την εκπλήρωση της αποστολής. Στρατηγική Επικοινωνία δηλαδή, είναι το πώς ένα κράτος ή οργανισμός αυτοπαρουσιάζεται μέσω των

¹⁶ Roberts, Walter R., "What Is Public Diplomacy? Past Practices, Present Conduct, Possible Future", journal Mediterranean Quarterly, Vol. 18(4), Mediterranean Affairs, Inc., 2007, p.p. 36-52.

¹⁷ Melissen, Jan, The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations, New York, PALGRAVE MACMILLAN, 2005, p. 39-41.

επιλεγμένων ενεργειών και δράσεων, με σκοπό την επίτευξη των στόχων του. Δηλαδή ο δρών αξιοποιεί στρατηγικά την επικοινωνία για να μειώσει ή δυνατόν εξαλείψει τις τυχόν αρνητικές αντιδράσεις που προκαλεί η κρίση στο επιλεγμένο κοινό και επομένως να αυξήσει την επιρροή του σε αυτό, ώστε να περιορίσει τις αντιδράσεις του και να επηρεάσει τις αντιλήψεις του προς όφελός του.

Μελετώντας τους επιμέρους αντικειμενικούς σκοπούς της Στρατηγικής Επικοινωνίας μπορούμε γενικά να εντοπίσουμε δύο είδη. Πρώτον τη διαχείριση των πληροφοριών και δεύτερον τη διαδικασία διερεύνησης, μελέτης, κατανόησης και παρουσίασης της κρίσης. Ειδικότερα, η διαχείριση των πληροφοριών αφορά σε όλες εκείνες τις δράσεις που ενεργούνται για τη συλλογή και ανάλυση των πληροφοριών και των δεδομένων που σχετίζονται με τη κρίση. Η διαδικασία κατανόησης περιλαμβάνει τις δράσεις των διαχειριστών της κρίσης για να τη μελετήσουν, αναλύσουν και παρουσιάσουν με συγκεκριμένο τρόπο στο επιλεγμένο κοινό, τονίζοντας τις επιπτώσεις της, με σκοπό την εξασφάλιση της θετικής στάσης και της υποστήριξης του επιλεγμένου κοινού κατά την αντιμετώπιση της κρίσης.

Αναλύοντας τον τρόπο διεξαγωγής της Στρατηγικής Επικοινωνίας διακρίνονται τρεις φάσεις. Η πρώτη φάση αφορά στην εξέταση των στοιχείων της κρίσης όπου και επιλέγονται οι στρατηγικοί στόχοι. Συγκεκριμένα, οι στόχοι που συνήθως επιλέγονται είναι ο περιορισμός των αρνητικών αντιδράσεων των ειδικών κοινών και της κοινής γνώμης, η προσπάθεια επηρεασμού των εν λόγω κοινών, ώστε ο δρών να αποκτήσει τη συμπάθειά τους και κατ' επέκταση να λάβει τη στήριξή τους και τέλος, η αντιμετώπιση της τυχόν αρνητικής στάσης των μέσων μαζικής ενημέρωσης και με παράλληλη επιδίωξη της θετικής κάλυψής τους¹⁸.

Η δεύτερη φάση αφορά στην εκτέλεση της Στρατηγικής Επικοινωνίας, επιλέγονται οι επικοινωνιακές στρατηγικές που θα χρησιμοποιηθούν από τους διαχειριστές της κρίσης για να διατυπώσουν τα αφηγήματά τους και υπολογίζεται η επίδρασή τους επί των επιλεγέντων κοινών και της κοινής γνώμης. Η επιλογή της κατάλληλης στρατηγικής, βασίζεται στην ανάλυση της κρίσης και την εξέταση της δυναμικής και των ιδιομορφιών της, καθώς και στην εκτίμηση των πιθανών ευκαιριών αλλά και απειλών που μπορεί να προκύψουν. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη δυναμική μιας κρίσης και στην εκτίμηση των πιθανών ευκαιριών αλλά και απειλών που μπορεί να προκύψουν, είναι ο βαθμός της απόδοσης ευθύνης και υπαιτιότητας που αποδίδει το επιλεγέν κοινό και η κοινή γνώμη στο φορέα που βρίσκεται σε κρίση.

Στην τρίτη φάση εκτέλεσης της Στρατηγικής Επικοινωνίας κατά την αντιμετώπιση κρίσεων μελετάται η σύνδεση και ο συντονισμός της διαδικασίας της επικοινωνίας με άλλες δράσεις των διεθνών σχέσεων. Ειδικότερα, μελετάται ο

---

¹⁸ Coombs, Timothy W., *Ongoing crisis communication: Planning, managing, and responding*, (3rd ed.), Los Angeles, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2012.

συντονισμός της Στρατηγικής Επικοινωνίας με τη Δημόσια Διπλωματία και τις δημόσιες υποθέσεις. Συγκεκριμένα, οι διαχειριστές καταστάσεων διεθνών κρίσεων αλλά και οι φορείς άσκησης εξωτερικής πολιτικής, εκμεταλλεύονται τη Δημόσια Διπλωματία για να επικοινωνήσουν στρατηγικά με τα επιλεγέντα κοινά και τη κοινή γνώμη προς επίτευξη των στόχων τους. Επιχειρούν δηλαδή να διοχετεύσουν επιλεγμένες πληροφορίες για τις θέσεις τους στα εν λόγω κοινά, με τελικό σκοπό την άσκηση επιρροής επί της συμπεριφοράς και στάσης τους. Επιπλέον, η Δημόσια Διπλωματία αξιοποιείται για την εκμετάλλευση του επιλεγέντος κοινού και της κοινής γνώμης μέσω της κινητοποίησής τους για την υποστήριξη των συμφερόντων ενός κράτους ή οργανισμού. Εδώ πρέπει να τονιστεί για άλλη μια φορά ότι η άσκηση επιρροής που επιχειρείται τόσο μέσω της Στρατηγικής Επικοινωνίας όσο και της Δημόσιας Διπλωματίας βασίζεται στην πειθώ και όχι σε πρακτικές χειραγώγησης, εξαπάτησης και σκληρής προπαγάνδας. Στη στρατηγική επικοινωνία και στη Δημόσια Διπλωματία αξιοποιούν ως βάση για την επίτευξη των σκοπών τους την ανάπτυξη σχέσεων αμοιβαίας εμπιστοσύνης και ειλικρινούς και αξιόπιστης επικοινωνίας.

γ. Στρατηγική Επικοινωνία σε Περιβάλλον Διενέργειας Στρατιωτικών Επιχειρήσεων

Το πεδίο πληροφοριών αποτελεί σύμφωνα με πολλούς αναλυτές ένα πεδίο σκληρού και συνεχούς ανταγωνισμού, όχι μόνο για τα κράτη, αλλά και για άλλους φορείς ή πολυεθνικές εταιρίες που μπορούν να επηρεάσουν στρατηγικά αποτελέσματα κάνοντας χρήση υποδομών πληροφοριών στις οποίες υπάρχει πολύ εύκολη πρόσβαση και οι οποίες δεν απαιτούν ιδιαίτερος κόστος. Ακόμη και ένας ιδιώτης, που έχει στη διάθεσή του κινητό τηλέφωνο με φωτογραφική μηχανή ή προσωπική ψηφιακή συσκευή με πρόσβαση στο διαδίκτυο δύναται να συμβάλει στο ανταγωνιστικό αυτό πεδίο των πληροφοριών.

Στο σύγχρονο αυτό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από την ξέφρενη εξέλιξη της τεχνολογίας, αναπόφευκτα και ο στρατός εξελίσσεται ραγδαία στον τομέα των υποδομών και της τεχνολογίας των πληροφοριών, ώστε να κατέχει και να διατηρεί το πλεονέκτημα στο σύγχρονο πεδίο μάχης¹⁹. Επομένως δύσκολα κάποιος μπορεί να προβλέψει το μέλλον στο πεδίο των πληροφοριών, αφού όχι μόνο η δυνατότητα πρόσβασης, συλλογής και μεταφοράς πληροφοριών αποκεντρώνεται, αλλά και η ικανότητα για αυτές τις δραστηριότητες συνεχίζει να αυξάνεται εκθετικά.

Από την άλλη, τα σύγχρονα ΜΜΕ εκμεταλλεύονται οπωσδήποτε τις όλο και περισσότερες δυνατότητες που παρέχει η τεχνολογία, προκειμένου να επιβιώσουν και να αναδειχθούν σε ένα επίσης σκληρά ανταγωνιστικό περιβάλλον. Οι πληροφορίες που αποτελούν καθοριστικό στοιχείο αλλά και ανάγκη των

¹⁹ http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army-usawc/info_as_power_v1.pdf

στρατιωτικών υπηρεσιών και οι οποίες συλλέγονταν με μεγάλο κίνδυνο και κόπο, τώρα έχουν γίνει η ουσία της καθημερινής δημοσιογραφίας και πλέον η κάμερα και ο υπολογιστής μπορούν να θεωρούνται, και σε μεγάλο βαθμό έχει αποδειχθεί ότι είναι, τα νέα όπλα στον πόλεμο της πληροφορίας. Γι' αυτό το λόγο οι ένοπλες δυνάμεις έστρεψαν το ενδιαφέρον τους και στις νέες πηγές άντλησης πληροφοριών αλλά και επηρεασμού της κοινής γνώμης, άρα και στα ΜΜΕ.

Όπως προαναφέρθηκε, η Στρατηγική Επικοινωνία, χρησιμοποιώντας κυρίως τα ΜΜΕ, αποτελεί σημαντικό παράγοντα επιτυχίας στις σύγχρονες συγκρούσεις αλλά και στις επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων (στρατιωτικές και μη), καθόσον ο κύριος σκοπός είναι η νομιμοποίηση της επιχείρησης (τόσο για το κοινό στην περιοχή της σύγκρουσης όσο και για τη παγκόσμια κοινή γνώμη), η αποφυγή αντιδράσεων και η εξασφάλιση υποστήριξης για την επιχείρηση.

Όμως πρέπει να τονιστεί ότι ναι μεν η συνεχής και ταχεία ροή των πληροφοριών σε περιβάλλον διενέργειας στρατιωτικών επιχειρήσεων, διευκολύνεται από την τεχνολογία και τα σύγχρονα ΜΜΕ, απαιτεί όμως δε ανάπτυξη νέων ικανοτήτων και άμεσες αντιδράσεις ώστε να ενισχυθούν και διατηρηθούν η αξιοπιστία και η επιρροή²⁰. Οι πληροφορίες που διαδίδονται, στο πλαίσιο διεξαγωγής ψυχολογικών επιχειρήσεων, δεν πρέπει να έρχονται σε αντίθεση με τα προγράμματα των επίσημων ΜΜΕ – εθνικών και διεθνών, αλλά θα πρέπει να είναι πλήρως συντονισμένα και ιδιαίτερα σε περιπτώσεις διενέργειας στρατιωτικών επιχειρήσεων²¹.

Οι νέες αυτές ικανότητες είναι απαραίτητες για τη συντήρηση και την ενίσχυση της επίδρασης της εσωτερικής και διεθνούς κοινής γνώμης, αλλά και της επιρροής κρατών (και διεθνών οργανισμών). Οι αντίπαλοι σε ένα περιβάλλον σύγκρουσης χρησιμοποιούν το περιβάλλον πληροφόρησης με σκοπό την προώθηση των στόχων τους, αλλά και την υποβάθμιση των αντίστοιχων ικανοτήτων του αντιπάλου. Ειδικότερα, σε περιβάλλον διενέργειας μη συμβατικού πολέμου, όπου η κύρια μάχη αφορά στη νομιμοποίηση και στην επιρροή του πληθυσμού, οι δυνάμεις εκστρατείας βρίσκονται συχνά σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση, αφού λειτουργούν σε εχθρικό περιβάλλον στο οποίο ο αντίπαλος διατηρεί όχι μόνο πλεονέκτημα επικοινωνίας, αλλά και την υποστήριξη τμημάτων του τοπικού πληθυσμού. Σε συνθήκες μη συμβατικού πολέμου, για να είναι η Στρατηγική Επικοινωνία επιτυχής, είναι απαραίτητος ο συγχρονισμός όλων των κρίσιμων θεμάτων, μηνυμάτων, εικόνων και δράσεων, μέσω των οποίων υλοποιούνται μη φονικές επιχειρήσεις. Μέσω αυτών διανέμονται πληροφορίες και προεκτείνεται η επιρροή σε επιλεγμένο ακροατήριο, με απώτερο στόχο την προώθηση εθνικών (ή διεθνικών) συμφερόντων σε ένα περιβάλλον το οποίο χαρακτηρίζεται από έντονη αβεβαιότητα και αιφνιδιασμό²².

²⁰ Commander's Handbook for Strategic Communication and Communication Strategy (Joint Warfare Center (JWC), 2010

²¹ Ραγιές Ιωάννης/Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία/Εκδόσεις Σταμούλη /2014, σελ.58

²² Ραγιές Ιωάννης/Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία/Εκδόσεις Σταμούλη /2014, σελ.123,124

Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι στρατιωτικές ικανότητες που είναι απαραίτητες για τον σχεδιασμό της Στρατηγικής Επικοινωνίας περιλαμβάνουν:

- Δημόσιες υποθέσεις,
- Επιχειρήσεις πληροφόρησης,
- Υποστήριξη του Υπουργείου Άμυνας στη Δημόσια Διπλωματία,
- Οπτικοακουστική πληροφόρηση,
- Στρατιωτική διπλωματία.

Παρότι όμως οι ένοπλες δυνάμεις εξελίσσονται ραγδαία στον τομέα των υποδομών και της τεχνολογίας των πληροφοριών, η εκπαίδευση, οργάνωση και ο εξοπλισμός τους δεν είναι σε τέτοιο επίπεδο και με τέτοια εξειδίκευση που να δύνανται να επιτυγχάνουν εύκολα τους τιθέμενους πολιτικούς, στρατηγικούς και επικοινωνιακούς στόχους στο σύγχρονο και σαφώς πολύπλοκο και αλληλεξαρτώμενο με το διεθνές περιβάλλον.

Έτσι, παρόλο που θα περίμενε κανείς ότι η εξέλιξη της τεχνολογίας και η ανάπτυξη των επικοινωνιών και του διαδικτύου θα διευκόλυνε την επιρροή σε ένα επιλεγμένο κοινό και στην κοινή γνώμη γενικότερα, τελικά η πολυπλοκότητα και η αλληλεξάρτηση κατέστησε το έργο αυτό δύσκολο και πολύ πιο πολύπλοκο. Η πληθώρα των υπαρχόντων μέσων επικοινωνιών, η ταχύτητα που παρέχουν και η εύκολη πρόσβαση σε αυτά, έχει ως αποτέλεσμα τα μηνύματα να αναμεταδίδονται πολλές φορές, να τροποποιούνται και να χάνουν τη αξιοπιστία τους. Η ταχύτητα στην επικοινωνία, η συνοχή και η αξιοπιστία των μηνυμάτων αλλά και η επίτευξη συμφωνίας αναφορικά με το ποια μηνύματα πρέπει να διαμορφωθούν και να μεταδοθούν είναι καθοριστικής σημασίας στο σύγχρονο επιχειρησιακό περιβάλλον, όπου οι στρατιωτικές δυνάμεις καλούνται να ενεργήσουν από κοινού, ως τμήματα συνασπισμού στο ίδιο θέατρο επιχειρήσεων.

Συνήθως οι δυνάμεις του NATO κατά τις σύγχρονες επιχειρήσεις, καλούνται να αντιμετωπίσουν αντιπάλους, η φύση των οποίων απαιτεί τη σχεδίαση και εκτέλεση επιχειρήσεων επικοινωνίας με στόχο την επιρροή. Όμως, σε επιχειρήσεις καταστολής ανταρσιών και εκστρατειών, οι τοπικές δυνάμεις αποδεικνύονται ιδιαίτερα ικανές και αποτελεσματικές, αφού διατηρούν συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι των NATOϊκών – ουσιαστικά, των σύγχρονων τακτικών δυνάμεων των Δυτικών κρατών²³:

---

²³ Ραγιές Ιωάννης/Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία/Εκδόσεις Σταμούλη /2014, σελ.126,127

- Οι δυνάμεις καταστολής ανταρσιών ενεργούν στο έδαφος των δυνάμεων ανταρτών, δηλαδή σε άγνωστο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον, παραμένοντας έτσι εξαρτημένοι από τα διαθέσιμα μέσα επικοινωνιών.

- Οι δυνάμεις ανταρτών συνήθως οργανώνονται σε ευέλικτες δομές δικτύων, κάτι το οποίο τους επιτρέπει να επικοινωνούν και να ανταλλάσσουν πληροφορίες με συνεκτικό τρόπο αμέσως μόλις συμβεί κάτι. Είναι ικανές να επηρεάσουν, σε αντίθεση με τις δυνάμεις του NATO, οι οποίες, λόγω αυστηρών ιεραρχικών και γραφειοκρατικών δομών διοίκησης δεν παρέχουν επαρκείς εγγυήσεις για άμεση επικοινωνία.

- Εξ ορισμού, οι δυνάμεις ανταρτών δεν υπακούουν σε κανόνες εθνικού ή διεθνούς δικαίου για τις ενέργειές τους, ενώ οι δυνάμεις του NATO περιορίζονται από τους νόμους, τις αρχές και τις αξίες στις διεθνείς σχέσεις.

Τα κράτη-μέλη του NATO, όπως συμβαίνει και με κάθε διακυβερνητικό διεθνή οργανισμό, έχουν την ευθύνη παροχής εξηγήσεων στην κοινή γνώμη σχετικά με τον τρόπο διαμόρφωσης της εθνικής πολιτικής άμυνας και ασφάλειας στο πλαίσιο της Ατλαντικής Συμμαχίας. Το NATO επιχειρώντας να συμπληρώσει και να βελτιώσει αυτές τις διαδικασίες ενημέρωσης του κοινού, έχει αναπτύξει μια σειρά προγραμμάτων, θεωρώντας ότι έχει το ίδιο την υποχρέωση να παρέχει ενημέρωση προς το κοινό των κρατών μελών και μη. Επιπρόσθετα, αποσκοπεί στην προώθηση του διαλόγου και της κατανόησης, ενώ συνεισφέρει επίσης στη βελτίωση της διαμόρφωσης της κοινής γνώμης σε θέματα ασφάλειας, προωθώντας, παράλληλα, τη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία συζήτησης και διαβούλευσης. Για το λόγο αυτό, συνεργάζεται με τα ΜΜΕ, αναπτύσσει προγράμματα επικοινωνίας και πληροφόρησης για τα επιλεγμένα κοινά, επιχειρεί τον εντοπισμό και επηρεασμό του κοινού σε όλο τον κόσμο μέσω ιστοσελίδων και του NATO TV Channel, διανέμει έντυπο υλικό και εφαρμόζει προγράμματα και δράσεις σε συνεργασία με άλλους εταίρους.

Το NATO, κατά την εφαρμογή της Δημόσιας Διπλωματίας από μέρους του, εκμεταλλεύεται όλα τα μέσα πληροφόρησης, επικοινωνίας και συνεργασίας με το ευρύ παγκόσμιο κοινό, αποσκοπώντας:

- Στην αύξηση του επιπέδου ευαισθητοποίησης και κατανόησης σχετικά με το NATO,

- Την προώθηση των πολιτικών και των δράσεών του,

- Την ενίσχυση της υποστήριξης και εμπιστοσύνης προς τη Συμμαχία²⁴.

Η Συμμαχία καταρτίζει προγράμματα επικοινωνίας και πληροφόρησης, αποσκοπώντας στην υποστήριξη και ενίσχυση των δράσεων δημόσιας πληροφόρησης οι οποίες υλοποιούνται από τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών της. Τη σχεδίαση και υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών αναλαμβάνει η Διεύθυνση Δημόσιας Διπλωματίας του NATO, που είναι επίσης υπεύθυνη για τον συντονισμό του συνόλου των δράσεων Στρατηγικής Επικοινωνίας μεταξύ των στρατιωτικών και πολιτικών συμμαχικών θεσμών, καθώς και τον εναρμονισμό των δράσεων Δημόσιας Διπλωματίας οι οποίες εκτελούνται από άλλους οργανισμούς μέσα στη δομή της Συμμαχίας. Το NATO αποσκοπώντας στη διαχείριση των τεχνολογικών εξελίξεων, τη συνεχή ροή ειδήσεων και την αυξανόμενη απήχηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης χρησιμοποιεί, όχι μόνο τα παραδοσιακά ΜΜΕ, αλλά και ΜΜΕ διαδικτύου, στοχεύοντας στην αύξηση της υποστήριξης στον νέο ρόλο του και εφαρμόζοντας μια ολιστική και πολυπρόσωπη προσέγγιση επικοινωνίας και ενημέρωσης του κοινού. Οι μορφές δραστηριοτήτων επικοινωνίας και ενημέρωσης περιλαμβάνουν:

- Επικοινωνία με το κοινό (communicating and engaging with the public),
- Προώθηση της συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας (promoting security cooperation),
- Συντονισμό της Στρατηγικής Επικοινωνίας του NATO²⁵.

Μελετώντας τη σύγχρονη ιστορία συναντάμε επανειλημμένως παραδείγματα στα οποία κυβερνήσεις και στρατιωτικοί συνασπισμοί εφάρμοσαν αποτελεσματικά τη Στρατηγική Επικοινωνίας για την εκπλήρωση των στόχων τους.

Αξιοσημείωτο παράδειγμα είναι ο πρώτος πόλεμος του Κόλπου όταν κατά την επιχείρηση «Καταιγίδα της Ερήμου» το 1991 αναδείχθηκε το CNN, οι συνεχείς (24/7) ειδήσεις και το λεγόμενο «CNN effect». Σύμφωνα με αυτό, η συνεχής επικοινωνία σε πραγματικό χρόνο μπορεί να προκαλέσει μεγάλες αντιδράσεις σε εγχώρια ακροατήρια. Κατά τη διεξαγωγή αυτού του πολέμου, η κυβέρνηση των ΗΠΑ άσκησε επιρροή στο εσωτερικό της χώρας μέσω της τηλεόρασης και κατάφερε να πείσει την κοινή γνώμη, σε ποσοστό 80%, να υποστηρίξει την επιχείρηση.

²⁴ Ραγιές Ιωάννης/Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία/Εκδόσεις Σταμούλη /2014, σελ.133,134

²⁵ Ραγιές Ιωάννης/Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία/Εκδόσεις Σταμούλη /2014, σελ.135

Άλλο σημαντικό παράδειγμα αποτελεί το τρομοκρατικό κτύπημα την 11η Σεπτεμβρίου 2001 και η επίθεση στις ΗΠΑ, με την οποία η διεθνής κοινότητα εισήλθε σε μια νέα εποχή παγκόσμιας τρομοκρατίας. Κυρίως από τότε η Στρατηγική Επικοινωνία αποκτά όλο και περισσότερη σημασία και ένα από τα κύρια στοιχεία για όλα τα εθνικά όργανα εξουσίας - διπλωματίας, πληροφοριών, στρατού και οικονομίας. Έκτοτε η Στρατηγική Επικοινωνία αποτελεί σημαντική πτυχή του τμήματος πληροφοριών του παραπάνω τετράπτυχου και πλέον έχει εξελιχθεί σε βασικό παράγοντα για τους ηγέτες σε όλα τα επίπεδα.

6. ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ»: Επιχείρηση OUP 2012

α. Εισαγωγή

Η επιχείρηση Unified Protector ήταν μια επιχείρηση του NATO που εκτελέστηκε εφαρμόζοντας τα ψηφίσματα του 1970 και του 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τον εμφύλιο πόλεμο της Λιβύης και εγκρίθηκε στις 26 Φεβρουαρίου και στις 17 Μαρτίου 2011 αντίστοιχα. Τα ψηφίσματα αυτά επέβαλαν κυρώσεις σε βασικά μέλη της κυβέρνησης Καντάφι και έδωσαν εξουσιοδότηση στο NATO να εφαρμόσει εμπάργκο όπλων, ζώνη απαγόρευσης πτήσεων και να χρησιμοποιήσει όλα τα απαραίτητα μέσα, εκτός από ξένες κατοχές, για να προστατεύσει τους πολίτες της Λιβύης και τις κατοικημένες περιοχές.

Η επιχείρηση έχει χαρακτηριστεί ως μια επέμβαση πρότυπο, καθώς το NATO αντέδρασε γρήγορα σε μια κατάσταση που συνεχώς κλιμακωνόταν και αποτελούσε κίνδυνο για χιλιάδες πολίτες που διαμαρτύρονταν ενάντια στο καθεστώς που τους καταπίεζε, εμπλέκοντας τους συμμάχους στην περιοχή. Η Συμμαχία, με την εμπλοκή της στη Λιβύη, αποδείχθηκε ως η πλέον σημαντική παγκόσμια πηγή σταθερότητας. Επίσης, η διεθνής κοινότητα αντέδρασε γρήγορα, με αποτέλεσμα μια σειρά αποφάσεων και ενεργειών, σημαντικότερες από τις οποίες ήταν οι παρακάτω²⁶:

- Επιβολή κυρώσεων από το ΣΑ/ΟΗΕ για εμπάργκο όπλων και δέσμευση περιουσιακών στοιχείων της Λιβύης,
- Καταγγελία των εγκλημάτων του προέδρου της χώρας κατά της ανθρωπότητας στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο της Χάγης,
- Αποκλεισμός της Λιβύης από τις συνόδους του Αραβικού Συνδέσμου,

²⁶ Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.277,278

- Αποδοχή από τον ΣΑ/ΟΗΕ, στις 17 Μαρτίου, της αίτησης του Αραβικού Συνδέσμου για λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων για την προστασία των αμάχων,
- Διακοπή από τις ΗΠΑ, στο τέλος Φεβρουαρίου, τη χρηματοδότησης του Καντάφι, παγώνοντας 32 δις. δολάρια από τα περιουσιακά στοιχεία της Λιβύης και προτρέποντας και άλλες χώρες να ακολουθήσουν το παράδειγμά της,
- Το ΣΑ/ΟΗΕ επέτρεψε την επέμβαση στη Λιβύη, αιτιολογώντας την ενέργεια αυτή ως σύμφωνη με την ευθύνη για προστασία, κανόνα που καλεί τη διεθνή κοινότητα να επεμβαίνει στο εσωτερικό κρατών για ανθρωπιστικούς λόγους. Οι περιορισμένες στρατιωτικές δυνατότητες της Λιβύης συνηγορούσαν, άλλωστε, σε μια εύκολη επιχειρησιακά και μικρής διακινδύνευσης επιχείρηση.

Η επιχείρηση άρχισε στις 23 Μαρτίου και σταδιακά επεκτάθηκε τις επόμενες εβδομάδες, ενσωματώνοντας όλο και περισσότερα στοιχεία της πολυεθνικής στρατιωτικής παρέμβασης που είχε ξεκινήσει στις 19 Μαρτίου σε απάντηση στα ίδια ψηφίσματα του ΟΗΕ. Από τις 31 Μαρτίου 2011 συμπεριέλαβε όλες τις διεθνείς δραστηριότητες στη Λιβύη. Η υποστήριξη του NATO ήταν ζωτικής σημασίας για τη νίκη των ανταρτών επί των δυνάμεων που υποστήριζαν τον Καντάφι. Η Λιβύη απελευθερώθηκε στις 23 και η επιχείρηση έληξε επίσημα στις 31 Οκτωβρίου 2011.

Η Unified Protector ξεκίνησε με ναυτικό εμπάργκο όπλων, ενώ η διοίκηση της ζώνης απαγόρευσης πτήσεων και οι αεροπορικές επιθέσεις κατά των Λιβυκών Ενόπλων Δυνάμεων παρέμειναν υπό τη διοίκηση του διεθνούς συνασπισμού με επικεφαλής τη Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες, λόγω έλλειψης συναίνεσης μεταξύ των μελών του NATO. Στις 24 Μαρτίου, το NATO αποφάσισε να αναλάβει τον έλεγχο της επιβολής απαγόρευσης πτήσεων μέσω της ενσωμάτωσης των αερομεταφορών του διεθνούς συνασπισμού υπό τη διοίκηση του NATO, αν και η διοίκηση αεροπορικών επιθέσεων σε επίγειους στόχους παρέμεινε υπό την εθνική αρχή. Λίγες μέρες αργότερα, στις 27 Μαρτίου, το NATO αποφάσισε να εφαρμόσει όλες τις στρατιωτικές πτυχές του ψηφίσματος του ΟΗΕ και η επίσημη μεταβίβαση της διοίκησης έγινε στις 06:00 GMT στις 31 Μαρτίου 2011, τερματίζοντας επίσημα τις εθνικές επιχειρήσεις.

Το εμπάργκο όπλων πραγματοποιήθηκε αρχικά με τη χρήση κυρίως πλοίων από τη Μόνιμη Ναυτιλιακή Ομάδα 1 του NATO και από την Μόνιμη Ομάδα Αντιμετώπισης Ναρκών 1 που ήδη περιπολούσε τη Μεσόγειο κατά τη στιγμή της επίλυσης, ενισχυόμενη από πλοία, υποβρύχια και αεροσκάφη θαλάσσιας επιτήρησης από τα μέλη του NATO. Η αποστολή τους ήταν «να παρακολουθούν, να αναφέρουν και, αν χρειαστεί, να μην επιτρέπουν την προσέγγιση πλοίων που

είναι ύποπτα για μεταφορά παράνομων όπλων ή μισθοφόρων». Η ζώνη απαγόρευσης πτήσεων τέθηκε σε ισχύ με αεροσκάφος που διατέθηκε στη Unified Protector από τον διεθνή συνασπισμό, με επιπλέον αεροσκάφη από το NATO και άλλα συμμαχικά έθνη. Οι αεροπορικές επιδρομές, αν και υπό την κεντρική διοίκηση του NATO, διεξήχθησαν μόνο από αεροσκάφη των εθνών που συμφώνησαν να επιβάλουν αυτό το μέρος του ψηφίσματος του ΟΗΕ.

Το NATO, κατά τη Unified Protector, έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην εξασφάλιση της κοινής γνώμης και σε αυτή την προσπάθεια η συμβολή τόσο της Δημόσιας Διπλωματίας όσο και της Στρατηγικής Επικοινωνίας συνέβαλαν καθοριστικά. Η επικοινωνιακή προσπάθεια επικεντρώθηκε στην παρουσίαση στο κοινό ότι η εντολή εκτέλεσης της επιχείρησης δόθηκε τόσο από τον Σύνδεσμο των Αραβικών Κρατών όσο και από τον ΟΗΕ, επειδή το καθεστώς του Καντάφι ξεκίνησε επιθέσεις μετά από ειρηνική διαμαρτυρία πολιτών. Έτσι, επικοινωνιακά, η αποστολή επιχειρήθηκε με σκοπό την προστασία των πολιτών από τον αέρα και τη θάλασσα έναντι επίθεσης ή απειλής επίθεσης.

β. Συμμετοχή Στρατιωτικών Δυνάμεων στην επιχείρηση ΟΥΡ

(1) Διοικητική Δομή

Το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο ήταν εκείνο που παρείχε την πολιτική οδηγία στην Ανώτατη Διοίκηση των Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης και η διοίκηση ασκούταν από τον Ανώτατο Συμμαχικό Διοικητή της Ευρώπης, τον Ναύαρχο Τζέιμς Γ. Σταυρίδη (Ναυτικό των ΗΠΑ), στον Αναπληρωτή Διοικητή της Συμμαχικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στην Νάπολη, τον Υποπτεράρχο Charles Bouchard (Βασιλική Καναδική Πολεμική Αεροπορία). Στο επιχειρησιακό επίπεδο, η διοίκηση μεταβιβαζόταν περαιτέρω στον Διοικητή της Συμμαχικής Ναυτικής Διοίκησης στη Νάπολη, Αντιναύαρχο Rinaldo Veri (Ιταλικού Ναυτικό) για τις ναυτικές επιχειρήσεις και στον Διοικητή της Συμμαχικής Αεροπορικής Διοίκησης στη Σμύρνη, Υποπλοίαρχο Ralph J. Jodice II (Πολεμική Αεροπορία των ΗΠΑ) για τις αεροπορικές επιχειρήσεις.

(2) Στρατιωτικές Δυνάμεις

Οι στρατιωτικές δυνάμεις που διατέθηκαν στην επιχείρηση έχουν όπως στο Παράρτημα «Α».

γ. Ιστορικό - Λιβυκός Εμφύλιος Πόλεμος

(1) Γενικά

Ο πρώτος εμφύλιος πόλεμος της Λιβύης, που αναφέρεται επίσης και ως «επανάσταση της Λιβύης» ή «Επανάσταση της 17ης

Φεβρουαρίου», ήταν μια ένοπλη σύγκρουση το 2011 στη βόρεια αφρικανική χώρα της Λιβύης, η οποία διεξήχθη μεταξύ δυνάμεων πιστών στον συνταγματάρχη Καντάφι και εκείνων που επιζητούσαν την ανατροπή του. Οι διαμαρτυρίες που προηγήθηκαν στις 8 Αυγούστου 2009 πυροδότησαν σειρά διαδηλώσεων στη Βεγγάζη, οι οποίες ξεκίνησαν την Τρίτη 15 Φεβρουαρίου 2011 και οδήγησαν τελικά σε αιματηρές συγκρούσεις με τις δυνάμεις ασφαλείας οι οποίες άνοιξαν πυρ κατά του πλήθους. Οι συγκρούσεις αυτές εξελίχθηκαν σε μια γενική εξέγερση που διασκορπίστηκε σε ολόκληρη τη χώρα και οι δυνάμεις εναντίον του Καντάφι δημιούργησαν ένα προσωρινό όργανο διοίκησης, το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ψήφισε ένα αρχικό ψήφισμα στις 26 Φεβρουαρίου, παγώνοντας τα περιουσιακά στοιχεία του Καντάφι και παρέπεμψε το θέμα στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για έρευνα. Στις αρχές Μαρτίου, οι δυνάμεις του Καντάφι συσπειρώθηκαν, κινήθηκαν προς τα ανατολικά και επανέκτησαν αρκετές παράκτιες πόλεις πριν φτάσουν στη Βεγγάζη. Ένα άλλο ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών εξουσιοδότησε τα κράτη μέλη να δημιουργήσουν και να επιβάλλουν ζώνη απαγόρευσης πτήσεων στη Λιβύη και να χρησιμοποιήσουν "όλα τα απαραίτητα μέτρα" για την πρόληψη των επιθέσεων εναντίον πολιτών, οι οποίες μετατράπηκαν σε εκστρατεία βομβαρδισμού από τις δυνάμεις του NATO. Η κυβέρνηση Καντάφι ανακοίνωσε στη συνέχεια μια κατάπαυση του πυρός, αλλά η σύγκρουση συνεχίστηκε. Σε όλη τη διάρκεια της σύγκρουσης, οι αντάρτες απέρριψαν τις κυβερνητικές προσφορές κατάπαυσης του πυρός και τις προσπάθειες της Αφρικανικής Ένωσης για να τερματίσουν τις μάχες, επειδή τα σχέδια που διατυπώθηκαν δεν περιλάμβαναν την απομάκρυνση του Καντάφι.

Τον Αύγουστο, οι αντάρτικες δυνάμεις ξεκίνησαν μια επίθεση στις κυριαρχούμενες ακτές της Λιβύης, υποστηριζόμενες από μια εκτεταμένη εκστρατεία βομβαρδιστικών επιθέσεων του NATO, επανακτώντας περιοχές που είχαν απωλέσει μήνες πριν και καταλήγοντας τελικά στην πρωτεύουσα της Τρίπολης, ενώ ο Καντάφι απέφυγε τελικά τη σύλληψη. Στις 16 Σεπτεμβρίου 2011, το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο αναγνωρίστηκε από τα Ηνωμένα Έθνη ως νόμιμος εκπρόσωπος της Λιβύης, και αντικατέστησε την κυβέρνηση Καντάφι. Ο Μουαμάρ Καντάφι απέφυγε τη σύλληψη μέχρι τις 20 Οκτωβρίου 2011, οπότε συνελήφθη και σκοτώθηκε στο Sirte. Το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο "κήρυξε την απελευθέρωση της Λιβύης" και το επίσημο τέλος του πολέμου στις 23 Οκτωβρίου 2011.

(2) **Αρχή και εξάπλωση των διαδηλώσεων**

Μεταξύ 13 και 16 Ιανουαρίου 2011, λόγω καθυστερήσεων στην κατασκευή οικιστικών μονάδων και εξαιτίας της πολιτικής διαφθοράς, διαδηλωτές στο Bayda, το Derna, τη Βεγγάζη και σε άλλες πόλεις κατέλαβαν

οικήματα που κατασκεύαζε η κυβέρνηση. Οι διαδηλωτές συγκρούστηκαν επίσης με την αστυνομία στο Bayda και επιτέθηκαν σε κυβερνητικά γραφεία²⁷.

Στα τέλη Ιανουαρίου, ο Τζαμάλ αλ-Χατζί, συγγραφέας, πολιτικός σχολιαστής και λογιστής «καλεί μέσω διαδικτύου σε διαδηλώσεις για περισσότερες ελευθερίες στη Λιβύη», εμπνευσμένες από τις επαναστάσεις της Τυνησίας και της Αιγύπτου. Την 1η Φεβρουαρίου συνελήφθη από αστυνομικούς και στις 3 Φεβρουαρίου κατηγορήθηκε για τον τραυματισμό κάποιου με το αυτοκίνητό του. Η Διεθνής Αμνηστία δήλωσε ότι επειδή ο αλ-Χατζί είχε φυλακιστεί στο παρελθόν για τις μη βίαιες πολιτικές του απόψεις, ο πραγματικός λόγος για την παρούσα σύλληψη φαίνεται να είναι η κλήση του για διαδηλώσεις²⁸. Στις αρχές Φεβρουαρίου, ο Καντάφι συναντήθηκε με πολιτικούς ακτιβιστές, δημοσιογράφους και τηλεοπτικούς φορείς και τους προειδοποίησε ότι θα θεωρηθούν υπεύθυνοι αν διαταράξουν την ειρήνη ή δημιουργήσαν χάος στη Λιβύη²⁹.

Είχε πλέον αρχίσει να γίνεται φανερό ότι οι διαμαρτυρίες θα οδηγούσαν σε εξέγερση και εμφύλιο πόλεμο, ως μέρος της ευρύτερης Αραβικής Άνοιξης,³⁰ που είχε ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση των προέδρων της γειτονικής Τυνησίας και της Αιγύπτου³¹. Τα κοινωνικά μέσα ενημέρωσης διαδραμάτισαν κεντρικό ρόλο στη διοργάνωση της αντιπολίτευσης, υποστηρίζοντας ότι η λύση για την αποφυγή περεταίρω αναταραχών ήταν η συγκρότηση εναλλακτικής κυβέρνησης, η οποία θα αποτελούσε ένα προσωρινό εθνικό συμβούλιο³².

(3) Επανάσταση και Εμφύλιος Πόλεμος

Οι διαμαρτυρίες, οι ταραχές και οι συγκρούσεις εντάθηκαν στις 2 Φεβρουαρίου 2011. Οι ξένοι εργαζόμενοι και οι δυσαρεστημένοι μειονοτικοί διαμαρτυρήθηκαν στην κεντρική πλατεία του Zawija, στη Λιβύη, κατά της τοπικής διοίκησης. Η διαδήλωση διαλύθηκε από την αστυνομία και τους πιστούς υπέρ του Καντάφι. Το βράδυ της 15ης Φεβρουαρίου, 500 έως 600 διαδηλωτές διαμαρτυρήθηκαν μπροστά στην έδρα της αστυνομίας της Βεγγάζης μετά τη σύλληψη του δικηγόρου ανθρωπίνων δικαιωμάτων Fathi Terbil. Τα πλήθη οπλίσθηκαν με βόμβες πετρελαίου και πέταξαν πέτρες. Επίσης οι διαδηλωτές πέταξαν πέτρες και βόμβες Molotov σε μια κεντρική πλατεία στη Βεγγάζη, καταστρέφοντας αυτοκίνητα και μπλοκάροντας τους δρόμους. Η αστυνομία αντιμετώπισε τα πλήθη με δακρυγόνα, εκτοξευτήρες νερού και σφαίρες από καουτσούκ (38 άτομα τραυματίστηκαν, συμπεριλαμβανομένων 10 στελεχών ασφαλείας). Ο συγγραφέας Idris Al-Mesmarī συνελήφθη πολλές ώρες μετά από

²⁷ "Libyans Protest over Delayed Subsidized Housing Units". Almasry Alyoum. 16 January 2011

²⁸ "Libyan Writer Detained Following Protest Call". Amnesty International. 8 February 2011

²⁹ Mahmoud, Khaled (9 February 2011). "Gaddafi Ready for Libya's 'Day of Rage'". Asharq Al-Awsat.

³⁰ "Arab Spring: timeline of the African and Middle East rebellions". The Daily Telegraph. London. 21 October 2011.

³¹ Shadid, Anthony (18 February 2011). "Libya Protests Build, Showing Revolts' Limits". The New York Times

³² Timpane, John (28 February 2011). "Twitter and Other Services Create Cracks in Gadhafi's Media Fortress". The Philadelphia Inquirer

μια συνέντευξη στο Al Jazeera σχετικά με την αντίδραση της αστυνομίας στις διαμαρτυρίες³³.

Σε δήλωση που δημοσιεύθηκε μετά από συγκρούσεις στη Βεγγάζη, ένας Λίβυος αξιωματούχος προειδοποίησε ότι η κυβέρνηση «δεν θα επιτρέψει σε μια ομάδα ανθρώπων να μετακινούνται τη νύχτα και να παίζουν με την ασφάλεια της Λιβύης». Επίσης πρόσθεσε ότι «Οι συγκρούσεις χτες τη νύχτα ήταν μεταξύ μικρών ομάδων ανθρώπων - μέχρι 150. Κάποιοι ξένοι διείσδυσαν σε αυτήν την ομάδα και προσπάθησαν να διαλύσουν την τοπική νομική διαδικασία που ισχύει εδώ και πολύ καιρό, και καλούμε τους Λίβυους να εκφράσουν τα ζητήματά τους μέσω των υφιστάμενων διαδικασιών, ακόμη και αν θέλουν να ζητήσουν την πτώση της κυβέρνησης»³⁴.

Στο Zawija και στο Zintan, εκατοντάδες διαδηλωτές σε κάθε πόλη ζήτησαν την πτώση της κυβέρνησης του Καντάφι και έβαλαν φωτιά σε αστυνομικά κτίρια και κτίρια ασφαλείας. Οι ένοπλες διαδηλώσεις συνεχίστηκαν την επόμενη μέρα στη Βεγγάζη, την Ντέρνα και την Μπάγδα. Οι δυνάμεις ασφαλείας της Λιβύης φέρεται ότι απάντησαν με θανατηφόρο βία. Εκατοντάδες συγκεντρώθηκαν στο Maydan al-Shajara στη Βεγγάζη και οι αρχές προσπάθησαν να διαλύσουν διαδηλωτές με εκτοξευτήρες νερού³⁵.

Μια «Ημέρα Οργής» σχεδιάστηκε για τις 17 Φεβρουαρίου στη Λιβύη³⁶ και η εθνική διάσκεψη για την αντιπολίτευση της Λιβύης ζήτησε από όλες τις ομάδες να συμμετάσχουν στη διαδήλωση και να αντιπαρθούν στην κυβέρνηση Καντάφι, στη μνήμη των διαδηλώσεων στη Βεγγάζη πέντε χρόνια νωρίτερα. Τα σχέδια διαμαρτυρίας εμπνεύστηκαν από την τυνησιακή και αιγυπτιακή επανάσταση. Διαμαρτυρίες διεξήχθησαν στη Βεγγάζη, στην Ajdabiya, στο Derna, στο Zintan και στο Bayda και οι δυνάμεις ασφαλείας της Λιβύης χρησιμοποίησαν πραγματικά πυρά κατά των ένοπλων διαδηλωτών. Οι διαδηλωτές πυρπόλησαν διάφορα κυβερνητικά κτίρια, συμπεριλαμβανομένου ενός αστυνομικού τμήματος³⁷. Στην Τρίπολη, οι τηλεοπτικοί και δημόσιοι ραδιοφωνικοί σταθμοί έκλεισαν και οι διαδηλωτές πυρπόλησαν τα κτίρια ασφαλείας, τα γραφεία της Επαναστατικής Επιτροπής, το κτίριο του υπουργείου Εσωτερικών και το Λαϊκό Μέγαρο³⁸.

Στις 18 Φεβρουαρίου, το προσωπικό της αστυνομίας και του στρατού αποσύρθηκε από τη Βεγγάζη, αφού απειλήθηκε από διαδηλωτές. Κάποιο στρατιωτικό προσωπικό ενώθηκε με τους διαδηλωτές και κατέλαβαν τον τοπικό ραδιοφωνικό σταθμό. Στην Bayda, ανεπιβεβαίωτες πηγές ανέφεραν ότι οι τοπικές

³³ "Libyan Police Stations Torched". Al Jazeera. 16 February 2011

³⁴ "Libyan Police Stations Torched". Al Jazeera. 16 February 2011

³⁵ Cockburn, Patrick (24 June 2011). "Amnesty Questions Claim That Gaddafi Ordered Rape as Weapon of War". The Independent. London.

³⁶ "Calls for Weekend Protests in Syria". Al Jazeera. 4 February 2011

³⁷ "Anti-Government Protesters Killed in Libyan Clash". USA Today. Associated Press. 17 February 2011.

³⁸ Raghavan, Sundarsan; Fadel, Leila (21 February 2011). "Military Helicopters Reportedly Fire on Protesters in Libya". The Washington Post.

αστυνομικές δυνάμεις και οι μονάδες ελέγχου των ταραχών είχαν προσχωρήσει στους διαδηλωτές³⁹. Στις 19 Φεβρουαρίου, αυτόπτες μάρτυρες ανέφεραν ότι ελικόπτερα έβαλαν κατά του πλήθους αντικυβερνητικών διαδηλωτών⁴⁰. Ο στρατός αποσύρθηκε από την πόλη του Bayda.

(4) **Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο (NTC)**

Πολλοί συμμετέχοντες στην αντιπολίτευση ζήτησαν την επιστροφή στο σύνταγμα του 1952 και τη μετάβαση σε πολυκομματική δημοκρατία. Οι στρατιωτικές μονάδες που εντάχθηκαν στην εξέγερση και πολλοί εθελοντές σχημάτιζαν μονάδες μάχης για να υπερασπιστούν την Τζαμαχίριγια και να εργαστούν για να φέρουν την Τρίπολη υπό την εξουσία του Τζαλίλ⁴¹. Στο Tobruk, οι εθελοντές μετέτρεψαν ένα πρώην επιτελείο της κυβέρνησης σε κέντρο βοήθειας διαδηλωτών. Σύμφωνα με πληροφορίες, οι εθελοντές φρουρούσαν το λιμάνι, τις τοπικές τράπεζες και τους τερματικούς σταθμούς πετρελαίου για να διατηρήσουν το πετρέλαιο να ρέει. Οι εκπαιδευτικοί και οι μηχανικοί δημιούργησαν μια επιτροπή για τη συλλογή όπλων⁴².

Το εθνικό μεταβατικό συμβούλιο ιδρύθηκε στις 27 Φεβρουαρίου με σκοπό να ενοποιήσει τις προσπάθειες για αλλαγή στην εξουσία της Λιβύης⁴³. Οι κύριοι στόχοι του συμβουλίου ήταν ο συντονισμός της αντίστασης μεταξύ των πόλεων που βρίσκονταν υπό ανταρτικό έλεγχο, αλλά δεν περιλάμβανε τη δημιουργία προσωρινής κυβέρνησης⁴⁴. Η κυβέρνηση της αντιπολίτευσης με έδρα τη Βεγγάζη είχε ζητήσει μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων λόγω των αεροπορικών επιδρομών κατά της Τζαμαχίριγια. Το συμβούλιο άρχισε να αυτοαποκαλείται ως Δημοκρατία της Λιβύης και μέχρι τον Μάρτιο είχε δημιουργήσει δικό του ιστότοπο. Ο πρώην υπουργός Δικαιοσύνης Τζαμαχίριου Μουσταφά Αμπντούλ Τζαλίλ δήλωσε τον Φεβρουάριο ότι η νέα κυβέρνηση θα προετοιμαστεί για τις εκλογές οι οποίες θα μπορούσαν να διεξαχθούν σε τρεις μήνες⁴⁵. Στις 29 Μαρτίου, η Επιτροπή Πολιτικών και Διεθνών Υποθέσεων του Συμβουλίου παρουσίασε το σχέδιο οκτώ σημείων για τη Λιβύη στην εφημερίδα *The Guardian*, δηλώνοντας ότι θα διεξάγει ελεύθερες και δίκαιες εκλογές και θα συντάξει εθνικό σύνταγμα⁴⁶.

Μια ανεξάρτητη εφημερίδα με τίτλο «Λιβύη» εμφανίστηκε στη Βεγγάζη, καθώς και ραδιοσταθμοί ελεγχόμενοι από τους επαναστάτες⁴⁷. Κάποιοι από τους αντάρτες αντιτάχθηκαν στον φυλετισμό και φορούσαν γιλέκα που έφεραν

³⁹ "Libye: de nouveaux morts lors d'une opération des forces libyennes". *La Dépêche du Midi* (in French). Agence France-Presse. 19 February 2011.

⁴⁰ Basu, Moni (20 February 2011). "Libyan demonstrators Say They'll Soldier on Despite Violent Crackdown". CNN

⁴¹ Gillis, Clare Morgana (4 March 2011). "In Eastern Libya, Defectors and Volunteers Build Rebel Army". *The Atlantic*

⁴² "Building a New Libya". *The Economist*. 24 February 2011

⁴³ Golovnina, Maria (28 February 2011). "World raises pressure on Libya, battles for key towns". Tripoli. Reuters

⁴⁴ "Libya Opposition Launches Council". Al Jazeera. 27 February 2011

⁴⁵ "Libyan Ex-Minister Wants Election". Sky News. 27 February 2011

⁴⁶ "A Vision of a Democratic Libya". *The Guardian*. London

⁴⁷ "New Media Emerges in 'Liberated' Libya". BBC News. 25 February 2011

συνθήματα όπως «Όχι στον φυλετισμό, όχι στον φανατισμό». Ορισμένοι Λίβυοι είπαν ότι βρήκαν εγκαταλελειμμένους θαλάμους και συσκευές βασανιστηρίων που είχαν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν⁴⁸.

(5) **Δυνάμεις Ανταρτών**

Οι επαναστάτες περιλάμβαναν κατά κύριο λόγο αμάχους, όπως δασκάλους, φοιτητές, δικηγόρους και εργάτες, αλλά επίσης αποστάτες αστυνομικούς και επαγγελματίες στρατιώτες. Η ομάδα επαναστατών ξεκίνησε αρχικά από τις Misrati, Zentan και Derna. Στη Βεγγάζη η "ταξιαρχία της 17^{ης} Φεβρουαρίου" ήταν μια ισχυρή ισλαμική ομάδα αποτελούμενη από 12 διαφορετικές ταξιαρχίες. Η «ασπίδα της Λιβύης» είχε τη βάση της έξω από τη Mistrata και τη Zaria. Υπήρξε επίσης η «Λιβυκή Ισλαμική Ομοσπονδία Καταπολέμησης» και η «ταξιαρχία Obaida Ibn Jarrah», η οποία θεωρήθηκε υπεύθυνη για τη δολοφονία του ανώτατου διοικητή ανταρτών, στρατηγού Abdul Fatah Younis⁴⁹.

Η κυβέρνηση του Καντάφι υποστήριζε επανειλημμένα ότι οι αντάρτες περιλάμβαναν μαχητές της Αλ Κάιντα⁵⁰. Οι αντάρτες αρνήθηκαν την κατηγορία και ο Ανώτατος Συμμαχικός Διοικητής του NATO Τζέιμς Γ. Σταυρίδης δήλωσε ότι δεν υπήρχαν επαρκείς πληροφορίες για να επιβεβαιωθεί σημαντική παρουσία τρομοκρατικών ομάδων και δραστηριότητα της Αλ Κάιντα μεταξύ των ανταρτών⁵¹.

(6) **Αντίδραση Κυβέρνησης Καντάφι**

Στις ημέρες που οδήγησαν στη σύγκρουση, ο Καντάφι ζήτησε σύνοδο κατά της κυβέρνησης που επρόκειτο να δημιουργηθεί στις 17 Φεβρουαρίου. Η Διεθνής Ομάδα Κρίσεων πιστεύει ότι αυτό ήταν ένας πολιτικός ελιγμός προκειμένου να στρέψει την προσοχή μακριά από τον εαυτό του και το πολιτικό σύστημα Jamahiriya, προς τους κυβερνητικούς αξιωματούχους που τότε ασκούσαν επιρροή⁵².

Αργότερα, τον Φεβρουάριο, ο Καντάφι δήλωσε ότι οι αντάρτες επηρεάστηκαν από την Αλ Κάιντα, τον Οσάμα Μπιν Λάντεν και τα παραισθησιογόνα φάρμακα που περιείχαν ποτά και χάπια. Αναφέρθηκε ειδικά στις ουσίες του γάλακτος, του καφέ και του Nescafé και είπε ότι ο Μπιν Λάντεν και η Αλ Κάιντα διανέμουν αυτά τα παραισθησιογόνα φάρμακα. Ο Καντάφι δήλωσε αργότερα, ότι η εξέγερση κατά της κυβέρνησής του ήταν αποτέλεσμα μιας

⁴⁸ "Evidence of Libya Torture Emerges". Al Jazeera. 1 March 2011

⁴⁹ "Islamist Militia 'Shot Libya Rebel Abdel Fattah Younes". BBC News. 30 July 2011

⁵⁰ Golovnina, Maria (2 March 2011). "Upbeat Gaddafi Fires Trademark Blast at West and Qaeda". Reuters

⁵¹ "Libya: al-Qaeda Among Libya Rebels, Nato Chief Fears". The Daily Telegraph. London

⁵² "POPULAR PROTEST IN NORTH AFRICA AND THE MIDDLE EAST (V): MAKING SENSE OF LIBYA. Middle East/North Africa Report N°107" (PDF). International Crisis Group. 6 June 2011: 4 (page 9 of PDF)

αποικιοκρατικής οργάνωσης από ξένα κράτη, ιδιαίτερα κατηγορώντας τη Γαλλία, τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο για τον έλεγχο του πετρελαίου και την υποδούλωση του λαού της Λιβύης. Αναφέρθηκε στους αντάρτες ως «κατσαρίδες» και «αρουραίους» και ορκίστηκε να μην αποχωρήσει και να καθαρίσει όλη τη Λιβύη «από σπίτι σε σπίτι», μέχρι να συνθλιβεί η εξέγερση⁵³. Είπε επίσης ότι έλαβε "χιλιάδες" τηλεφωνήματα από τη Βεγγάζη, από κατοίκους που κρατούνταν όμηροι και που ήθελαν να σωθούν και ότι αν οι αντάρτες παρέδιδαν τα όπλα τους δεν θα είχαν κυρώσεις. Σε μια ομιλία του στη Βεγγάζη, στις 17 Μαρτίου 2011 ανέφερε ότι οι αντάρτες «μπορούν να ξεφύγουν, μπορούν να πάνε στην Αίγυπτο ..... όσοι παραδώσουν τα όπλα τους και ενωθούν μαζί μας, ανήκουν στο λαό της Λιβύης. Όσοι παραδώσουν τα όπλα τους, θα τους συγχωρέσουμε και θα έχουν αμνηστία. Όποιος παραδώσει τα όπλα του και παραμένει στο σπίτι θα προστατευτεί».

Ο Πρεσβευτής της Λιβύης στη Μάλτα δήλωσε ότι "πολλοί άνθρωποι που προκάλεσαν αναταραχές συνελήφθησαν και ότι η Λιβύη θα αποδείξει ότι ανήκουν στην Αλ Κάιντα, ενώ κάποιοι νέοι διαμαρτυρόμενοι παραπλανήθηκαν και η κυβέρνηση είναι έτοιμη να συζητήσει μαζί τους". Επικαλέστηκε αναφορές από το Υπουργείο Εξωτερικών της Λιβύης ότι έως και 2.500 αλλοδαποί πράκτορες της Αλ Κάιντα εργάζονταν στην ανατολική Λιβύη και ήταν οι υπεύθυνοι για τις ταραχές και πρόσθεσε "Αυτό που είδαμε στην πλατεία Ταχρίρ και στην Τυνησία ήταν μια ξεκάθαρη κατάσταση. Αλλά στη Λιβύη, υπάρχει κάτι διαφορετικό".

Ο Καντάφι αυτοαποκαλέστηκε "πολεμιστής" και ορκίστηκε να πολεμήσει και να πεθάνει ως "μάρτυρας", και παρότρυνε τους υποστηρικτές του να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και να επιτεθούν στους επαναστάτες. Είπε ότι δεν είχε ακόμη διατάξει τη χρήση βίας και απείλησε ότι "όλα θα καούν" όταν θα το διάταζε. Απαντώντας δε σε αίτημα να παραιτηθεί, δήλωσε ότι δεν μπορούσε να αποχωρήσει, καθώς κρατούσε μια καθαρά συμβολική θέση όπως η Βασίλισσα Ελισάβετ και ότι ο λαός ήταν στην εξουσία⁵⁴.

(7) Ο Πόλεμος

(α) Οι πρώτες εβδομάδες

Στις 23 Φεβρουαρίου, ο Καντάφι βρισκόταν σε δυσμενή κατάσταση από την έλλειψη στενών συμμάχων⁵⁵, από την απώλεια της Βεγγάζης⁵⁶, την πτώση των Tobruk, Misrata, Bayda, Zawiya, Zuwara, Sabratha, Sorman και την ενίσχυση της διεθνούς απομόνωσης και πίεσης⁵⁷. Μέχρι τα τέλη

⁵³ Blomfield, Adrian (23 February 2011). "Libya: 'More Than 1,000 Dead'". The Daily Telegraph. London

⁵⁴ "Defiant Gaddafi Vows To Fight On". Al Jazeera. 23 February 2011

⁵⁵ "Pressure Mounts on Isolated Gaddafi". BBC News. 23 February 2011

⁵⁶ Dziadosz, Alexander (23 February 2011). "Benghazi, Cradle of Revolt, Condemns Gaddafi". The Malaysian Star. Reuters

⁵⁷ "Middle Eastern Media See End of Gaddafi". BBC News. 23 February 2011

Φεβρουαρίου, η κυβέρνηση του Καντάφι είχε χάσει τον έλεγχο ενός σημαντικού τμήματος της Λιβύης, συμπεριλαμβανομένων των μεγάλων πόλεων της Μιστράτα και της Βεγγάζης, καθώς και των σημαντικών λιμανιών του Ra, του Lanuf και της Brega⁵⁸. Αλλά στις αρχές Μαρτίου, οι δυνάμεις του Καντάφι απώθησαν τους αντάρτες και τελικά έφτασαν στη Βεγγάζη⁵⁹ και στη Misrata. Στις 10 Μαρτίου, ο πρόεδρος της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού, Jakob Kellenberger, προειδοποίησε για την αύξηση της έντασης της διαμάχης και τον αριθμό των θυμάτων που έφθασαν στα νοσοκομεία της Ajdabiya και της Misrata.

Από τις 11 Μαρτίου, η Πολεμική Αεροπορία της Λιβύης αντιμετώπιζε έλλειψη καυσίμων για τα αεριωθούμενα και η κυβέρνηση προσπάθησε να δωροδοκήσει αξιωματούχους της Πολεμικής Αεροπορίας της Μάλτας για να αγοράσει καύσιμα⁶⁰.

(β) Εξωτερική Στρατιωτική Παρέμβαση

Η φρεγάτα HMCS Charlottetown του βασιλικού καναδικού ναυτικού εγκαταστάθηκε στη Μεσόγειο στα ανοικτά των ακτών της Λιβύης στις 2 Μαρτίου 2011, αλλά δεν έλαβε αμέσως μέτρα⁶¹. Δεκαεπτά μέρες αργότερα, ένας πολυκρατικός συνασπισμός ξεκίνησε μια στρατιωτική παρέμβαση στη Λιβύη για την εφαρμογή του ψηφίσματος του 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο ελήφθη ως απάντηση σε γεγονότα που συνέβησαν στη διάρκεια της σύγκρουσης. Την ίδια ημέρα άρχισαν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις, με αμερικανικές δυνάμεις και ένα βρετανικό υποβρύχιο πυραύλων κρουζ⁶². Επίσης πραγματοποιείται πληθώρα «εξόδων» πολεμικών αεροσκαφών από τη Βασιλική Πολεμική Αεροπορία της Γαλλίας, τη Γαλλική Πολεμική Αεροπορία, την Πολεμική Αεροπορία των Ηνωμένων Πολιτειών και τη Βρετανική Βασιλική Πολεμική Αεροπορία⁶³, ενώ εφαρμόζεται και ναυτικός αποκλεισμός από το Βρετανικό Βασιλικό Ναυτικό⁶⁴.

Από την αρχή της παρέμβασης, ο συνασπισμός του Βελγίου, του Καναδά, της Δανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Νορβηγίας, του Κατάρ, της Ισπανίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και των ΗΠΑ επεκτάθηκε σε 17 χώρες⁶⁵. Οι επιπλέον χώρες που ενεπλάκησαν συμμετείχαν ως επί το πλείστον στην εφαρμογή της ζώνης απαγόρευσης πτήσεων και το ναυτικό αποκλεισμό ή την παροχή στρατιωτικής υλικοτεχνικής βοήθειας. Η προσπάθεια αρχικά

⁵⁸ "Gaddafi Defiant as State Teeters". Al Jazeera. 23 February 2011

⁵⁹ "Libya: Gaddafi Forces Attacking Rebel-Held Benghazi". BBC News. 19 March 2011 & "Gaddafi Forces Encroaching on Benghazi". Al Jazeera. 19 March 2011

⁶⁰ Caruana, Claire (25 June 2016). "Gaddafi relatives offered Malta Armed Forces bribes – Clinton ally". Times of Malta

⁶¹ Ibbitson, John; Leblanc, Daniel (21 October 2011). "Canada turns commitment into clout in Libya". The Globe and Mail. Toronto

⁶² Dwyer, Devin; Martinez, Luis (19 March 2011). "Libya: U.S. Tomahawk Cruise Missiles Hit Targets in Libya". New York: ABC News

⁶³ "Libya: US, UK and France attack Gaddafi forces". BBC News. 20 March 2011

⁶⁴ "French Fighter Jets Deployed over Libya". CNN. 19 March 2011

⁶⁵ "Libya: President Obama Gives Gaddafi Ultimatum". BBC News. 19 March 2011 & Batty, David (19 March 2011). "Military Action Begins Against Libya". The Guardian. London

καθοδηγείται σε μεγάλο βαθμό από τις Ηνωμένες Πολιτείες⁶⁶. Το NATO πήρε τον έλεγχο του εμπόργκο όπλων στις 23 Μαρτίου, με την επωνυμία Operation Unified Protector. Μια προσπάθεια ενοποίησης της στρατιωτικής διοίκησης της αεροπορικής εκστρατείας (διατηρώντας παράλληλα τον πολιτικό και στρατηγικό έλεγχο με μια μικρή ομάδα), απέτυχε λόγω αντιρρήσεων από τη γαλλική, γερμανική και τουρκική κυβέρνηση⁶⁷. Στις 24 Μαρτίου, το NATO συμφώνησε να αναλάβει τον έλεγχο της ζώνης χωρίς πτήσεις, ενώ η διοίκηση των μονάδων στοχοποίησης εδάφους παρέμεινε με τις δυνάμεις του συνασπισμού⁶⁸.

Τον Μάιο του 2011, όταν οι δυνάμεις του Καντάφι εξακολουθούσαν να πολεμούν και το τελικό αποτέλεσμα του εμφυλίου πολέμου εξακολουθούσε να είναι αβέβαιο, η ρωσική κυβέρνηση του Πούτιν και του Ντμίτρι Μεντβέντεφ αναγνώρισε το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο της Λιβύης ως νόμιμο εταίρο διαλόγου. Στις 9 Ιουνίου 2011, ορισμένοι διαπραγματευτές από το NTC έφθασαν στο Πεκίνο για να διαπραγματευτούν με την κινεζική κυβέρνηση⁶⁹.

Τον Ιούνιο του 2011, ο Μουαμάρ Καντάφι και ο γιος του Σαΐφ αλ-Ισλάμ ανακοίνωσαν ότι ήταν πρόθυμοι να διεξαγάγουν εκλογές και ότι ο Καντάφι θα παραιτούταν αν έχανε. Ο Saif al-Islam δήλωσε ότι οι εκλογές θα μπορούσαν να διεξαχθούν εντός τριών μηνών και η διαφάνεια θα εξασφαλιζόταν μέσω διεθνών παρατηρητών. Το NATO και οι αντάρτες απέρριψαν την προσφορά και το NATO ξεκίνησε τον βομβαρδισμό της Τρίπολης⁷⁰.

Τον Ιούλιο του 2011, ο Σάιφ αλ-Ισλάμ κατηγόρησε το NATO ότι βομβάρδισε πολίτες της Λιβύης, συμπεριλαμβανομένων των μελών της οικογένειάς του και των παιδιών τους, με το ψεύτικο αφήγημα ότι τα σπίτια τους ήταν στρατιωτικές βάσεις. Ανέφερε επίσης ότι το NATO πρότεινε να αποβάλει τις κατηγορίες του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου εναντίον αυτού και του πατέρα του, αν δέχονταν μια μυστική συμφωνία, προσφορά που απέρριψαν. Ως εκ τούτου, επέκρινε το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο ως "ψεύτικο δικαστήριο" που ελέγχεται από τα έθνη του NATO⁷¹.

(γ) Η Μάχη της Τρίπολης

Οι αρχηγοί της εξέγερσης ανέφεραν στις 21 Αυγούστου ότι ο γιος του Καντάφι, Saif al-Islam, είχε συλληφθεί και ότι είχαν περικυκλώσει την έδρα του Καντάφι, υποδεικνύοντας ότι ο πόλεμος είχε φτάσει στο τέλος του. Μέχρι τις 22 Αυγούστου, οι μαχητές των ανταρτών είχαν καταλάβει την είσοδο της πόλης

⁶⁶ Dwyer, Devin; Martinez, Luis (19 March 2011). "Libya: U.S. Tomahawk Cruise Missiles Hit Targets in Libya". New York: ABC News

⁶⁷ Norington, Brad (23 March 2011). "Deal Puts NATO at Head of Libyan Operation". The Australian

⁶⁸ "NATO to police Libya no-fly zone". Al Jazeera. 24 March 2011

⁶⁹ "some negotiators from NTC of Libya arrived in Beijing to had negotiations with The Chinese Government". BBC.

⁷⁰ Carey, Nick (16 June 2011). "Rebels dismiss election offer, NATO pounds Tripoli". Reuters

⁷¹ Smith, David (1 July 2011). "Gaddafi's son claims Nato wants deal with Libya". The Guardian. London & "Gaddafi's son: Libya like McDonald's for NATO – fast war as fast food". Russia Today. 1 July 2011

και την Πράσινη Πλατεία, η οποία μετονομάστηκε γρήγορα σε πλατεία των Μαρτύρων για τη μνήμη εκείνων που έχασαν τη ζωή τους στον εμφύλιο πόλεμο⁷². Στις 23 Αυγούστου, ο Saif al-Islam εμφανίστηκε στο ξενοδοχείο Rixos στο κέντρο της Τρίπολης και υποστήριξε ότι ο πατέρας του είχε ακόμα τον έλεγχο⁷³. Αργότερα την ίδια μέρα, οι αντάρτες κατάφεραν εισχωρήσουν στο εσωτερικό της πόλης αλλά δεν βρέθηκαν μέλη της οικογένειας Καντάφι.

Στις 24 Αυγούστου, μέσω ενός τοπικού ραδιοφωνικού σταθμού της Τρίπολης, ο Καντάφι μεταδίδει ότι η αποχώρηση από το Bab al-Azizia ήταν μια «τακτική» κίνηση. Οι New York Times σε έκθεσή τους ανέφεραν ότι οι επαναστατικοί ηγέτες υποστήριζαν ότι οι μόνοι τομείς που εξακολουθούν να ελέγχονται από τον Καντάφι, εκτός από την άμεση γειτονιά του Bab al-Azizia, ήταν οι αλ-Χαχμπά και Αμπού Σαλίμ, όπως και το ξενοδοχείο Ρίξος όπου ομάδα ξένων δημοσιογράφων είχε παγιδευτεί για μέρες. Ωστόσο, η έκθεση σημείωνε ότι οι αντάρτες στερούνταν κοινής διοίκησης και ότι αρκετοί υποστηρικτές και ελεύθεροι σκοπευτές του Καντάφι παρέμεναν ελεύθεροι σε πολλές περιοχές της Τρίπολης. Τα τοπικά νοσοκομεία και οι κλινικές, ακόμη και σε περιοχές που βρίσκονταν υπό τον έλεγχο των επαναστατών, ανέφεραν εκατοντάδες περιπτώσεις τραυματισμών από πυροβολισμούς και ο ότι ο αριθμός των νεκρών ήταν αδύνατον να εκτιμηθεί⁷⁴. Μέχρι αργά το απόγευμα, οι δημοσιογράφοι που παγιδεύθηκαν στο ξενοδοχείο Rixos απελευθερώθηκαν, ενώ οι σκληροί αγώνες συνεχίστηκαν στην περιοχή Abu Salim κοντά στο Bab al-Azizia και αλλού⁷⁵. Οι αντάρτες ανέφεραν ότι εκτιμούν ότι 400 άνθρωποι σκοτώθηκαν και ότι περισσότεροι από 2.000 τραυματίστηκαν στη μάχη⁷⁶.

(δ) Μετά τη Μάχη της Τρίπολης

Οι προσπάθειες για την επικράτηση επί των δυνάμεων που τάσσονταν υπέρ του Καντάφι στη βορειοδυτική Λιβύη και στη Sirte άρχισαν πριν ακόμα οι επαναστάτες θέσουν την Τρίπολη πλήρως υπό τον έλεγχό τους. Οι επαναστάτες πήραν την πόλη Ghadames κοντά στα σύνορα της Τυνησίας και της Αλγερίας στις 29 Αυγούστου. Τα μέλη της οικογένειας Καντάφι πήγαν στην Αλγερία. Τον Σεπτέμβριο, το κάστρο του Καντάφι του Bani Walid περικυκλώθηκε από τους αντάρτες, οι οποίοι ανέφεραν ότι ο γιος του Καντάφι Saif al-Islam κρυβόταν στην πόλη⁷⁷. Στις 22 Σεπτεμβρίου, το NTC κατέλαβε τη νότια πόλη Sabha και ισχυρίστηκε ότι βρήκε μεγάλη ποσότητα χημικών όπλων⁷⁸ και

⁷² Erdbrink, Thomas; Sly, Liz (21 August 2011). "Gaddafi's rule crumbling as rebels enter heart of Tripoli". The Washington Post. Tripoli.

⁷³ Erdbrink, Thomas; Sly, Liz (21 August 2011). "Gaddafi's rule crumbling as rebels enter heart of Tripoli". The Washington Post. Tripoli.

⁷⁴ Kirkpatrick, David D. (23 August 2011). "Qaddafi Defiant After Rebel Takeover". The New York Times

⁷⁵ Fahim, Kareem; Gladstone, Rick (25 August 2011). "Rebels Hunt Qaddafi; Journalists in Hotel Are Free". The New York Times

⁷⁶ Chulov, Martin; Harding, Luke; Borger, Julian (25 August 2011). "Street fighting rages in Tripoli as Gaddafi loyalists fight rearguard action". The Guardian. London

⁷⁷ Ian Black; Chris Stephen (19 September 2011). "Libya: Gaddafi son spotted in Bani Walid as heavy fighting continues". The Guardian

⁷⁸ Ian Black (22 September 2011). "Libyan rebels discover Gaddafi's chemical weapons". The Guardian. Tripoli

εκφράστηκαν ανησυχίες σχετικά με το ενδεχόμενο δημιουργίας από τον Καντάφι μιας εξέγερσης εναντίον των νέων αρχών⁷⁹.

Μέχρι τα μέσα Οκτωβρίου 2011, μεγάλο μέρος της πόλης Sirte είχε τεθεί υπό τον έλεγχο του NTC, παρόλο που οι σκληρές μάχες συνεχίστηκαν γύρω από το κέντρο της πόλης. Το NTC κατέλαβε ολόκληρη τη Sirte στις 20 Οκτωβρίου 2011 και ανέφερε ότι ο ίδιος ο Καντάφι είχε σκοτωθεί⁸⁰. Κάποιοι πολιτικοί υποστηρικτές του Καντάφι που παρέμεναν στην πόλη ανέφεραν ότι γυναίκες και παιδιά είχαν σκοτωθεί από δυνάμεις ανταρτών. Υπήρχαν επίσης αναφορές για παρενόχληση και κλοπή από τους αντάρτες, ωστόσο ο στρατός ανταρτών ανέφερε ότι θα άφηνε τους άοπλους αμάχους να μείνουν στις οικίες τους και ότι θα επέτρεπε σε αυτούς την πρόσβαση σε προμήθειες και ιατρική βοήθεια⁸¹.

Την 1η Σεπτεμβρίου, όταν ο Καντάφι έχασε την πρωτεύουσα της Τρίπολης αλλά συνέχισε τις μάχες, η ρωσική κυβέρνηση υπό τους Πρόεδρο Βλαντιμίρ Πούτιν και Ντμίτρι Μεντβέντεφ αναγνώρισε το Λιβυκό NTC ως το μοναδικό νόμιμο καθεστώς στη Λιβύη. Στις 12 Σεπτεμβρίου, η κυβέρνηση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας Hu Jintao και Wen Jiabao αναγνώρισε επίσης το NTC της Λιβύης ως το μοναδικό νόμιμο καθεστώς στη Λιβύη.

δ. Διεθνείς Αντιδράσεις

Πολλά κράτη και υπερεθνικοί οργανισμοί καταδίκασαν την κυβέρνηση Καντάφι εξαιτίας των ισχυρισμών για αεροπορικές επιθέσεις σε πολιτικούς στόχους εντός της χώρας. Σχεδόν όλες οι δυτικές χώρες διέκοψαν τις διπλωματικές σχέσεις με αυτήν για αμφισβητούμενες αναφορές σχετικά με μια εκστρατεία βομβαρδισμού αεροσκαφών τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο. Το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών του 1970 που εγκρίθηκε στις 26 Φεβρουαρίου, «πάγωσε» τα περιουσιακά στοιχεία του Καντάφι και δέκα μελών της κυβέρνησής του. Επίσης, το ψήφισμα παρέπεμψε προς έρευνα τις ενέργειες της κυβέρνησης στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο και στις 27 Ιουνίου εκδόθηκε δελτίο σύλληψης για τον Καντάφι. Ακολούθησε το ένταλμα σύλληψης που εξέδωσε η Interpol στις 8 Σεπτεμβρίου.

Οι αμφισβητούμενοι ισχυρισμοί σχετικά με τη χρήση της Πολεμικής Αεροπορίας της Λιβύης για επιθέσεις κατά αμάχων από την κυβέρνηση της Λιβύης, οδήγησαν στην έκδοση της Απόφασης 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για τη δημιουργία ζώνης απαγόρευσης πτήσεων στη Λιβύη στις 17 Μαρτίου. Αρκετές ήταν οι χώρες εκείνες που συμμετείχαν στην εκτέλεση του ψηφίσματος για τον περιορισμό των επιθετικών ικανοτήτων του στρατού της

⁷⁹ "Gaddafi determined to avoid Saddam Hussein's fate". Reuters India. 5 October 2011

⁸⁰ "Libya forces capture Sirte". Reuters Africa. 20 October 2011

⁸¹ Sherlock, Ruth (2 October 2011). "Gaddafi loyalists stranded as battle for Sirte rages". The Daily Telegraph. London

Λιβύης και την καταστροφή των δυνατοτήτων διοίκησης και ελέγχου της κυβέρνησης Καντάφι, ενεργώντας αποτελεσματικά στην υποστήριξη των δυνάμεων κατά αυτού.

Η Κίνα και η Ρωσία, αρχικά απέχοντας από την απόφαση 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών λόγω της επιρροής του Αραβικού Συνδέσμου, επεσήμαναν ότι η εφαρμοζόμενη "ζώνη χωρίς πτήση" είχε προχωρήσει πολύ περισσότερο από τους αρχικά συμφωνημένους στόχους.

Τελικά, 100 χώρες αναγνώρισαν το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο κατά του Καντάφι ως νόμιμο εκπρόσωπο της Λιβύης, με πολλές από τις χώρες αυτές να το χαρακτηρίζουν ρητά ως νόμιμη προσωρινή κυβέρνηση της χώρας, αν και το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο ποτέ δεν έλαβε εξουσία σε όλη τη Λιβύη.

Πολλά κράτη εξέδωσαν ταξιδιωτικές συμβουλές ή επιχείρησαν απόπειρες εκκένωσης. Υπήρξαν επίσης πολλές διαμαρτυρίες αλληλεγγύης σε διάφορες χώρες και οι χρηματοπιστωτικές αγορές σε όλο τον κόσμο είχαν αρνητικές αντιδράσεις στην αστάθεια, καθώς οι τιμές του πετρελαίου αυξήθηκαν για 2,5 και πλέον χρόνια.

ε. Διεθνή ΜΜΕ

Μετά την έναρξη της εξέγερσης, οι σπουδαστές της Λιβύης που φοιτούσαν στις Ηνωμένες Πολιτείες δήλωσαν ότι ελάμβαναν τηλεφωνήματα από την πρεσβεία της Λιβύης που τους έδιναν εντολή να συμμετάσχουν σε διαδηλώσεις υπέρ του Καντάφι, ενώ συγχρόνως τους απειλούσαν ότι θα έχαναν την υποτροφία που χρηματοδοτούταν από την κυβέρνηση εάν δεν εκτελούσαν την εντολή. Ο πρεσβευτής του Καντάφι αρνήθηκε κατηγορηματικά κάτι τέτοιο⁸². Στη Σερβία οργανώθηκε εκστρατεία με σκοπό τη διάδοση μηνυμάτων υπέρ του Καντάφι στο Διαδίκτυο.

Οι σύμβουλοι του Καντάφι προσπαθώντας να επηρεάσουν την κοινή γνώμη διοργάνωναν εκδρομές για ξένους δημοσιογράφους στην Τρίπολη. Ο ανταποκριτής του Economist στην Τρίπολη σημείωσε ότι «Η εικόνα που παρουσιάζει το καθεστώς συχνά καταρρέει γρήγορα.» Τα φέρετρα στις κηδείες θυμάτων των καθεστωτικών αποδείχτηκαν μερικές φορές άδεια, ενώ σύμφωνα με ένα σημείωμα που διαβιβάστηκε κρυφά από μια νοσηλεύτρια ένας τραυματίας ήταν, τελικά, θύμα αυτοκινητιστικού δυστυχήματος⁸³.

Ο εφημερίδα «GUARDIAN» περιέγραψε τη δημοσιογραφία στη Λιβύη του Καντάφι ως «Βόρεια Κορέα με φοίνικες». Συγκεκριμένα ανέφερε ότι «Δεν επιτρέπεται στον δημοσιογράφο να πηγαίνει οπουδήποτε ή να μιλάει σε

⁸² Hill, Evan (17 February 2011). "Libyans in US Allege Coercion". Al Jazeera

⁸³ "Reporting from Libya – Close your window". The Economist. 1 July 2011

κανέναν χωρίς την εξουσιοδότηση των υπαλλήλων του Καντάφι που τους ακολούθησαν πάντα». Επίσης, ανέφερε ότι «Οι δημοσιογράφοι που δεν ανέφεραν γεγονότα κατ' εντολή των υπαλλήλων του Καντάφι αντιμετώπισαν προβλήματα και ξαφνικές απελάσεις»⁸⁴.

Τον Ιούνιο του 2011, η Διεθνής Αμνηστία επέκρινε την «κάλυψη των δυτικών μέσων ενημέρωσης», η οποία «από την αρχή παρουσίασε μια πολύ μονόπλευρη άποψη της λογικής των γεγονότων, απεικονίζοντας το διαμαρτυρικό κίνημα ως εντελώς ειρηνικό και υποδεικνύοντας επανειλημμένα ότι οι δυνάμεις ασφαλείας του καθεστώτος «κατακρεουργούσαν» διαδηλωτές που δεν αποτελούσαν καμία απειλή για την ασφάλεια»⁸⁵.

στ. Νομικό Πλαίσιο – Διεθνείς Κανόνες

Το νομικό πλαίσιο μιας ένοπλης σύγκρουσης καθορίζει ποιοι κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου εφαρμόζονται στη συμπεριφορά των μερών κατά τη διάρκεια αυτής της σύγκρουσης. Γενικά, το κανονιστικό πλαίσιο που εφαρμόζεται στις διεθνείς συγκρούσεις είναι ευρύτερο και λεπτομερέστερο από το σύνολο των κανόνων που εφαρμόζονται σε συγκρούσεις μη διεθνούς χαρακτήρα⁸⁶.

Η αναγνώριση της σύγκρουσης στη Λιβύη είναι θέμα ακαδημαϊκής διαμάχης. Ενώ οι περισσότεροι συμφωνούν ότι η ένταση των μαχών και η οργάνωση των ανταρτών αυξήθηκαν γρήγορα σε επίπεδο τέτοιο που απαιτείται για την υπόσταση μιας μη διεθνούς ένοπλης διαμάχης, σύμφωνα με το Κοινό Άρθρο 3 των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949, η ακριβής ημερομηνία που οι όροι αυτοί θεωρήθηκαν ότι είχαν εκπληρωθεί κυμαίνεται από τα τέλη Φεβρουαρίου έως τις 10 Μαρτίου 2011⁸⁷.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι η στρατιωτική επέμβαση ενός πολυεθνικού συνασπισμού, που ενεργούσε υπό την εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας από τις 19 Μαρτίου 2011, δημιούργησε μια διεθνή ένοπλη σύγκρουση μεταξύ της Λιβύης και των χωρών που ενεπλάκησαν⁸⁷. Μερικοί ακαδημαϊκοί πιστεύουν ότι αυτή η παρέμβαση μετασχημάτισε τη νομική φύση της σύγκρουσης στο σύνολό της, με αποτέλεσμα ακόμη και οι αντάρτες να θεωρηθούν ως ένα από τα μέρη μιας κυρίαρχης διεθνούς σύγκρουσης που εκτείνεται σε ολόκληρη την περιοχή της

⁸⁴ Sherwood, Harriet (14 April 2011). "No freedom for foreign press at Tripoli's Rixos hotel". The Guardian. London

⁸⁵ Cockburn, Patrick (24 June 2011). "Amnesty questions claim that Gaddafi ordered rape as weapon of war". The Independent. London

⁸⁶ Kolb, Robert and Hyde, Richard. An Introduction to the International Law of Armed Conflicts. Hart Publishing, 2008, pp. 69–70.

⁸⁷ Macak, Kubo; Zamir, Noam (2012). "The Applicability of International Humanitarian Law to the Conflict in Libya". International Community Law Review & Johnston, Katie A. (2012). "Transformations of Conflict Status in Libya". Journal of Conflict & Security Law

Λιβύης. Άλλοι αμφισβητούν το γεγονός αυτό, λόγω τόσο των νομικών όσο και των πραγματικών εκτιμήσεων⁸⁸.

Τέλος, παραμένει ακαθόριστο κατά πόσον η ανατροπή της κυβέρνησης Καντάφι από τους επαναστάτες, μετά την πτώση της Τρίπολης τον Αύγουστο του 2011, άλλαξε ξανά τη νομική φύση της σύγκρουσης⁸⁹. Μερικοί ακαδημαϊκοί πιστεύουν ότι καθώς οι αντάρτες ήταν τώρα η νόμιμη και αποτελεσματική κυβέρνηση της πολιτείας της Λιβύης, η σύγκρουση δεν ήταν πλέον διεθνής. Άλλοι υποστηρίζουν την αντίθετη θέση, θεωρώντας ότι ο διεθνής χαρακτήρας της σύγκρουσης παρέμεινε αμετάβλητος μέχρι το τέλος των εχθροπραξιών⁹⁰.

ζ. Η Στάση των Κρατών-Μελών του NATO (και ΕΕ)

Κατά τη στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη, ο κύριος ρόλος ανάληψης της ηγεσίας διαδραματίστηκε από τη Γαλλία, σε συμφωνία με το Ηνωμένο Βασίλειο. Κύριος μοχλός δύναμης για την απόφαση αυτή της Γαλλίας αποτέλεσε ο ίδιος ο πρόεδρος της Nicolas Sarkozy. Για τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο η υπόψην επιχείρηση αποτέλεσε δοκιμή τόσο για την επανείσοδό της πρώτης στη στρατιωτική δομή της Συμμαχίας όσο και για την πρόσφατα υπογραφείσα συνθήκη αμυντικής συνεργασίας της δεύτερης. Η Γαλλία πρωτοστάτησε στην επιβολή Ζώνης Απαγόρευσης Πτήσεων/NFZ, ενώ, στις 10 Μαρτίου 2011, αναγνώρισε πρώτη το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο ως τη νόμιμη κυβέρνηση της Λιβύης. Η Γαλλική Πολεμική Αεροπορία επιχείρησε πρώτη κατά λιβυκών στρατευμάτων και στις 19 Μαρτίου, τα γαλλικά πολεμικά αεροπλάνα ξεκίνησαν τις αποστολές την ώρα που ακόμα βρισκόταν σε εξέλιξη στο Παρίσι μια έκτακτη σύνοδος ανάμεσα σε αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα κράτη-μέλη της ΕΕ να επικρίνουν τη Γαλλία ότι ξεκίνησε τις αεροπορικές επιδρομές πριν τη λήξη της συνόδου, αλλά και χωρίς πλήρη διαβούλευση ανάμεσα στους συμμάχους. Η Γαλλία υπήρξε, επίσης, η πρωτεργάτης στη δημιουργία της Ομάδας Επαφής για τη Λιβύη η οποία συστάθηκε τελικά κατά τη σύνοδο του Λονδίνου, στις 29 Μαρτίου, με σκοπό να συντονίσει τις διεθνείς προσπάθειες και να συζητήσει ζητήματα υποστήριξης μετά τη σύγκρουση. Η ενέργεια αυτή της Γαλλίας μπορεί να εξηγηθεί, αν λάβουμε υπόψη ότι με τον τρόπο αυτό αποσκοπούσε στη μη επίβλεψη της επιχείρησης από το NATO και την επιθυμία της για τη δημιουργία ενός συνασπισμού μεταξύ Γαλλίας, Ηνωμένου Βασιλείου και ΗΠΑ, ενδυναμώνοντας, έτσι, και την πρόσφατα υπογραφείσα συνθήκη αμυντικής συνεργασίας με τη Μ. Βρετανία (Νοέμβριος, 2010). Την επιθυμία της αυτή την υποστήριζε με την άποψη ότι, πιθανή ανάληψη της ηγεσίας από το NATO θα δημιουργούσε αρνητικά συναισθήματα στις αραβικές χώρες, λόγω του ότι η

⁸⁸ Macak, Kubo; Zamir, Noam (2012). "The Applicability of International Humanitarian Law to the Conflict in Libya". *International Community Law Review*

⁸⁹ Johnston, Katie A. (2012). "Transformations of Conflict Status in Libya". *Journal of Conflict & Security Law*

⁹⁰ Macak, Kubo; Zamir, Noam (2012). "The Applicability of International Humanitarian Law to the Conflict in Libya". *International Community Law Review*

Ατλαντική Συμμαχία θεωρείται όργανο της πολιτικής ισχύος των ΗΠΑ. Η εξέλιξη της όλης επιχείρησης επιβεβαίωσε ότι το NATO παραμένει σε θέση να εξυπηρετήσει τα συμφέροντά της Γαλλίας, ιδιαίτερα σε περιόδους έντασης και κρίσεων, ενώ όσον αφορά την ΕΕ, στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, η Γαλλία εξακολούθησε να θεωρεί ότι η συνολική προσπάθεια βρίσκεται σε πώση. Πάντως, τόσο η ΕΕ όσο και το NATO εξακολουθούν να έχουν σημαντικούς ρόλους για τη Γαλλία, αν και η ίδια έδωσε, στην περίπτωση της Λιβύης, σημασία στη διμερή αμυντική συνεργασία με τη Μ. Βρετανία⁹¹.

Η Γερμανία συμφώνησε με τη Ρωσία και την Κίνα θέτοντας τους λοιπούς συμμάχους σε αναστάτωση και επέλεξε να απέχει από την ψηφοφορία-έγκριση της Απόφασης 1973 του ΣΑ/ΟΗΕ. Υποστήριξε δε την επιλογή της αυτή επισημαίνοντας ότι υφίσταντο σημαντικοί κινδύνοι από την εφαρμογή της Απόφασης, δε συμφωνούσε με την αναγκαιότητα επιβολής κυρώσεων και θεωρούσε ότι δεν θα έπρεπε να υποτιμηθεί η πιθανότητα να υπάρξουν πολλά ανθρώπινα θύματα, καθώς και ότι όλοι όσοι θα εμπλέκονταν στην επιχείρηση θα έπρεπε να έχουν υπόψη τους την πιθανότητα κλιμάκωσης της κρίσης σε μια εκτεταμένη στρατιωτική σύγκρουση και σε μια ευρύτερη περιοχή. Σε εκτέλεση της απόφασής της αυτής η Γερμανία, στις 22 Μαρτίου, απέσυρε τον στόλο της από τις περιπολίες του NATO στη Μεσόγειο, (θέτοντας 4 πλοία και 550 άτομα προσωπικό υπό εθνική διοίκηση) όπως επίσης και 70 περίπου άτομα προσωπικό το οποίο συμμετείχε σε περιπολίες AWACS στην περιοχή. Αποφάσισε, όμως, να ενισχύσει με 300 άτομα προσωπικό τις αποστολές επιτήρησης AWACS στον εναέριο χώρο του Αφγανιστάν, έτσι ώστε να απεμπλακούν Νατοϊκές δυνάμεις για να χρησιμοποιηθούν στο θέατρο επιχειρήσεων στη Λιβύη. Με αυτή την απόφαση η Γερμανία θέλησε να καταστήσει σαφές ότι ενώ διαφωνούσε με την υπόψη επιχείρηση δε θα έθετε ποτέ τους συμμάχους της σε κίνδυνο⁹².

Η Γερμανία δεν άλλαξε τη στάση της ούτε όταν πληροφορήθηκε ότι, πιθανώς, οι ΗΠΑ να μην υποστήριζαν την Απόφαση 1973 του ΣΑ/ΟΗΕ, ενώ όταν τελικά οι τελευταίες αποφάσισαν να την υπερψηφίσουν, δεν υπήρχε αρκετός χρόνος για αλλαγή τη γερμανικής απόφασης. Συνοψίζοντας, η Γερμανία, και ειδικότερα στο πλαίσιο συμμετοχής της σε στρατιωτικές πολυεθνικές επιχειρήσεις όπως αυτό διατυπώθηκε μέσα από τις διαφωνίες και τις διχογνωμίες της με τους συμμάχους, εμφανίστηκε ο λιγότερο ιδανικός συνεταιίρος για συνεργασία⁹³.

Όταν διαφάνηκε ότι οι ΗΠΑ ήθελαν να αναλάβουν την ηγεσία στην αρχική φάση της στρατιωτικής επέμβασης, το Ηνωμένο Βασίλειο επέμεινε ότι το NATO αποτελούσε τη καλύτερη επιλογή. Αν και η Γαλλική πλευρά επιζητούσε μια κοινή με το Ηνωμένο Βασίλειο λύση, το τελευταίο θεωρούσε ότι το NATO είχε ήδη αποκτήσει μια μακρόχρονη και πολύτιμη εμπειρία στην υλοποίηση πολυεθνικών στρατιωτικών επιχειρήσεων και ως εκ τούτου επιβαλλόταν να αναλάβει εκείνο τη

⁹¹ Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.278-282 & <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/137105>

⁹² Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.283-284

⁹³Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.285

διοίκηση. Η παραδοσιακή βρετανική άποψη ότι το NATO παραμένει ο θεμέλιος λίθος της άμυνας της χώρας αποτέλεσε τον κύριο παράγοντα που οδήγησε στην απόφαση αυτή. Σύμφωνα με τη Βρετανούς, οι ΗΠΑ, θα παρέμεναν ο κύριος, παγκόσμιας εμβέλειας συνεταίρος, και το NATO η συμμαχία ασφάλειας (αμυντική συμμαχία) την οποία η ίδια θα συνεχίσει να προτιμά. Οι όποιες διαφωνίες διατυπώθηκαν από το Ηνωμένο βασίλειο σχετικά με τον επιχειρησιακό τομέα αφορούσαν στο αν ο Καντάφι αποτελούσε ο ίδιος ένα νόμιμο στόχο, σύμφωνα με την Απόφαση ΣΑ/ΟΗΕ 1973 και αν ο εξοπλισμός των ανταρτών παραβίαζε την Απόφαση ΣΑ/ΟΗΕ 1970 με την οποία είχε επιβληθεί απαγόρευση πώλησης (ή μεταφοράς) όπλων προς τη Λιβύη⁹⁴.

Γενικά, από τη βρετανική πλευρά είχαν τεθεί αρχικά τρεις όροι για την υπόψη στρατιωτική επέμβαση κατά της Λιβύης. Αυτοί ήταν ότι η επιχείρηση έπρεπε να είναι αποδεδειγμένα αναγκαία, να στηρίζεται σε επαρκή νομική βάση και να έχει ευρύτερη περιφερειακή υποστήριξη. Το NATO αποδέχθηκε και τους τρεις όρους οι οποίοι θεωρήθηκε ότι πληρούνταν από την έναρξη της επιχείρησης, αφού θεωρήθηκε ότι υπήρχε απειλή για γενοκτονία. Η Απόφαση ΣΑ/ ΟΗΕ 1973 αποτελούσε την απαραίτητη νομική βάση, ενώ ο Αραβικός Σύνδεσμος είχε ζητήσει την εφαρμογή μιας Ζώνης Απαγόρευσης Πτήσεων/NFZ. Τα γεγονότα καταδεικνύουν ότι το Ηνωμένο Βασίλειο, λαμβάνοντας υπόψη τον ρόλο του ως μεγάλη ευρωπαϊκή δύναμη, αλλά και επιθυμώντας να διατηρήσει την ειδική σχέση του με τις ΗΠΑ, δεν μπορούσε να παραμείνει απαθής.

Πάντως, η βρετανική άποψη σχετικά με τον ρόλο και τη διαδικασία κατανομής των βαρών ανάμεσα στο NATO και την ΕΕ, μάλλον επιβεβαιώθηκε παρά άλλαξε από την επιχείρηση στη Λιβύη. Οι Βρετανοί επιμένουν στη διασφάλιση ότι δεν υφίσταται καμία διπλοτυπία πόρων ανάμεσα στην ΕΕ και το NATO και ότι το τελευταίο παραμένει ο θεμέλιος λίθος της βρετανικής αμυντικής πολιτικής. Επίσης επιμένουν ότι οι στρατιωτικές επιχειρήσεις πρέπει να αναλαμβάνονται από αυτό ενώ η ΕΕ να εστιάζει σε αποστολές ηπιότερης κλίμακας⁹⁵.

η. Η Στάση των ΗΠΑ

Ο ρόλος των ΗΠΑ στην υπόψη επιχείρηση αποδείχθηκε απολύτως απαραίτητος, τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, αν και στην αρχή υπήρχε μια διστακτικότητα από την αμερικανική πλευρά. Οι Αμερικανοί είχαν κάνει σαφές εξ' αρχής ότι η όποια εμπλοκή τους θα είχε χαρακτήρα περιορισμένο, σε χρόνο αλλά και σκοπό. Έτσι, μόλις δέκα ημέρες μετά την εμπλοκή τους στην επέμβαση, οι ΗΠΑ απέσυραν τις δυνάμεις κρούσης που διέθεταν και περιορίστηκαν σε έναν υποστηρικτικό ρόλο. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεων σχετικά με το αν οι Αμερικανοί είχαν αποφασίσει να

⁹⁴ Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.287, 288

⁹⁵ Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.289

αφήσουν πλέον την Ευρώπη να διαχειριστεί τα του οίκου της μόνη της. Οι ΗΠΑ υποστήριζαν ότι ο χειρισμός της υπόθεσης δεν αποτελούσε δική τους ευθύνη και ενώ θεωρούσαν σημαντικές τις εξελίξεις, επέλεξαν τη μη-εμπλοκή στην επιχείρηση. Η διστακτική αυτή στάση των ΗΠΑ προκάλεσε ενοχλήσεις στη γαλλική και στη βρετανική πλευρά. Η δημιουργία μιας Ζώνης Απαγόρευσης Πτήσεων/NFZ που στόχευε, κυρίως, στην καταστροφή του συστήματος εναέριας άμυνας της Λιβύης, αν και καταστούσε ασφαλείς τις πτήσεις των αμερικανικών α/φών, ενέγειρε ερωτηματικά σχετικά με το αν θα αποδεικνυόταν ανεπαρκής και θα υποχρέωνε, τελικά, τις αμερικανικές χερσαίες δυνάμεις να αναπτυχθούν. Όμως όταν στις 12 Μαρτίου, ο Αραβικός Σύνδεσμος ζήτησε δράση από το ΣΑ/ΟΗΕ, οι ΗΠΑ φάνηκε ότι είχαν αποφασίσει να εμπλακούν ενεργά σε μια στρατιωτική επιχείρηση στη Λιβύη, αν και εξακολουθούσαν να υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στα υπουργεία Άμυνας και Εξωτερικών, με το πρώτο να διατηρεί αμφιβολίες και το δεύτερο να συνηγορεί υπέρ μιας επέμβασης. Τελικά, στις 19 Μαρτίου ο πρόεδρος Obama αν και είχε διακηρύξει ότι χερσαίες δυνάμεις δεν θα αναπτυχθούν, καθώς η εμπλοκή των ΗΠΑ αφορούσε σε μια, περιορισμένη σε σκοπό, χρονική διάρκεια και χαρακτήρα επιχείρηση, διέταξε την έναρξη επιθέσεων κατά λιβυκών στρατιωτικών στόχων, υποστηρίζοντας την Απόφαση ΣΑ/ΟΗΕ 1973. Η απόφαση αυτή αποτέλεσε αντικείμενο κριτικής από το Ρεπουμπλικανικό και το Δημοκρατικό κόμμα, κυρίως όσον αφορά ζητήματα διαδικαστικής φύσης, αμφισβητώντας το αν ο πρόεδρος είχε το νόμιμο δικαίωμα να ξεκινήσει μια στρατιωτική επίθεση χωρίς να έχει προηγουμένως ζητήσει έγκριση από το Κογκρέσο⁹⁶.

Η μικρή χρονικά εμπλοκή των ΗΠΑ και ο περιορισμός της σε υποστηρικτικό ρόλο δημιούργησε ένα σοβαρό κενό στρατιωτικών ικανοτήτων, αφού οι Ευρωπαίοι εταίροι παρέμεναν, σε σημαντικό βαθμό, εξαρτημένοι από τις ΗΠΑ, κυρίως σε θέματα εναέριου ανεφοδιασμού, εναέριων μέσων επιτήρησης και υποδομών ηλεκτρονικού πολέμου. Διαφάνηκε λοιπόν, ότι οι ΗΠΑ δεν θα εμπλέκονταν στην επιχείρηση αν υπήρχε κάποιος άλλος να το πράξει και δεν θέλησαν να αφήσουν περιθώριο αποτυχίας της επιχείρησης. Άλλοι λόγοι που εξηγούν την εμπλοκή των ΗΠΑ στην επιχείρηση ήταν ο ηθικός παράγοντας, καθόσον ο λιβυκός λαός απειλούταν άμεσα, αλλά και ότι μπορεί να θεωρηθεί ως μια κίνηση ανταπόδοσης προς τους Ευρωπαίους (συμμάχους στο NATO) για τη συνδρομή τους στο Αφγανιστάν⁹⁷.

Τελικά, όπως αποδείχθηκε από την εξέλιξη της επιχείρησης, αν και οι ΗΠΑ υποστήριξαν ότι έπρεπε να έχουν μόνο ένα υποστηρικτικό ρόλο σε αυτή, η συμβολή τους υπήρξε πολλαπλά αναγκαία και σημαντική. Η αμερικανική άποψη σχετικά με την κατανομή του βάρους (μέσα στο NATO) είναι για πολλά χρόνια σταθερή και γνωστή στους εταίρους τους. Όπως άλλωστε είναι αναμενόμενο, καθόσον το γεωπολιτικό ενδιαφέρον των ΗΠΑ μετατοπίζεται όλο και περισσότερο στην Ασία και τον Ειρηνικό, θεωρούν υποχρεωτική αλλά και αναγκαία την

⁹⁶ Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.290, 291 & <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/232307/>

⁹⁷ Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.293, 293

ανάληψη ευρύτερου ρόλου από τους ευρωπαϊούς συμμάχους, τουλάχιστον στα ζητήματα του δικού τους ζωτικού χώρου⁹⁸.

θ. Η Εμπλοκή της ΕΕ

Η διστακτικότητα στους κόλπους της ΕΕ για λήψη αποφάσεων και ανάληψη δράσεων και πρωτοβουλιών υπήρξε αντικείμενο έντονης κριτικής, γεγονός που είχε αρνητικό αντίκτυπο στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας/ΚΕΠΠΑ και επανέφερε στο προσκήνιο τις αμφισβητήσεις ως προς την ικανότητά της, αφενός να διαχειρίζεται κρίσεις, και, αφετέρου να προσδιορίζει τους στρατηγικούς στόχους και τις προτεραιότητές της. Η εντύπωση που δόθηκε ήταν ότι ναι μεν κάποιες πρωτοβουλίες της ΕΕ διατηρούν την αξία της ΚΕΠΠΑ, αλλά δεν υφίσταται η αμοιβαία με το ΝΑΤΟ, πολιτική εμπιστοσύνη. Καταρχήν, από πλευράς κρατών – μελών της ΕΕ, ανακαλώντας μνήμες από την κρίση του Ιράκ, υπήρξε αρνητική αντιμετώπιση σχετικά με τρόπο διαχείρισης του όλου θέματος, ενώ ιδιαίτερη αντίδραση προκάλεσε η απόφαση ορισμένων κρατών να δημοσιοποιήσουν τις θέσεις τους πριν διαμορφωθεί μια κοινή στάση από την ΕΕ. Η έκτακτη συνάντηση που συγκαλέστηκε στις 11 Μαρτίου από τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, κατόπιν γαλλικού και βρετανικού αιτήματος είχε ως αποτέλεσμα την 1^η Μαρτίου, η ΕΕ να αρχίσει τις προετοιμασίες για στρατιωτική επιχείρηση. Η επιχείρηση αυτή, η οποία τελικά ποτέ δεν υλοποιήθηκε, αφορούσε στην υποστήριξη των επιχειρήσεων παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας προς τη Λιβύη και θα πραγματοποιούταν μόνο αν υπήρχε σχετικό αίτημα από τον ΟΗΕ. Γενικά, η αντίδραση της ΕΕ στη Λιβύη είχε τη μορφή μη-στρατιωτικής επιχείρησης (διαχείρισης κρίσης), κατά την οποία το Γραφείο Ανθρωπιστικής Βοήθειας λειτούργησε με υποδειγματικό τρόπο⁹⁹.

Σχετικά με τις ιδιαίτερες επιλογές και αντιδράσεις των κρατών-μελών της ΕΕ, πρέπει να σημειωθεί ότι περισσότερα από τα μισά αρνήθηκαν να πάρουν μέρος στην επιχείρηση. Πιο συγκεκριμένα, διάφορα κράτη όπως η Βουλγαρία και η Γερμανία δεν επιθυμούσαν ανάμειξη στην επιχείρηση, αφού θεωρούσαν ότι στόχευε σε αλλαγή/ανατροπή του καθεστώτος στη Λιβύη και εξυπηρετούσε εμπορικά συμφέροντα. Η Ρουμανία από τη μεριά της θεωρούσε ότι δεν ήταν η κατάλληλη στιγμή για στρατιωτική επέμβαση και επικροτούσε τη δράση επιβολής Ζώνης Απαγόρευσης Πτήσεων/NFZ. Ακόμα και η Πολωνία, η οποία αποτελεί μια παραδοσιακά φιλονατοϊκή χώρα, θεωρούσε την κρίση στη Λιβύη καθαρά εσωτερικό της ζήτημα και κατέκρινε τους ευρωπαϊούς ηγέτες ως υποκριτές αναφορικά με τη στάση τους στα θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πέρα από όλα όμως εξέπληξε η αρνητική στάση της Γερμανίας. Και αυτό γιατί η υπόψη επιχείρηση αποτελούσε πολύ καλή ευκαιρία για την ΕΕ να εμπλακεί και να αναλάβει την ηγεσία, στο πλαίσιο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής

⁹⁸ Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.294 & <http://www.naftemporiki.gr/story/1320721/nato>

⁹⁹ Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.295, 296 & <http://www.kathimerini.com.cy/gr/kosmos/40356/?ctype=ar>

Ασφάλειας/ΚΕΠΠΑ. Αυτό θα ταίριαζε ιδιαίτερα στον ρόλο που επί σειρά ετών υποστηρίζει ότι θέλει να αναπτύξει, καθόσον η επιχείρηση αφορούσε σε μια επέμβαση για προστασία και αποκατάσταση της ίδιας της ιδέας της Δημοκρατίας, ενώ στρατηγικά και κυρίως επιχειρησιακά, αφορούσε σε μια εύκολη στρατιωτική επιχείρηση στο στενό γεωγραφικό χώρο της Ευρώπης. Μια απλή σύγκριση ανάμεσα στην ΕΕ και στο NATO, όσον αφορά τον τρόπο δράσης για την αντιμετώπιση της κρίσης στη Λιβύη, οδηγεί αναπόφευκτα στο συμπέρασμα ότι το τελευταίο έχει τη δυνατότητα έγκαιρου καταρτισμού επιχειρησιακών σχεδίων και αποτελεσματικής αντίδρασης σε καταστάσεις κρίσεων ενώ η ΕΕ στερείται κατάλληλης δομής και οργάνων λήψης αποφάσεων και σχεδιασμού. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι μόνο πέντε από τα 27 τότε κράτη-μέλη της ΕΕ συμμετείχαν ενεργά στην επιχείρηση (Γαλλία, Η.Β., Δανία, Βέλγιο και Ιταλία), μόλις τέσσερα διέθεσαν αεροπορικές δυνάμεις (Σουηδία, Ισπανία, Ολλανδία και Ελλάδα), ενώ δύο συμμετείχαν στη ναυτική επιχείρηση επιβολής του embargo όπλων (Βουλγαρία και Ρουμανία). Τα υπόλοιπα κράτη-μέλη δε συμμετείχαν με οποιονδήποτε τρόπο. Τελικά, αυτό που έμεινε σαν γενική αίσθηση από την όποια συμμετοχή της ΕΕ στην υπόψη επιχείρηση, είναι ότι απαιτείται βελτίωση στις υπάρχουσες δομές και διαδικασίες της για την επίτευξη ευρύτερης συνοχής και διαμόρφωσης κοινής άποψης, σχετικά με το ρόλο της ως εγγυητού ασφάλειας στο εγγύς γεωγραφικό της περιβάλλον¹⁰⁰.

I. Η Εμπλοκή του NATO

Στην αρχή η Συμμαχία δεν είχε ξεκάθαρη θέση σχετικά με την εμπλοκή της ή όχι στην κρίση στη Λιβύη. Παρόλα αυτά και ενώ οι ΗΠΑ στο πλαίσιο του NATO εξέφραζαν επίσης διστακτικότητα, παράλληλα προετοιμάζαν τον στρατιωτικό μηχανισμό τους, ώστε να είναι άμεσα έτοιμος σε ενδεχόμενη τελικά εμπλοκή του NATO. Μετά τη λήψη της τελικής απόφασης για εμπλοκή στην κρίση και αμέσως μετά την έναρξη της στρατιωτικής επέμβασης, μόνο η Γαλλία και η Τουρκία εμφανίστηκαν αντίθετες, για διαφορετικούς λόγους και σε διαφορετικό χρόνο, με την ανάληψη της ηγεσίας από τη Συμμαχία, ενώ οι περισσότερες χώρες τάχθηκαν υπέρ αυτής της ιδέας. Τελικά, στις 25 Μαρτίου, το NATO ανακοίνωσε ότι θα αναλάμβανε σταδιακά τη διοίκηση της επιχείρησης. Ενώ όμως στο στρατιωτικό σκέλος ο έλεγχος και η διοίκηση αναλήφθηκε και ασκήθηκε πλήρως από τη Συμμαχία, παρατηρήθηκε μεγάλο κενό στον τομέα του πολιτικού σκέλους. Αυτό συνέβηκε επειδή δεν υπήρχε ένα κεντρικό όργανο αλλά οι πολιτικές αποφάσεις λαμβάνονταν στο Παρίσι, το Λονδίνο και την Ουάσιγκτον, καθώς και ανάμεσα στις χώρες που συμμετείχαν στην επιχείρηση¹⁰¹.

Γενικά η επιχείρηση θεωρήθηκε επιτυχής και χαρακτηρίστηκε «επέμβαση-πρότυπο», επικροτώντας το NATO για την άμεση αντίδραση, την

¹⁰⁰ Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.297, 298 & <http://www.ant1news.gr/news/World/article/241439/aystiroteres-kyroseis-tis-ee-se-libyi-kai-syria>

¹⁰¹ Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.299, 300 & <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68790/ivo-h-daalder-kai-james-g-stavridis/ta-kerdi-toy-nato-sti-libyi>

αποτελεσματική διαχείριση της επιχείρησης και την επιτυχή κατανομή του βάρους ανάμεσα στους συμμάχους. Παράλληλα όμως έκανε σαφές ότι στο μέλλον, σε περιπτώσεις διαφωνίας για τον τρόπο αντιμετώπισης κρίσεων, θα είναι αναγκαία η σύναψη προσωρινών συνασπισμών κρατών που επιθυμούν να συμμετάσχουν σε επεμβάσεις για τη διευθέτηση θεμάτων διεθνούς/περιφερειακής ασφάλειας. Από την άλλη μεριά αρκετοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι οι νέες εκείνες δυνατότητες και ευκαιρίες για σύναψη επιχειρησιακών συνεταιρισμών για ανάληψη κατά περίπτωση στρατιωτικών επιχειρήσεων, μπορεί μοιραία να υπονομεύσουν τη συνοχή της Ατλαντικής Συμμαχίας. Παρά όμως του υπαρκτού αυτού κινδύνου, αξίζει να εξετασθούν όλες οι δυνατότητες και να αξιολογηθούν όλες οι εναλλακτικές νέων μορφών συνεργασιών για το NATO. Αν και είναι γενικώς παραδεκτό ότι τα ευρωπαϊκά κράτη απαιτείται να αναλάβουν πρωταγωνιστικό ρόλο στον τομέα της ευρωπαϊκής άμυνας, η εμπειρία της αντιμετώπισης της κρίσης στη Λιβύη απέδειξε ότι ούτε καν τα πιο ισχυρά και κατ' εξοχήν κυρίαρχα κράτη στη Ευρώπη δεν μπόρεσαν ή δε θέλησαν να ανταποκριθούν στην πράξη, ακόμα και όταν οι ΗΠΑ αποφάσισαν, αρχικά, να κρατήσουν ένα δευτερεύοντα ρόλο. Η μετατόπιση του κύριου ενδιαφέροντος των ΗΠΑ από τον ευρωπαϊκό χώρο σε άλλα μήκη και πλάτη παγκοσμίως είναι γεγονός αναμφισβήτητο. Γι' αυτό άλλωστε οι Αμερικάνοι ζητάνε πλέον ανοικτά από τους Ευρωπαίους να επωμισθούν μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης σχετικά με την ασφάλεια στον εγγύς γεωπολιτικό χώρο της Ευρώπης¹⁰².

Έτσι, ενώ είναι απολύτως αναγκαίο η Ευρώπη να διαχειρίζεται μόνη της τα ζητήματα ασφάλειας της, τίθεται μοιραία το ερώτημα αν και σε ποιον βαθμό τα ευρωπαϊκά κράτη – μέλη του NATO δύνανται να ανταποκριθούν στις σύγχρονες προκλήσεις χωρίς τη βοήθεια των ΗΠΑ. Και αν λάβουμε υπόψη μας ότι όλα σχεδόν τα ευρωπαϊκά κράτη μειώνουν τις αμυντικές τους δαπάνες με άμεσο επακόλουθο την υποβάθμιση των στρατιωτικών δυνατοτήτων τους, επανερχόμαστε μοιραία στην εναλλακτική που αναφέρθηκε παραπάνω και αφορά στη σύναψη πρόσκαιρων συνασπισμών ανάμεσα σε κράτη μέλη του NATO ή ακόμα και ανάμεσα στο NATO και σε κράτη έξω από αυτό, λύση όμως που όπως προαναφέρθηκε εγείρει πολλές αμφιβολίες.

7. ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Δ»: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ

α. Συμπεράσματα

Οι διεθνείς σχέσεις, στον σύγχρονο και αλληλεξαρτώμενο κόσμο, έχουν αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία επειδή τα γεγονότα τα οποία συμβαίνουν διεθνώς έχουν επίδραση σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου.

¹⁰² Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014, σελ.301, 302 & <http://www.naftemporiki.gr/story/1320721/nato>

Πλέον, στο παγκόσμιο περιβάλλον, αντί των παραδοσιακών πολέμων, λαμβάνουν χώρα συγκρούσεις, που διαφέρουν σε μορφή, τύπο και χαρακτηριστικά. Οι σύγχρονες πολεμικές επιχειρήσεις πραγματοποιούνται με εμπλοκή τακτικών στρατιωτικών δυνάμεων είτε εθνικών είτε συνασπισμού, και δεν έχουν τα χαρακτηριστικά του «παραδοσιακού» πολέμου. Η πολυπλοκότητα και η ιδιαιτερότητα αυτή καθιστά πολύ δύσκολη την όποια πρόβλεψη για το χρόνο και τα χαρακτηριστικά της επόμενης σύγκρουσης και επομένως δεν είναι εφικτή η προετοιμασία για πρόληψη, αποτροπή ή αντιμετώπισή της. Η διαπίστωση αυτή έχει ωθήσει τα σύγχρονα κράτη και τους συνασπισμούς στην ανάπτυξη οργάνων και λειτουργιών με σκοπό την εκ των προτέρων επεξεργασία και λήψη μέτρων για τη διαχείριση της γνώσης και της πληροφορίας, προς επίτευξη των στόχων τους και υποστήριξη των συμφερόντων τους. Ο πόλεμος της πληροφορίας και ειδικότερα η επίτευξη πληροφοριακής υπεροχής κυριαρχεί σ' αυτές τις συγκρούσεις.

Επιπλέον, η εξέλιξη των μέσων δικτύωσης και εξάπλωσης της πληροφορίας έχουν καταστήσει τον απλό πολίτη σημαντικό παράγοντα επηρεασμού των ενεργειών και αποφάσεων των κυβερνήσεων και των διεθνών οργανισμών, προσδίδοντας ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα στην αναγκαιότητα και σημαντικότητα της Δημόσιας Διπλωματίας και της Στρατηγικής Επικοινωνίας για την εκπλήρωση των σκοπών. Οι κυβερνήσεις κατανοούν ότι η ικανότητα επιρροής της κοινής γνώμης ξένων κρατών έχει πλέον μεγαλύτερη επίδραση από την παραδοσιακή διπλωματία - διακρατική ή πολυμερή. Έτσι, η Δημόσια Διπλωματία αποτελεί μια νέα πτυχή της παραδοσιακής διπλωματίας, την οποία συμπληρώνει, αφού η τεχνολογία έχει καταστήσει αναγκαία την εξέλιξή της σε χαρακτήρα, σχεδιασμό, προσέγγιση και εκτέλεση.

Ιδιαίτερος στις περιπτώσεις χρήσης στρατιωτικής δύναμης σε επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων ή διατήρησης ειρήνης, η Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία αποκτούν επιπλέον βαρύτητα για την κοινή γνώμη. Το γεγονός ότι η κοινή γνώμη δίδει ιδιαίτερη σημασία στη χρήση στρατιωτικής δύναμης από τα κράτη και τους διεθνείς οργανισμούς, οδηγεί στην ανάγκη επηρεασμού της κοινής γνώμης ώστε να επιτευχθεί η υποστήριξή της.

Η επέμβαση στη Λιβύη κατέδειξε ότι οι μηχανισμοί λήψης απόφασης και σχεδίασης, καθώς και τα εκτελεστικά όργανα του ΝΑΤΟ πρέπει να είναι σε συνεχή ετοιμότητα για την αντιμετώπιση κάθε νέας πρόκλησης στον τομέα της αντιμετώπισης κρίσεων.

Με την απόφαση 1973 του ΣΑ/ΟΗΕ56, η οποία ενέκρινε και επικύρωσε την επιχείρηση Unified Protector/OUP (2011), χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά ο όρος της αρχής της ευθύνης προστασίας, δηλαδή της ανάγκης προστασίας αμάχων σε περιπτώσεις εμφυλίων πολέμων και συγκρούσεων.

Με την επιχείρηση αυτή διαφάνηκε πλέον η ανάγκη υιοθέτησης της «λύσης» σχηματισμού αμυντικών συνεργασιών ανάμεσα σε μικρό αριθμό κρατών-

μελών της ΕΕ και του ΝΑΤΟ. Έγινε δηλαδή κατανοητό ότι, όταν σε καταστάσεις κρίσεων υφίστανται διαφωνίες μεταξύ των κρατών – μελών, οδηγούμαστε σε συνεργασίες μεταξύ μικρού αριθμού συμμάχων που συμφωνούν. Εξάλλου, το γενικό φαινόμενο μείωσης των αμυντικών εξοπλισμών συνηγορεί σε τέτοιου είδους συνεργασίες όπως η αμυντική συνθήκη Ηνωμένου Βασιλείου και Γαλλίας (2010).

Η εμπλοκή και ιδιαίτερα ο τρόπος συμμετοχής των ΗΠΑ στην κρίση της Λιβύης έδωσε το στίγμα σχετικά με τις αμερικανικές θέσεις όσον αφορά στις προϋποθέσεις χρήσης στρατιωτικής δύναμης. Έτσι, η αμερικανική πλευρά θεωρεί ιδιαίτερα σημαντικό το στοιχείο των συνεργασιών σε όλες τις περιπτώσεις χρήσης στρατιωτικής δύναμης για τη διατήρηση της ειρήνης ή για την πρόληψη γενοκτονιών, ενώ παράλληλα είναι θετική σε όποια πρόοδο της ΚΕΠΠΑ που οδηγεί σε μια «δίκαιη» κατανομή του κόστους ανάμεσα στους εταίρους εκατέρωθεν του Ατλαντικού.

Η ΟΥΡ αποδείχθηκε ότι ήταν μία από τις συντομότερες, και φαινομενικά και λιγότερο αμφιλεγόμενες, αποστολές του ΝΑΤΟ. Έχοντας την εντολή τόσο από τον Σύνδεσμο των Αραβικών Κρατών όσο και από τον ΟΗΕ, καθώς το καθεστώς του συνταγματάρχη Muammar Qaddafi ξεκίνησε επιθέσεις κατά την ειρηνική επίδειξη πολιτών, η αποστολή είχε ως στόχο την προστασία των πολιτών από τον αέρα και τη θάλασσα. Ως εκ τούτου, το ΟΥΡ χαρακτηρίστηκε ως επιτυχία - μια επιτυχία που το ΝΑΤΟ χρειαζόταν μετά την δεκαετή δέσμευσή του στο Αφγανιστάν. Ωστόσο, η επιχείρηση της Λιβύης είχε και επικριτές, μέρος από τους οποίους έθιξε και τούς τομείς της Δημόσιας Διπλωματίας και της Στρατηγικής Επικοινωνίας. Περιγράφεται ως «πόλεμος της επιλογής» και όχι ως «πόλεμος ανάγκης», ενώ για κάποιους αναλυτές πέτυχε τους στόχους της περισσότερο από τύχη και όχι λόγω κατάλληλου και αποτελεσματικού σχεδιασμού και εκτέλεσης.

Η αεροπορική δύναμη θεωρήθηκε ως το κρίσιμο στοιχείο για τη νίκη της σύγκρουσης. Αυτή η άποψη είναι μόνο εν μέρει σωστή αφού η αεροπορική ενέργεια λειτουργεί καλύτερα όταν ενσωματώνεται στις χερσαίες δυνάμεις και στην περίπτωση αυτή απουσίαζε ο συντονισμός μεταξύ των ΝΑΤΟικών αεροπορικών δυνάμεων και των χερσαίων δυνάμεων του απελευθερωτικού Μετώπου. Είναι επομένως πολύ σημαντική η αποφυγή υπερεκτίμησης της αεροπορικής δύναμης που μπορεί να παραπλανήσει τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων σε μελλοντικές συγκρούσεις. Ιδιαίτερα από επικοινωνιακής πλευράς, σημαντικό ήταν το γεγονός ότι το ΝΑΤΟ δεν πρόβαλε καθόλου τον αγώνα του Απελευθερωτικού Μετώπου, δίδοντας έμφαση μόνο στις αεροπορικές επιθέσεις. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να μην αξιοποιηθεί σε επίπεδο Δημόσιας Διπλωματίας και Στρατηγικής Επικοινωνίας η θυσία 30.000 ανδρών.

Η Συμμαχία έδωσε ελάχιστη προσοχή στο πολιτιστικό υπόβαθρο της Λιβύης και στη συμβολή του στη Δημόσια Διπλωματία και τη Στρατηγική Επικοινωνία. Το προσωπικό της ΟΥΡ δε διέθετε πολιτιστικούς συμβούλους από τη Λιβύη αλλά ούτε και από οποιαδήποτε άλλη αραβική χώρα. Επίσης, δεν

υπήρχε κανείς που να ήταν εξοικειωμένος με τις τοπικές συνθήκες. Η αυτοσχέδια συμβουλή που εφαρμόστηκε στην ΟΥΡ αποδείχθηκε αποτυχή. Όπως παραδέχτηκαν αξιωματικοί που συμμετείχαν στην εκστρατεία, κανείς δεν προέβλεψε τη στάση που έπρεπε να τηρηθεί ανάλογα με την τροπή της επιχειρήσης. Οι ορθές συμβουλές, ανάλογα με την εξέλιξη, θα βοηθούσαν σημαντικά στη γενική κατανόηση της κατάστασης στη Λιβύη και θα συνέβαλαν καθοριστικά στην επιτυχία της αποστολής. Η όποια επιτυχία τελικά επιτεύχθηκε κατά την ΟΥΡ, δεν πρέπει να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι οι πολιτιστικοί σύμβουλοι είναι περιττοί. Αυτό που πρέπει πραγματικά να διερευνηθεί, είναι κατά πόσον η επιτυχία θα μπορούσε να είχε γίνει νωρίτερα με μια πλήρη κατανόηση των τοπικών συνθηκών, με βάση την ορθή κρίση και όχι τις εικασίες.

Υπήρξε κάποια σύγχυση μεταξύ της νομικής και της πολιτικής λύσης της κρίσης. Όπως κατέστη σαφές στις νομικές ερμηνείες της απόφασης 1973, η επιχείρηση δεν επιδίωκε να ανατρέψει το καθεστώς του Καντάφι, πόσο μάλλον να τον δολοφονήσει. Ο μοναδικός στόχος της ήταν η προστασία των αμάχων σε μια κατάσταση εσωτερικής σύγκρουσης και ως εκ τούτου, συμμορφώθηκε με τον κανόνα της "Ευθύνης Προστασίας". Παρόλα αυτά, στο πλαίσιο των διεθνών πολιτικών πιέσεων, η ουδετερότητα της Συμμαχίας και η ατζέντα της έγιναν γρήγορα σημείο συζήτησης, αφού ποτέ π.χ. δεν αποδείχθηκε ότι οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί αποσκοπούσαν μόνο στην προστασία των αμάχων. Έτσι, αν και έρευνες διάφορων οργάνων κάνουν λόγο για θανάτους 40-70 πολιτών ως αποτέλεσμα των αεροπορικών επιθέσεων του ΝΑΤΟ, το γεγονός ότι η Συμμαχία δεν επιβεβαίωσε καμία ευθύνη για αυτά τα θύματα, μέχρι σήμερα έχει τροφοδοτήσει μόνο εικασίες. Αν και ο συλλογισμός της Συμμαχίας ότι δεν έχει διερευνήσει το θέμα είναι σωστός, παρά ταύτα η συνεργασία της με τον εξεταστικό οργανισμό του ΟΗΕ ήταν εκτεταμένη. Στρατηγικά, με όρους επικοινωνίας, η όλη ενέργεια ερμηνεύεται ως νομική αποφυγή τυχόν ευθυνών.

Η Στρατηγική Επικοινωνία του καθεστώτος της Λιβύης αποδείχθηκε πολύ πιο ανθεκτική και δημιουργική απ' ό,τι η Στρατηγική Επικοινωνία του ΝΑΤΟ. Κατάφερε όχι μόνο να στρατολογήσει μια εταιρεία δημοσίων σχέσεων για τον σκοπό αυτό, αλλά και να συνοδεύσει δημοσιογράφους του ΒΒC σε νοσοκομείο όπου είδαν πτώματα μικρών παιδιών, που υποτίθεται ότι σκοτώθηκαν κατά τις αεροπορικές επιθέσεις του ΝΑΤΟ. Επαναλαμβάνοντας παραδοσιακές αραβικές κατηγορίες όπως η «αποικιοκρατία» και ο «ιμπεριαλισμός», ο Καντάφι αποκαλούσε τους επαναστάτες «πράκτορες του ΝΑΤΟ» και υποσχέθηκε να τους εξοντώσει όπως τους αρουραίους. Παρόλο που υπήρχε αραβική στήριξη για την επιχείρηση, η κάλυψη των ειδήσεων παρέμεινε ουδέτερη έως αρνητική ανάλογα με την περιοχή και αποδείχθηκε άστατη σε όλη τη διάρκεια της σύγκρουσης. Το Al-Jazeera, ένα κανάλι με το οποίο η Συμμαχία έχει ασχοληθεί στο παρελθόν στο Αφγανιστάν, υπερασπίστηκε την επιχείρηση και κατέστησε δυνατή την ενίσχυση της αραβικής υποστήριξης, άλλοι όμως παράγοντες παρέμειναν επικριτικοί για τον αριθμό των νεκρών πολιτών. Συνολικά, η Στρατηγική Επικοινωνία των δυνάμεων του καθεστώτος ήταν καλύτερα προσαρμοσμένη στο τοπικό συναίσθημα του

κοινού-στόχου και συνεπώς στο πιο σχετικό προφίλ των μέσων ενημέρωσης. Η εξαιρετικά ταχεία δημιουργία τηλεοπτικού σταθμού ανταρτών Λιβύης Αχάρ («ελεύθερη Λιβύη») αντικατοπτρίζει μια διαρκώς αυξανόμενη ευκινησία και προσαρμοστικότητα στη Στρατηγική Επικοινωνία.

Τέλος, αν και το αποτέλεσμα της επέμβασης στη Λιβύη κρίνεται σαφώς θετικό, αφού κατάφερε να τερματίσει το βάρβαρο καθεστώς του Καντάφι, όλα τα αποτελέσματα της επιχείρησης δεν είναι ακόμα ορατά και θα ήταν «πρόχειρη» μια εκτίμηση σύμφωνα με την οποία όλα τα προβλήματα στη Λιβύη επιλύθηκαν με την ανάληψη της στρατιωτικής αποστολής.

β. Προτάσεις

Αξίζει και απαιτείται να αξιολογηθεί η επιλογή σύναψης προσωρινών συνασπισμών για τον τρόπο αντιμετώπισης κρίσεων, μεταξύ κρατών που επιθυμούν να συμμετάσχουν σε επεμβάσεις για τη διευθέτηση θεμάτων διεθνούς/περιφερειακής ασφάλειας, σε περιπτώσεις διαφωνίας στο πλαίσιο του NATO. Συναφώς άξιο μελέτης είναι επίσης το κατά πόσο αυτού του είδους οι συνασπισμοί διευκολύνουν τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα του NATO και κατά πόσο υπονομεύουν τη συνοχή του.

Το NATO αλλά και κάθε πολυεθνικός οργανισμός που ενεργεί στο σύγχρονο και ευμετάβλητο διεθνές περιβάλλον, για είναι σε θέση να αντιμετωπίσει επιτυχώς τις μελλοντικές προκλήσεις, οφείλει να διατηρεί τους μηχανισμούς λήψης απόφασης, σχεδίασης και υλοποίησης των σχεδίων σε ετοιμότητα. Οφείλει δε, να ενσωματώνει σε όλες τις φάσεις των ενεργειών του τη Δημόσια Διπλωματία και τη Στρατηγική Επικοινωνία, οι οποίες με τη σειρά τους πρέπει να είναι εύκολα και ταχεία προσαρμόσιμες στις ιδιαιτερότητες της εκάστοτε διαμορφωθείσας κρίσης και πρόκλησης.

Η σχεδίαση, εκτέλεση και προσαρμογή της Δημόσιας Διπλωματίας και της Στρατηγικής Επικοινωνίας σε επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων είναι μια πολύπλοκη διαδικασία, που απαιτεί την παρακολούθηση και κατανόηση πολλών παραγόντων. Ένας από αυτούς τους παράγοντες είναι και το πολιτιστικό υπόβαθρο (κουλτούρα) του επιλεγέντος κοινού. Χωρίς την πλήρη κατανόηση της κουλτούρας ενός λαού είναι αδύνατη η πρόβλεψη της αντίδρασης που θα προκαλέσουν τα μηνύματα και ο τρόπος μετάδοσής στους. Απαιτείται λοιπόν να δίδεται ιδιαίτερο βάρος και σε αυτόν τον παράγοντα και είναι επιβεβλημένη η συμμετοχή επιστημονικά καταρτισμένου προσωπικού και πολιτιστικών συμβούλων στο επιτελείο σχεδίασης και εκτέλεσης της Δημόσιας Διπλωματίας και της Στρατηγικής Επικοινωνίας. Έτσι θα είναι δυνατή όχι μόνο η κατανόηση του στόχου, ώστε να χρησιμοποιηθούν τα κατάλληλα μηνύματα, αλλά και η πρόβλεψη τυχόν αντιδράσεων ή αλλαγών στη συμπεριφορά του, ώστε να τροποποιηθεί ανάλογα και ταχεία η επικοινωνιακή τακτική.

Τέλος, στη σύγχρονη Δημόσια Διπλωματία και τη Στρατηγική Επικοινωνία πρέπει να αναλύεται, να αξιολογείται και να αξιοποιείται κάθε στοιχείο ή ευκαιρία. Στην περίπτωση αρνητικού στοιχείου, σκοπός είναι να μειώσουμε ή να μηδενίσουμε την εκμετάλλευσή του από τον εχθρό, ενώ στην περίπτωση θετικού στοιχείου σκοπός είναι η μεγιστοποίηση της επιρροής του στο επιλεγέν κοινό. Δηλαδή, η Δημόσια Διπλωματία και η Στρατηγική Επικοινωνία είναι στοιχεία τα οποία, για να έχουν επιτυχή αποτελέσματα οφείλουν να προσαρμόζονται συνεχώς και ταχέως στη διαμορφωθείσα κατάσταση και στις εκάστοτε ιδιαίτερες παραμέτρους. Σε αντίθετη περίπτωση, καθίστανται λιγότερο αποτελεσματικές από τις αντίστοιχες του αντιπάλου, που ενδεχομένως να τις προσαρμόζει ταχύτερα, ή ακόμα και επιζήμιες.

γ. Επίλογος

Στις 17 Μαρτίου 2011, ένα μήνα μετά την έναρξη της Λιβυκής επανάστασης και αφού ήδη υπήρχαν 2.000 νεκροί, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών αποφάσισε να στηρίξει μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων για τη Λιβύη και ενέκρινε "όλα τα απαραίτητα μέτρα" για την προστασία των πολιτών. Ενώ η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι Ηνωμένες Πολιτείες έλαβαν άμεσα στρατιωτική δράση χρησιμοποιώντας αεροπορικές και πυραυλικές επιθέσεις, αρκετές μέρες μετά την επέμβαση ξεκίνησαν οι διαβουλεύσεις για την υπαγωγή της αποστολής στον Οργανισμό του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO). Στις 22 Μαρτίου 2012, το NATO συμφώνησε να επιβάλει το εμπάργκο όπλων κατά της Λιβύης. Δύο ημέρες αργότερα, ανακοίνωσε ότι θα αναλάβει όλες τις στρατιωτικές πτυχές του ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (UNSCR) του 1973. Στις 31 Μαρτίου 2012 ξεκίνησε η επιχείρηση UNIFIED PROTECTOR (OUP). Για πρώτη φορά στην ιστορία του, το NATO βρισκόταν σε πόλεμο με μια αραβική χώρα.

Αν και η επιχείρηση χαιρετίστηκε από τον Ανώτατο Συμμαχικό Διοικητή του NATO στην Ευρώπη ως «πρότυπη παρέμβαση», υφίσταται σειρά στρατηγικών διδασμάτων από την περιπέτεια της Λιβύης που η Συμμαχία οφείλει να λάβει υπόψη της. Αυτά αφορούν σε φυσικά και τεχνικά στοιχεία όπως η δομή της αεροναυτικής δύναμης και της διοίκησης, αλλά επεκτείνεται και σε πτυχές όπως ο πολιτισμός, η Στρατηγική Επικοινωνία και το γενικό πολιτικό σκηνικό κατά το οποίο διεξήχθη η OUP. Το σημαντικότερο είναι ότι η OUP επανεκκίνησε τη συζήτηση της Συμμαχίας για τη συλλογική στάση της στη Μέση Ανατολή.

Ανάλογα με τα εθνικά τους συμφέροντα και τη γεωγραφική τους θέση, τα κράτη – μέλη του NATO έχουν μέχρι στιγμής πολύ διαφορετικά οράματα για την αντιμετώπιση κρίσεων στην περιοχή. Αυτή η έλλειψη κοινού οράματος διαφαίνεται στην ισχυρή προτίμησή τους για ολιγομερείς «λύσεις». Ως περιοχή διεθνούς σημασίας, όχι μόνο λόγω των μεγάλων πετρελαϊκών πόρων, αλλά και λόγω της ύπαρξης σημείων αποκλεισμού της θάλασσας και μιας από τις

σημαντικότερες εμπορικές οδούς παγκοσμίως, προσελκύει τους συμμάχους τους με στρατηγικά συμφέροντα, που ενδέχεται να απειλήσουν τη συναίνεση του NATO. Ωστόσο, εάν η Συμμαχία θέλει να συνεχίσει να προσεγγίζει την περιοχή του νότιου γείτονα, θα χρειαστεί ένα κοινό όραμα για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα από την επιχείρηση στη Λιβύη θα επηρεάσουν αναμφίβολα τον τρόπο σχεδίασης και διεξαγωγής μελλοντικών στρατιωτικών επιχειρήσεων του NATO για τη διαχείριση κρίσεων. Ιδιαίτερα, όσον αφορά στον τομέα της Δημόσιας Διπλωματίας και της Στρατηγικής Επικοινωνίας, τα συμπεράσματα θα συμβάλλουν όχι μόνο στην εξέλιξη του τρόπου σχεδίασης και διεξαγωγής τους αλλά και στο επανακαθορισμό της σημασίας και της συμβολής τους στην επιτυχία.

Σε ένα τόσο «ρευστό» και αλληλεξαρτώμενο διεθνές περιβάλλον, οι μελλοντικές εξελίξεις είναι εκείνες που θα καθορίσουν και θα επηρεάσουν το μέλλον του NATO. Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει ποια θα είναι η επόμενη πρόκληση για τη Συμμαχία. Το σίγουρο όμως είναι ότι όποια και αν είναι αυτή η πρόκληση, η Δημόσια Διπλωματία και η Στρατηγική Επικοινωνία θα διαδραματίσουν σημαντικότατο ρόλο στην αντιμετώπισή της.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» ΣΤΗΝ
ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΤΟΥ ΣΧΗ (ΠΖ) ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ
ΠΟΥ ΔΙΑΤΕΘΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ UNIFIED
PROTECTOR/ΟUP, 2012

Συμμαχική Ναυτική Διοίκηση

 Βελγικό Ναυτικό Τμήμα

BNS *Narcis*, Ναρκοθηρευτικό κλάσεως Tripartire (23 Μαρ - 24 Ιουλ 2011)

BNS *Lobelia*, Ναρκοθηρευτικό κλάσεως Tripartire (από 12 August 2011)

 Βουλγαρικό Ναυτικό

BGS *Drazki*, Φρεγάτα κλάσεως *Wielingen*

 Καναδικές Δυνάμεις

HMCS *Charlottetown*, Φ/Γ κλάσεως *Halifax* (διατέθηκε από την Επιχείρηση MOBILE, μέχρι τις 18 August 2011)

HMCS *Vancouver*, Φ/Γ κλάσεως *Halifax* (από 18 August 2011)

1 x CH-124 Sea King Ε/Π σε ρόλο Α/Υ

 Γαλλικό Ναυτικό (διατεθέντα από την επιχείρηση Harmattan)

14 Ε/Π *Aérospatiale Gazelle*

4 Ε/Π *Eurocopter Tiger*

2 Ε/Π *Eurocopter Puma*

2 ΑΦΝΣ *Atlantique* επιχειρώντα από τον Αεροναυτικό σταθμό *Sigonella*

TF 473

Αεροπλανοφόρο *Charles de Gaulle* (R91) επί του οποίου επιχειρούσαν:

10 Α/Φ Rafale M

6 Α/Φ Super-Etendard

2 Α/Φ εγκαίρου προειδοποίησης E-2C

2 Ε/Π πολλαπλού ρόλου Dauphin

2 Ε/Π Alouette III

Τμήμα της Γαλλικής ΠΑ αποτελούμενο από Ε/Π Puma και 2 Ε/Π μεταφοράς προσωπικού Caracal .

Φ/Γ Α/Α ρόλου *Jean Bart* (D615) (μέχρι 2 Απριλίου 2011)

Φ/Γ *Dupleix* (D641)

Φ/Γ *Aconit* (F713)

Φ/Γ *Chevalier Paul* (D621)

Φ/Γ *Georges Leygues* (D640)

Φ/Γ *Courbet* (F712) (Returned to France)

ΠΓΥ *Meuse* (A607)

Πυρηνικό Υ/Β *Améthyste* (S605)

 Ελληνικό ΠΝ

Φ/Γ ΛΗΜΝΟΣ κλάσεως Έλλη.

 Ιταλικό Ναυτικό

Αεροπλανοφόρο *Giuseppe Garibaldi* επί του οποίου επιχειρούσαν:

8 Α/Φ AV-8B Harrier II V/STOL

4 Ε/Π ΑΥ AW101 Merlin

Αγήματα νηοψίας συντάγματος San Marco

Α/Τ NMM *Andrea Doria*, κλάσεως Horizon

Φ/Γ NMM *Libeccio*, κλάσεως *Maestrale*

ΠΓΥ NMM *Etna* κλάσεως *Etna*

ΠΠ NMM *Comandante Borsini* και *Comandante Bettica Comandanti*

 Βασιλικό Ολλανδικό Ναυτικό

N/ΘΗ HNLMS *Haarlem*, κλάσεως *Alkmaar* μέχρι 23 Σεπτεμβρίου 2011

N/ΘΗ HNLMS *Vlaardingen*, κλάσεως *Alkmaar*

 Ρουμανικό Ναυτικό

Φ/Γ *Regele Ferdinand*, a Type 22

 Ισπανικές Δυνάμεις

Ισπανικό Ναυτικό

Φ/Γ SPS *Méndez Núñez*, κλάσεως *Álvaro de Bazán*

Υ/Β SPS *Tramontana*, κλάσεως *Agosta*

 Τουρκικό Ναυτικό

Φ/Γ TCG *Giresun*, κλάσεως *G*

Φ/Γ TCG *Gemlik*, κλάσεως *G*

Φ/Γ TCG *Yildirim*, κλάσεως *Yanuz*

Υ/Β TCG *Yildiray*, κλάσεως 209

Π/Φ TCG *Akar*

 Βασιλικό Ναυτικό

N/ΘΗ HMS *Bangor* (Sandown-class minehunter)

N/ΘΗ HMS *Brocklesby* (Hunt-class minesweeper)

Ε/ΠΦ HMS *Ocean* (Landing Platform Helicopter) (από 27 Μαΐ 2011).

HMS *Albion* κλάσεως μεταφοράς θαλασσίων διαδρόμων

A/T HMS *Liverpool* (Type 42 destroyer)

Φ/Γ HMS *Sutherland* (Type 23 frigate)^[34]

Φ/Γ HMS *Iron Duke* (Type 23 frigate)

ΠΓΥ RFA *Fort Rosalie*

Π/Φ RFA *Wave Knight*

Υ/Β HMS *Triumph* κλάσεως *Trafalgar*

Υ/Β HMS *Turbulent* κλάσεως *Trafalgar*

 Ναυτικό ΗΠΑ

Πλοίο Διοικήσεως USS *Mount Whitney*

USS *Kearsarge* κλάσεως *Wasp* Πλοίο εκτέλεσης Αμφίβιων Εφόδων

USS *Bataan* κλάσεως *Wasp* Πλοίο εκτέλεσης Αμφίβιων Εφόδων

USS *Mesa Verde* κλάσεως *San Antonio*

USS *Whidbey Island* κλάσεως *Whidbey Island* μεταφοράς τεχνητών λιμένων

USS *Ponce* κλάσεως *Austin* μεταφοράς τεχνητών λιμένων

USS *Carter Hall* κλάσεως *Harpers Ferry*

A/T USS *Barry* κλάσεως *Arleigh Burke*

A/TUSS *Stout* κλάσεως *Arleigh Burke*

A/T USS *Mahan* κλάσεως *Arleigh Burke*

Φ/Γ USS *Halyburton* κλάσεως *Oliver Hazard Perry*

USNS *Kanawha* κλάσεως *Henry J. Kaiser*

ΠΓΥ USNS *Lewis and Clark* κλάσεως *Lewis and Clarks*

ΠΓΥ USNS *Robert E. Peary* κλάσεως *Lewis and Clarks*

Υ/Β USS *Providence* κλάσεως *Los Angeles*

Υ/Β USS *Scranton* κλάσεως *Los Angeles*

Υ/Β USS *Florida* κλάσεως *Ohio*

 ΠΖΝ ΗΠΑ

22nd Marine Expeditionary Unit επί USS Bataan, Whidbey Island, και Mesa Verde

2^ο Battalion αποβάσεων και , 2^ο Σύνταγμα Πεζοναυτών

Μηχανοκίνητη Ομάδα επί USS Whidbey Island.

1^η Διμοιρία, Ομάδας C, 2^ο Τάγμα Αμφιβίων Επιθέσεων , 2^ο Τάγμα Tank M1A1 Abrams

Ομάδα Ε/Π F επί του USS Bataan

Ομάδα G (Υποστήριξης Μηχανοκινήτων επί του USS Mesa Verde)

Υποομάδα L, 3^ο Τάγμα , 10^ο Σύνταγμα ΠΖΝ Π/Β 155mm όλμων 120mm

Διμοιρία LAR 2^ο Τάγμα Ελαφρών Οχημάτων Αναγνώρισης)

Διμοιρία Αναγνώρισης , 2^ο Τάγμα Αναγνώρισης .

22^ο Τάγμα Μάχης ΔΜ

263 Μοίρα Μεταβλητού βραχίονα (VMM 263) (MV-22, CH53, AV/8b, AH-1W, UH-1N, C-130)

14^η Μοίρα ΔΜ Αεροπορίας ΠΖΝ

26η Μοίρα ΔΜ Αεροπορίας ΠΖΝ

252^η η Μοίρα Ανεφοδιασμού Αεροπορίας ΠΖΝ (C-130)

452^η Μοίρα ΔΜ Ανεφοδιασμού Αεροπορίας ΠΖΝ (C-130)

352^η (Μοίρα ΔΜ Ανεφοδιασμού Αεροπορίας ΠΖΝ C-130)

Συμμαχική Αεροπορική Διοίκηση

 Βελγική Τμηματική Διοίκηση

6 Α/Φ F-16AM 15MLU που επιχειρούσαν από την 116ΠΜ στον Άραξο

 Καναδική Βασιλική Τμηματική Διοίκηση

6 Α/Φ επιχειρώντα από Αεροπορική Βάση Trapani .

2 A/Φ CC-17 Globemaster .

2 C A/Φ C-130J Hercules που επιχειρούσαν από την Αεροπορική Βάση Trapani .

2 C A/Φ C-150 Polaris που επιχειρούσαν από την Αεροπορική Βάση Trapani .

2 A/Φ CP-140 Aurora που επιχειρούσαν από την Αεροπορική Βάση Sigonella

Joint Task Force 2 (Καναδική Διοίκηση Ειδικών Επιχειρήσεων)

 Δανική Βασιλική Αεροπορία

6 A/Φ F-16AM 15MLU

1 A/Φ C-130J-30 t που επιχειρούσαν από την Αεροπορική Βάση Sigonella

 Γαλλική ΠΑ

8 A/Φ Rafale

8 A/Φ Mirage 2000-5

6 M A/Φ irage 2000D

2 A/Φ Mirage F1CR

6 A/Φ C135

1 E A/Φ -3F AWACS

1 C A/Φ -160G SIGINT

Ομάδες 20 και 30 A/A Ανορθοδόξου Πολέμου που επιχειρούσαν από την Αεροπορική Βάση Solenzara, Κορσική.

 Ελληνική Π.Α.

4 A/Φ F-16

¹ A/Φ Embraer R-99

 Ιταλική ΠΑ

4 Α/Φ Tornado ECR SEAD που επιχειρούσαν από τη Βάση Trapani

4 F Α/Φ -16 fighter jets

4 Α/Φ Eurofighter Typhoon που επιχειρούσαν από τη Βάση Trapani

4 Α/Φ Panavia Tornado IDS, που επιχειρούσαν από τη Βάση Trapani

4 x AMX Ghibli fighter jets operating since 25 July

 NATO

Α/Φ E-3 (AWACS) που επιχειρούσε από την Αεροπορική Βάση Trapani

 Βασιλική Ολλανδική ΠΑ

6 Α/Φ F-16AM 15MLU που επιχειρούσαν από την Βάση Decimomannu

1 Α/Φ McDonnell Douglas KDC-10 (μέχρι τις 14 Απριλίου 2011)

 Βασιλική Νορβηγική Αεροπορία

6 Α/Φ F-16AM 15MLU που επιχειρούσαν από την 115 ΠΜ (μέχρι Ιούλιο 2011)

2 Α/Φ C-130J-30 (μέχρι Ιούλιο 2011)

 ΠΑ Κατάρ

6 Α/Φ Mirage 2000-5EDA που επιχειρούσαν από την 115 ΠΜ

2 Α/Φ C-17 Globemaster III

 Ισπανική ΠΑ

4 Α/Φ EF-18AM Hornet που επιχειρούσαν από την Αεροπορική Βάση Decimomannu

1 Α/Φ KC-130H Hercules που επιχειρούσε από την Αεροπορική Βάση Decimomannu

1 Α/Φ Boeing 707-331B(KC)

1 Α/Φ CN-235

 Βασιλική Σουηδική ΠΑ

5 Α/Φ JAS 39C Gripen fighter t που επιχειρούσαν από την Αεροπορική Βάση Sigonella

1 Α/Φ Lockheed Tr-84T C-130 Hercules

1 Α/Φ S 102B Korpen SIGINT

 ΗΑΕ ΠΑ

6 Α/Φ F-16E/F Block 60 Falcon που επιχειρούσαν από την Αεροπορική Βάση Decimomannu

6 Α/Φ Dassault Mirage 2000 που επιχειρούσαν από την Αεροπορική Βάση Decimomannu

 R A F

16 Α/Φ Panavia Tornado GR4A

8 Α/Φ Eurofighter Typhoons που επιχειρούσαν από την Αεροπορική Βάση Gioia del Colle Air Base.

2 Α/Φ Vickers VC-10

2 Α/Φ AgustaWestland Lynx HMA.8)

4 Α/Φ AgustaWestland Apache

3 Α/Φ Sentry AEW.1

1 Α/Φ Raytheon Sentinel

 Αυτοκρατορική Ιορδανική ΠΑ

6 Α/Φ F-16 MLU που επιχειρούσαν από την Αεροπορική Βάση Aviano

 U S A F

313 ΠΜ επιχειρούσα από Αεροπορική Βάση Moron AB, Ισπανία

Α/Φ KC-10A, KC-135R, EC-130J Ψυχολογικού Πολέμου Α/Φ E-8, E-3, και U-2S αναγνωριστικά , F-15 and F-16 , EA-6B και MQ-1 Predator

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β» ΣΤΗΝ
ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΤΟΥ ΣΧΗ (ΠΖ) ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Σαμαράς, Α. (2014). Εικόνες κρατών. Στρατηγική Επικοινωνία, ήπια ισχύς και μέσα ενημέρωση. Αθήνα : Εκδόσεις Καστανιώτη
- Ο Joseph Nye, Ήπια Ισχύς: Το μέσο επιτυχίας στην παγκόσμια Πολιτική (Αθήνα: Παπαζήσης, 2005)
- H. Tuch, Communicating with the World: US Public Diplomacy Overseas, 1993, St. Martin's Press, New York
- Ραγιές Ιωάννης/Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνία/Εκδόσεις Σταμούλη /2014
- Ραγιές Ιωάννης/Θεωρίες Αμυντικής Αλληλεξάρτησης/Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ /2014
- R. Snyder/H. Bruck/B. Sapin, Foreign Policy Decision Making (Revisited), 2002, Palgrave Macmillan, New York
- M. Leonard, Public Diplomacy, 2002, The Foreign Policy Centre, London
- Σταμάτης Γιώργος/Ολοκληρωμένη Στρατηγική Επικοινωνία/Εκδόσεις Σταμούλης /2007
- Melissen, Jan, The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations, New York, PALGRAVE MACMILLAN, 2005
- Coombs, Timothy W., Ongoing crisis communication: Planning, managing, and responding, (3rd ed.), Los Angeles, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2012
- Commander's Handbook for Strategic Communication and Communication Strategy(Joint Warfare Center (JWC), 2010
- Kolb, Robert and Hyde, Richard. An Introduction to the International Law of Armed Conflicts. Hart Publishing, 2008
- Macak, Kubo; Zamir, Noam (2012). "The Applicability of International Humanitarian Law to the Conflict in Libya". International Community Law Review
- Johnston, Katie A. (2012). "Transformations of Conflict Status in Libya". Journal of Conflict & Security Law

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- <http://www8.georgetown.edu/cct/apsa/papers/gregory.pdf>
- <http://fletcher.tufts.edu/research/2004/DeVicente-Jorge.pdf>
- http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army-usawc/info_as_power_v1.pdf

- <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/232307/>
- <http://www.naftemporiki.gr/story/1320721/nato>
- <http://www.kathimerini.com.cy/gr/kosmos/40356/?ctype=ar>
- <http://www.ant1news.gr/news/World/article/241439/aystiroteres-kyroseis-tis-ee-se-libyi-kai-syria>
- <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68790/ivo-h-daalder-kai-james-g-stavridis/ta-kerdi-toy-nato-sti-libyi>
- <http://www.naftemporiki.gr/story/1320721/nato>
- http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/18/5/1132.pdf

ΛΟΙΠΕΣ ΠΗΓΕΣ

- T. Risse-Kappen, "Public Opinion, Domestic Structure and Foreign Policy in Liberal Democracies", World Politics, 1991, Volume 43, Issue 4
- Bruce Gregory, "Public Diplomacy and Strategic Communication: Cultures, Firewalls, and Imported Norms", Prepared for presentation at the American Political Science Association Conference on International Communication and Conflict, August 31, 2005
- Farwell, James P., Persuasion and Power: The art of Strategic Communication, Washington, DC, Georgetown University Press, 2012
- Anaïs Reding / NATO's Strategic Communications Concept and its Relevance for France, Santa Monica, CA: Rand Corporation: 2013
- Roberts, Walter R., "What Is Public Diplomacy? Past Practices, Present Conduct, Possible Future", journal Mediterranean Quarterly, Vol. 18(4), Mediterranean Affairs, Inc., 2007
- "Libyans Protest over Delayed Subsidized Housing Units". Almasry Alyoum. 16 January 2011
- "Libyan Writer Detained Following Protest Call". Amnesty International. 8 February 2011
- Mahmoud, Khaled (9 February 2011). "Gaddafi Ready for Libya's 'Day of Rage'". Asharq Al-Awsat.
- "Arab Spring: timeline of the African and Middle East rebellions". The Daily Telegraph. London. 21 October 2011
- Shadid, Anthony (18 February 2011). "Libya Protests Build, Showing Revolts' Limits". The New York Times
- Timpane, John (28 February 2011). "Twitter and Other Services Create Cracks in Gadhafi's Media Fortress". The Philadelphia Inquirer
- "Libyan Police Stations Torched". Al Jazeera. 16 February 2011
- Cockburn, Patrick (24 June 2011). "Amnesty Questions Claim That Gaddafi Ordered Rape as Weapon of War". The Independent. London
- "Calls for Weekend Protests in Syria". Al Jazeera. 4 February 2011
- "Anti-Government Protesters Killed in Libyan Clash". USA Today. Associated Press. 17 February 2011

- Raghavan, Sundarsan; Fadel, Leila (21 February 2011). "Military Helicopters Reportedly Fire on Protesters in Libya". The Washington Post.
- "Libye: de nouveaux morts lors d'une opération des forces libyennes". La Dépêche du Midi (in French). Agence France-Presse. 19 February 2011
- Basu, Moni (20 February 2011). "Libyan demonstrators Say They'll Soldier on Despite Violent Crackdown". CNN
- Gillis, Clare Morgana (4 March 2011). "In Eastern Libya, Defectors and Volunteers Build Rebel Army". The Atlantic
- "Building a New Libya". The Economist. 24 February 2011
- Golovkina, Maria (28 February 2011). "World raises pressure on Libya, battles for key towns". Tripoli. Reuters
- "Libya Opposition Launches Council". Al Jazeera. 27 February 2011
- "Libyan Ex-Minister Wants Election". Sky News. 27 February 2011
- "A Vision of a Democratic Libya". The Guardian. London
- "New Media Emerge in 'Liberated' Libya". BBC News. 25 February 2011
- "Evidence of Libya Torture Emerges". Al Jazeera. 1 March 2011
- "Islamist Militia 'Shot Libya Rebel Abdel Fattah Younes'". BBC News. 30 July 2011
- Golovkina, Maria (2 March 2011). "Upbeat Gaddafi Fires Trademark Blast at West and Qaeda". Reuters
- "Libya: al-Qaeda Among Libya Rebels, Nato Chief Fears". The Daily Telegraph. London
- "POPULAR PROTEST IN NORTH AFRICA AND THE MIDDLE EAST (V): MAKING SENSE OF LIBYA. Middle East/North Africa Report N°107" (PDF). International Crisis Group. 6 June 2011
- Blomfield, Adrian (23 February 2011). "Libya: 'More Than 1,000 Dead'". The Daily Telegraph. London
- "Defiant Gaddafi Vows To Fight On". Al Jazeera. 23 February 2011
- "Pressure Mounts on Isolated Gaddafi". BBC News. 23 February 2011
- Dziadosz, Alexander (23 February 2011). "Benghazi, Cradle of Revolt, Condemns Gaddafi". The Malaysian Star. Reuters
- "Middle Eastern Media See End of Gaddafi". BBC News. 23 February 2011
- "Gaddafi Defiant as State Teeters". Al Jazeera. 23 February 2011
- "Libya: Gaddafi Forces Attacking Rebel-Held Benghazi". BBC News. 19 March 2011
- "Gaddafi Forces Encroaching on Benghazi". Al Jazeera. 19 March 2011
- Caruana, Claire (25 June 2016). "Gaddafi relatives offered Malta Armed Forces bribes – Clinton ally". Times of Malta
- Ibbitson, John; Leblanc, Daniel (21 October 2011). "Canada turns commitment into clout in Libya". The Globe and Mail. Toronto
- Dwyer, Devin; Martinez, Luis (19 March 2011). "Libya: U.S. Tomahawk Cruise Missiles Hit Targets in Libya". New York: ABC News

- "Libya: US, UK and France attack Gaddafi forces". BBC News. 20 March 2011
- "French Fighter Jets Deployed over Libya". CNN. 19 March 2011
- "Libya: President Obama Gives Gaddafi Ultimatum". BBC News. 19 March 2011
- Batty, David (19 March 2011). "Military Action Begins Against Libya". The Guardian. London
- Dwyer, Devin; Martinez, Luis (19 March 2011). "Libya: U.S. Tomahawk Cruise Missiles Hit Targets in Libya". New York: ABC News
- Norington, Brad (23 March 2011). "Deal Puts NATO at Head of Libyan Operation". The Australian
- "NATO to police Libya no-fly zone". Al Jazeera. 24 March 2011
- "some negotiators from NTC of Libya arrived in Beijing to had negotiations with The Chinese Government". BBC
- Carey, Nick (16 June 2011). "Rebels dismiss election offer, NATO pounds Tripoli". Reuters
- Smith, David (1 July 2011). "Gaddafi's son claims Nato wants deal with Libya". The Guardian. London
- "Gaddafi's son: Libya like McDonald's for NATO – fast war as fast food". Russia Today. 1 July 2011
- Erdbrink, Thomas; Sly, Liz (21 August 2011). "Gaddafi's rule crumbling as rebels enter heart of Tripoli". The Washington Post. Tripoli
- Kirkpatrick, David D. (23 August 2011). "Qaddafi Defiant After Rebel Takeover". The New York Times
- Fahim, Kareem; Gladstone, Rick (25 August 2011). "Rebels Hunt Qaddafi; Journalists in Hotel Are Free". The New York Times
- Chulov, Martin; Harding, Luke; Borger, Julian (25 August 2011). "Street fighting rages in Tripoli as Gaddafi loyalists fight rearguard action". The Guardian. London
- Ian Black; Chris Stephen (19 September 2011). "Libya: Gaddafi son spotted in Bani Walid as heavy fighting continues". The Guardian
- Ian Black (22 September 2011). "Libyan rebels discover Gaddafi's chemical weapons". The Guardian. Tripoli
- "Gaddafi determined to avoid Saddam Hussein's fate". Reuters India. 5 October 2011
- "Libya forces capture Sirte". Reuters Africa. 20 October 2011
- Sherlock, Ruth (2 October 2011). "Gaddafi loyalists stranded as battle for Sirte rages". The Daily Telegraph. London
- Hill, Evan (17 February 2011). "Libyans in US Allege Coercion". Al Jazeera
- "Reporting from Libya – Close your window". The Economist. 1 July 2011
- Sherwood, Harriet (14 April 2011). "No freedom for foreign press at Tripoli's Rixos hotel". The Guardian. London

- Cockburn, Patrick (24 June 2011). "Amnesty questions claim that Gaddafi ordered rape as weapon of war". The Independent. London